

gärd att organisationsplanen inges till överordnad myndighet senast vid april månads utgång. Det är önskvärt, att vårrapporten om möjligt mera än hittills får karaktär av definitiv organisationsplan.

4. Höstrapporten torde ha störst intresse som en kontrollrapport. I den mån vårrapporten kan bli mera definitiv, kan möjligtvis höstrapporten reduceras till angivande av ändringar gentemot vårrapporten.

5. Den ökade komplikationen i skolförvaltningen, som försports efter den 1 juli 1958, är ur lärarsynpunkt beklaglig. Utöver vad som framhållits under 1—4 gäller, att skolförvaltningen bör vara enkel och lättfattlig. Då kan läraren bäst bevaka sina angelägenheter och intressera sig för hela läroanstaltens liv.

För lärarna är det en uppenbar fördel, att definitiva beslut kan fattas inom läroanstalten, d. v. s. av rektor. Om en lärare vänder sig till rektor i ett ärende, mötes han ofta av beskedet, att ärendet skall tas upp i skolstyrelsen eller med skolchefen. Detta sker i fall, som förr avgjordes av rektor, t. ex. beträffande tjänstledigheter. Läraren får vänta, medan skriftväxling pågår. Om inte en decentralisering kan föreskrivas, bör ytterligare uppmaningar utgå till delegering av t. ex. tjänstledighets- och förordnandeärenden till rektor.

Riksdagsrevisorerna har tagit upp frågan om den utökade rapporteringen. Ur lärarnas synpunkt finns ingen motivering för rapportering utöver vad som ägde rum före förvaltningsomläggningen.

En allmän översyn av läroverksförvaltningen i syfte att förenkla administrationen och lämna tillräcklig biträdes hjälp till rektorskanslierna tillstyrkes. Erfarenheter under 2 1/2 år har givit vid handen, att en rationellt och rimligt organiserad administration skulle skänka större tillfredsställelse åt rektorsämbetets utövare. Man har anledning att misstänka att åtskilliga lärare f. n. avskräckes från att söka rektorstjänst.

Med anledning av den alltför korta remisstid, som stått riksförbundet till förfogande, återstår vissa ytterligare överväganden, som riksförbundet avser att snarast återkomma till. Läroverkslärarnas riksförbund förutsätter emellertid, att inga avgörande förändringar vidtagas i gällande ordning utan samråd med förbundet. Stockholm den 20 januari 1961.

Sven J:son Lundquist

Ordförande

Tjänstemännens centralorganisation

Revisorerna säger sig ha funnit det vara av intresse att nu, sedan de nya reglerna för skolledningens organisation och för lärartillsättningen verkat omkring två och ett halvt år, undersöka i vilken mån organisationen kan ha lett till förenkling och förbilligande av skolväsendets administration eller om några nackdelar kan anses förbundna därmed. I avsikt att få kännedom härom har revisorerna dels ställt vissa frågor till rektorerna vid de allmänna läroverken och samtliga länsskolnämnder, dels gjort besök vid läroverk och länsskolnämnder.

På grundval av svar som inkommit på de ställda frågorna och den kännedom som vunnits vid besöken lämnar revisorerna en rätt utförlig redogörelse för tillsättningsproceduren och uthyrning av lokal i ett läroverk. De av revisorerna anförda exemplen kan i vissa avseenden betraktas såsom undantagsförhållanden och ger därför inte riktig helhetsbild av förhållandena inom skoladministrationen. Enligt TCO-S' uppfattning beror detta på att man inte

kan göra en tillfredsställande undersökning av dessa förhållanden utan att ställa frågor till skolcheferna i berörda kommuner samt till den obligatoriska skolans rektorer i likhet med läroverkens rektorer och i övrigt ägna den obligatoriska skolans förhållanden samma uppmärksamhet som läroverkens. TCO-S tillmäter därför inte de anförda exemplen någon större betydelse och finner inte heller anledning att här ingå på någon detaljbedömning av exemplen.

TCO-S delar revisorernas uppfattning om att den nya skoladministrationen varit till gagn för skolväsendet. I stort sett synes den ha fungerat väl och motsvarat de krav som uppställts då organisationen beslutades. Att den inte på en gång fungerat helt tillfredsställande i alla avseenden får anses ganska naturligt med hänsyn till de betydande förändringar det här varit fråga om. Vid genomförandet av den nya ordningen torde man också ha varit på det klara med att en översyn av skolstadgorna skulle vara lämplig sedan erfarenheter vunnits beträffande den praktiska tillämpningen. Sådana erfarenheter föreligger nu i viss utsträckning, och TCO-S förutsätter att dessa erfarenheter beaktas i de förslag till skollagstiftning och stadgebestämmelser, som 1957 års skolberedning har att framlägga eller som kan komma att följa av statsmakternas beslut i anledning av skolberedningens förslag om skolväsendet. I detta sammanhang bör också de av riksdagsrevisorerna påtalade förhållande granskas.

Självfallet bör förenklingar i skoladministrationen eftersträvas. Men TCO-S vill kraftigt understryka, att rationaliserings- och förenklingsåtgärder inte under några förhållanden får medföra att de grundläggande principerna i fråga om tillsättning av lärare åsidosättes.

Revisorerna säger att läroverksrektorernas arbetsbörda inte — såsom avsetts — minskat efter den 1 juli 1958 och att någon reducering av biträdeshjälpen på rektorsexpeditionerna som regel inte heller kommit till stånd. Härtill vill TCO-S erinra om att såvida förhållandena vid den obligatoriska skolan undersökts på samma sätt som läroverken skulle säkerligen samma omdöme ha kunnat göras. TCO-S är emellertid inte alls övertygad om att en ökning eller minskning av biträdeshjälpen för rektorerna inom skolväsendet utgör något mått på rationalisering och/eller effektivitet. Inte minst den omdaningsprocess skolväsendet nu undergår gör det nödvändigt att såväl den administrativa arbetsbördan som behovet av biträdehjälp bedömes efter mer objektiva grunder. Således kan nämnas, att flertalet kommuner ännu inte löst biträdesfrågan tillfredsställande och normerande bestämmelser helt saknas. Därigenom måste den kvalificerade arbetskraften ofta utnyttjas för enkla och rutinmässiga arbetsuppgifter, till förfång för de egentliga skolledaruppgifterna.

TCO-S delar revisorernas uppfattning om att de påtalade förhållandena bör bli föremål för en undersökning men vill i detta sammanhang bestämt understryka nödvändigheten av att undersökningen omfattar *hela* skoladministrationen, alltså även den obligatoriska skolan. Undersökningen borde lämpligen kunna anförtros åt den av ecklesiastikministern i årets statsverksproposition föreslagna organisationsundersökningen beträffande läroverkens rektorsexpeditioner och rektorernas administrativa arbetsuppgifter därest denna organisationsundersökning får här ovan förordad utökning av arbetsområdet. Stockholm den 30 januari 1961.

CARL MÅRTENSSON

§ 33 De vetenskapliga forskningsrådets administration

Statskontoret

Revisorerna ha ansett, att en omläggning av forskningsrådets administration snarast borde genomföras genom att huvuddelen av kanslipersonalen gjordes gemensam för forskningsråden. Ungefärligen samtidigt med den av revisorerna verkställda översynen har statens organisationsnämnd låtit utföra en undersökning rörande utökat samarbete på det kamerala området mellan de statliga forskningsråden. I densamma har framhållits, att det finnes anledning att klart avstyrka ett sammanförande av forskningsrådets kamerala verksamhet till en för råden gemensam kameral avdelning.

Av organisationsnämndens undersökning framgår, att samarbetet mellan de olika forskningsråden i stort sett anses fungera väl, att något direkt behov att utvidga detsamma icke anses föreligga, samt att ett eventuellt sammanförande av forskningsråden till för råden gemensamma lokaler skulle innebära en begränsning av samarbetet med andra institutioner av liknande karaktär. I sistnämnda hänseende har framhållits, att några forskningsråd ha lokaler tillsammans med en vetenskaplig institution, varvid institutionens personal m. m. kunnat utnyttjas av vederbörande forskningsråd. I vissa fall ha även universitetens och högskolornas ekonomiavdelningar kunnat erbjuda vederbörande forskningsråd kameral service.

I sin berättelse ha revisorerna anfört, att för den rent kamerala verksamheten sysselsättes inom rådsorganisationen sammanlagt 27 befattningshavare. Enligt vad statskontoret under hand inhämtat disponeras emellertid för löner till kameral personal i runt tal 107 000 kronor, av vilket belopp 21 300 kronor avser arvoden för kameral rådgivning. Återstående belopp, 85 700 kronor, motsvarar ungefärligen lönekostnaderna för 7 heltidsanställda tjänstemän i 7 löneklassen.

Statskontoret kan ansluta sig till tankegångarna i den av organisationsnämnden avgivna redogörelsen och håller sålunda före, att vad riksdagens revisorer anfört icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Ämbetsverket vill dock erinra, att föredragande departementschefen vid framläggandet för 1961 års riksdag av förslag till anslag för vissa forskningsråd m. m. för budgetåret 1961/62 bl. a. uttalat, att frågan om medelsanvisningen kunde komma att påverkas av ställningstagandet till betänkandet SOU 1960: 31 angående inrättande av en fond av malmvinstmedel till främjande av naturvetenskapligt och tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete (prop. 1961: 1/VIII s. 565 och 566). Statskontoret vill i anslutning härtill endast framhålla, att skulle en fond av malmvinstmedel tillskapas, kan den av revisorerna aktualiserade frågan komma i ett delvis nytt läge.

Vid handläggningen av detta ärende har närvarit statskommisarien Lindblad. Stockholm den 20 januari 1961.

ELOF JERDENIUS

Tord Elfner

Föredragande

Anders Risberg

Statens organisationsnämnd

Organisationsnämnden har enligt under hand träffad överenskommelse med forskningsrådets samsarbetsdelegation låtit utföra en undersökning rörande utökat samarbete på det kamerala området mellan de statliga forsk-

ningsråden. Resultatet av undersökningen har redovisats i en promemoria av den 26 november 1960, som med särskild skrivelse den 8 december 1960 översänts till samarbetsdelegationen. Kopior av skrivelsen¹ och promemorian bifogas. (Bilagor A—B). Såsom framgår av dessa handlingar skulle enligt nämndens mening nackdelarna överväga fördelarna vid övergång till full kameral gemenskap för forskningsråden.

I detta ärendes handläggning har deltagit, förutom undertecknad ordförande, ledamöterna Björck, Elofsson, Löfqvist, Göran Pettersson, Ståhl och Tammelin, tillika föredragande. Stockholm den 26 januari 1961.

GUNNAR ASTE

Hans V. Adler

Bilaga A

Redogörelse för en undersökning rörande vissa sidor av de statliga forskningsrådets verksamhet, vilken på uppdrag av statens organisationsnämnd utförts av fil. dr Rune Tersman.

1. *Bakgrunden.* De statliga forskningsråd, vilkas verksamhet behandlas i denna redogörelse är följande:

- statens råd för atomforskning (AFR)
- statens humanistiska forskningsråd (HFR)
- jordbrukets forskningsråd (JFR)
- statens medicinska forskningsråd (MFR)
- statens naturvetenskapliga forskningsråd (NFR)
- statens råd för samhällsforskning (SFR)
- statens tekniska forskningsråd (TFR)

Flertalet forskningsråd sorterar under ecklesiastikdepartementet. Undantag utgör jordbrukets forskningsråd, som hör under jordbruksdepartementet, och statens tekniska forskningsråd, som hör under handelsdepartementet.

Forskningsråden är att betrakta som statsorgan. Deras verksamhet är i första hand reglerad genom av Kungl. Maj:t utfärdade instruktioner. För de under ecklesiastikdepartementet hörande råden finns en gemensam instruktion. För jordbrukets forskningsråd respektive statens tekniska forskningsråd finns särskilda instruktioner.

för överläggningar rörande för forskningsråden gemensamma problem har dessa grundat ett organ, benämnt »Forskningsrådets Samarbetsdelegation». Detta organ, som tillkommit genom en frivillig överenskommelse mellan forskningsråden, är sammansatt av de olika rådens ordföranden och sekreterare. Ordförande och sekreterare i samarbetsdelegationen är för närvarande motsvarande funktionärer hos statens tekniska forskningsråd. Delegationen, som formellt icke fattar några beslut, råder i övrigt själv över sina arbetsformer.

2. *Utredningsuppdraget.* I samband med olika överläggningar i frågan om rådssekretariatens eventuella förläggning till Wenner-Gren Center har olika metoder för utbetalning och redovisning av forskningsmedel från råden diskuterats.

Vid sammanträde inom ecklesiastikdepartementet den 29 september 1960 anmodade statssekreterare Löwbeer forskningsrådets samarbetsdelegation

¹ Ej avtryckt

att i samråd med statens organisationsnämnd utföra en utredning rörande lämpligaste formen för utbetalning och redovisning av bidrag. Utredningen borde utföras snarast med tanke på detaljplaneringen av utrymmen i Wenner-Gren Center för eventuell gemensam verksamhet för råden. Samarbetsdelegationen förklarade sig genom sin ordförande, generaldirektör Rosén beredd att föranstalta om ifrågakommande utredning.

Forskningsrådets samarbetsdelegation har i anslutning härtill i skrivelse till statens organisationsnämnd den 1 november 1960 bl. a. anfört följande:

»För att utredningen skall bli så förutsättningslös som möjligt torde det vara lämpligt att den utföres av organisationsnämnden, ehuru efter samråd med de olika rådens sekreterare, företrädare för universitetens och högskolornas ekonomiförvaltningar, enskilda bidragsmottagare och eventuellt andra berörda parter.

Frageställningarna bör i utredningen belysas från bl. a. följande synpunkter:

a) rådets möjlighet att övervaka den fackliga användningen av bidragsmedlen

b) möjligheten för universiteten, högskolorna etc. att få en överblick över de anslag som står till forskarnas förfogande och över anslagets användning

c) möjligheterna till enhetlig lönepolitik gentemot assistent- och biträdespersonal anställd på medel från olika håll

d) möjligheten att i största möjliga utsträckning befria bidragsmottagarna från administrativt arbete

e) möjligheten att hålla den för utbetalning och redovisning av anslagsmedel erforderliga administrationsapparaten liten och enkel.»

Bland möjliga organisatoriska lösningar anger samarbetsdelegationen i sin skrivelse följande alternativ:

1. Varje råd utbetalar forskningsbidrag direkt till bidragsmottagaren som likaledes direkt till rådet redovisar användningen av bidraget. Rådet utför såväl kameral som facklig granskning av redovisningen.

2. En för forskningsråden gemensam ekonomiavdelning inrättas för utbetalning av bidragen och kameral granskning av användningen av desamma. Den fackliga granskningen kvarligger hos råden eller utföres av ekonomiavdelningen.

3. Universitetens, högskolornas och andra ifrågakommande institutioners centrala ekonomiförvaltningar får av råden i uppdrag att utföra utbetalning av bidragen och utföra kameral granskning av redovisningarna. Den fackliga granskningen kvarligger hos råden eller utföres av ekonomiförvaltningarna.

I samarbetsdelegationens skrivelse framhålles slutligen, att sedan utredningen slutförts av organisationsnämnden, bör samarbetsdelegationen och de enskilda råden taga ställning till utredningens eventuella förslag och vidtaga de åtgärder vartill anledning kan uppkomma.

Den begärda utredningen har av statens organisationsnämnd under hand uppdragits åt undertecknad. Erforderligt material har i första hand erhållits genom besök hos samtliga rådssekreteriat. Vid dessa besök har i sammanhanget betydelsefulla handlingar genomgåts och muntliga informationer insamlats genom intervjuer med rådssekreterare och annan hos råden tjänstgörande personal. Slutligen har uppgifter erhållits vid besök hos Uppsala universitet och Kungl. Tekniska Högskolan.

För innehållet i det insamlade materialet samt för de slutsatser och förslag, som utredningen ger anledning till, redogöres i det följande.

3. *Inriktningen av rådets verksamhet.* Forskningsrådets uppgifter varierar naturligt nog med hänsyn till ämnesområdet. För samtliga råd, som hör

under ecklesiastikdepartementet gäller enligt den gemensamma instruktionen för dessa råd, att de medelst anslag och annorledes inom sitt område skall främja forskning och därmed sammanhängande verksamhet samt befordra samverkan mellan forskning inom respektive råds område och forskningen inom angränsande discipliner. I detta syfte bör nära samarbete åvägbringas med andra forskningsråd och därmed jämförliga institutioner.

Ifrågavarande forskningsråd har enligt instruktionen särskilt till uppgift »att följa utvecklingen inom sitt forskningsområde och uppehålla nära kontakt med forskare och vetenskapliga institutioner samt med näringslivets organisationer på de områden, som kunna beröras av rådets verksamhet,

att stödja forskningsprojekt, som äro särskilt betydelsefulla för vetenskapens utveckling samt vid behov taga initiativ till främjande av sådana projekt och deras utnyttjande,

att bevilja anslag till institutioner och enskilda forskare för inköp av instrument eller annan materiel eller för avlönande av vetenskapligt eller annat biträde eller för täckande av kostnader, förorsakade av forskningsarbetet, såsom resor, mistade avlöningsförmåner och dylikt, eller för säkerställande av forskarens utkomst,

att främja och taga initiativ till samarbete med andra länder, särskilt de nordiska, inom rådets forskningsområde,

att främja publiceringen av vetenskapliga forskningsresultat samt författandet av läroböcker inom rådets forskningsområde.»

Dessutom finns i instruktionen vissa specialbestämmelser för enskilda råd av de under ecklesiastikdepartementet hörande forskningsråden.

Instruktionen för *jordbrukets forskningsråd* stadgar, att detta råd har till uppgift att främja forskningen inom jordbruket, däri inbegripet trädgårdsodling samt jordbrukets nära berörande industrier. Vid fullgörande av denna uppgift åligger det forskningsrådet,

»att följa utvecklingen inom sitt verksamhetsområde, såväl inom som utom landet

att verka för samarbete inom den forskning, som bedrivs av olika forskningsorgan och för höjande av forskningens effektivitet

att stödja initiativ till för jordbruket betydelsefull forskning samt vid behov självt taga initiativ till främjande av sådan forskning,

att främja samarbete mellan staten och enskilda, däri inbegripet jordbrukets föreningar, till fromma för forskningen på jordbrukets område,

att avgiva av Kungl. Maj:t och andra statliga myndigheter infordrade utlåtanden i frågor tillhörande forskningsrådets verksamhetsområde, såsom rörande organisation av forskningsverksamhet på jordbrukets och angränsande områden samt rörande nytillkommande större eller väsentligt ändrade statsanslag till sådan verksamhet m. m.

att hos Kungl. Maj:t och andra myndigheter göra för bedrivande av rådets verksamhet erforderliga framställningar

att samarbeta med statliga myndigheter och organ, vetenskapliga samman slutningar och näringslivets organisationer inom de områden, som beröra rådets verksamhet samt

att i övrigt vidtaga de åtgärder till främjande av syftet med rådets verksamhet, som kunna befinnas lämpliga.»

Statens tekniska forskningsråd har enligt sin instruktion till uppgift

»att följa den tekniska utvecklingen i stora drag och hålla kontakt med den pågående tekniska forskningen samt stödja och vid behov organisera frivilligt samarbete mellan forskningsintressenter, såväl industriföretag och andra enskilda organisationer som statliga myndigheter och institutioner, ävensom

att stödja initiativ till forskning av betydelse för näringslivet samt vid behov självt taga initiativ till främjande av sådan forskning och dess utnyttjande.

Det åligger dessutom bl. a. rådet

att avgiva av Kungl. Maj:t och statliga myndigheter infordrade utlåtanden, särskilt i frågor rörande organisation av statlig forskning på olika områden samt rörande statsanslag och statsbidrag till forskningsverksamhet

att hos Kungl. Maj:t och statliga myndigheter göra för rådets verksamhet erforderliga framställningar

att samarbeta med vetenskapliga och tekniska sammanslutningar och med näringslivets organisationer på de områden, som beröras av rådets verksamhet, samt

att i övrigt vidtaga de åtgärder till främjandet av syftet med rådets verksamhet, som kunna befinnas lämpliga.»

Samtliga forskningsråd har slutligen till uppgift att handhava de medel som ställs till deras förfogande och att fastställa de närmare villkor, som skall gälla för medlens disponerande för forskning. Råden skall också övervaka att medlen kommer till avsedd användning.

4. *Organisationen av rådets verksamhet.* De statliga forskningsråden är sammansatta av ett varierande antal ledamöter. Ordföranden utses i samtliga fall av Kungl. Maj:t. Övriga ledamöter är antingen självskrivna, utsedda av Kungl. Maj:t eller valda.

För de under ecklesiastikdepartementet hörande råden är stadgat att arbetsutskott kan tillsättas för prövning av särskilda frågor. Ett av ifrågavarande råd, statens råd för samhällsforskning, är uppdelat på sektioner. Jordbrukets forskningsråd har såsom verkställande organ ett arbetsutskott, bestående av ordföranden, sekreteraren och två av rådet utsedda ledamöter (sekreteraren i JFR är självskrivna ledamot av rådet).

Hos samtliga forskningsråd skall finnas en sekreterare. Denne förordnas av Kungl. Maj:t, då det gäller statens tekniska forskningsråd och statens råd för atomforskning. I jordbrukets forskningsråd är enligt instruktionen lantbruksakademiens sekreterare självskrivna ledamot och tillika sekreterare. Övriga sekreterare förordnas av respektive råd självt. Detta är också fallet beträffande den övriga personal, vilken råden i mån av tillgång på medel får anlita.

Sekreterarens åligganden är särskilt utförligt specificerade i den gemensamma instruktionen för de råd, som hör under ecklesiastikdepartementet. Enligt denna åligger det sekreteraren

»att tillse att inkommande ärenden behörigen upptagas till behandling och avgörande

att, såvitt rådet icke annorlunda förordnar, bereda och föredraga inkommande ärenden i rådet, dess utskott och kommittéer,

att verkställa rådets beslut,

att genom granskning av inkommande redogörelser och redovisningar övervaka, att beviljade medel användas i enlighet med rådets eller Kungl. Maj:ts beslut,

att handha ledningen av det löpande arbetet på rådets kansli samt tillse, att övrig kanslipersonal fullgör sina åligganden,

att följa utvecklingen inom rådets verksamhetsområde och föreslå de åtgärder, som påkallas därav.»

I instruktionen för *statens tekniska forskningsråd* stadgas, att sekreteraren handhar ledningen av det löpande arbetet inom rådet. Han är vidare ansvarig för att inkommande ärenden behörigen diarieföres och företages till avgörande samt att de beslut, som av rådet fattas, blir vederbörligen verk-

ställda. Närmare föreskrifter rörande sekreteraren samt bestämmelser i fråga om rådets personal i övrigt kan vid behov meddelas av rådet.

I instruktionen för *jordbrukets forskningsråd* saknas närmare bestämmelser rörande sekreterarens och övrig personals åligganden.

Beträffande *rådets personaluppsättning* kan först konstateras, att statens råd för atomforskning och statens naturvetenskapliga forskningsråd har gemensam sekreterare. Denne är heltidsanställd. Så är fallet med sekreteraren hos statens tekniska forskningsråd. I övriga råd är uppgiften som sekreterare en deltidssyssla.

Storleken av den personal, som råden i övrigt förfogar över, skiftar högst väsentligt. Detta sammanhänger delvis med den varierande omfattningen av rådets verksamhet. Av stor betydelse i detta sammanhang är även det förhållandet, att vissa råd mer än andra kunnat tillgodogöra sig möjligheterna att erhålla administrativ service från andra institutioner. Härför redogöres närmare i det följande.

Den personal, som råden förfogar över utöver sekreteraren, utgöres i flertalet fall av biträdande sekreterare, kameral rådgivare och biträdespersonal. I stor utsträckning har råden tillvaratagit möjligheterna att genom deltidсанställning anpassa personaluppsättningen efter behovet.

Statens råd för atomforskning och statens naturvetenskapliga forskningsråd har gemensamma moderna förhyrda *lokaler* vid Döbelnsgatan 64.

Statens humanistiska forskningsråd, jordbrukets forskningsråd och statens tekniska forskningsråd disponerar lokaler i anslutning till institutioner, med vilka intimt samarbete förekommer, d. v. s. Kungl. Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien respektive Ingenjörsvetenskapsakademien.

Statens medicinska forskningsråd och statens råd för samhällsforskning har sina lokaler i anslutning till sekreterarens arbetsplats d. v. s. Anatomiska institutionen vid Uppsala universitet respektive Kungl. Ecklesiastikdepartementet.

Forskningsrådets förvaltningskostnader redovisas i bil. 1. (Bilaga b.)

5. *Det löpande arbetet vid forskningsrådets kanslier.* Arbetet vid forskningsrådets kanslier kan i stort sett uppdelas i två huvudbeståndsdelar, nämligen *dels* allmänt administrativt arbete för verksamhetens kontinuerliga bedrivande, *dels* arbete i samband med rådets beslut i konkreta fall om bidrag till vetenskaplig forskning.

Till det allmänt administrativa arbetet kan i första hand hänföras åtgärder i samband med rådssammanträden såsom utsändning av kallelser och andra handlingar, uppgörandet av föredragningslistor, protokollföring, expedition av beslut i allmänna frågor, utbetalning av arvoden och reseersättningar etc. På rådets kanslier ankommer vidare utredningar och kontakter med andra institutioner i frågor av allmän principiell karaktär. Till det allmänt administrativa arbetet kan slutligen hänföras diarieföring av inkomna handlingar, uppgörandet av budget och redovisning av erhållna medel.

Huvuddelen av kansliernas arbete torde dock ha samband med rådets beslut i konkreta fall om bidrag till vetenskaplig forskning. De förberedande åtgärderna i dessa fall inleds med information till sökande om förutsättningar och möjligheter för att erhålla anslag från rådet. Denna information sker dels muntligt, dels skriftligt genom i förväg färdigställda broschyrer eller andra handlingar. Härvid får en sökande bl. a. kännedom om, hur specificerad hans ansökan måste vara för att densamma skall kunna behandlas av rådet.

Arbetet bedrivs i fortsättningen — från det en ansökan inkommer till

dess det beviljade bidraget slutredovisats — efter två huvudlinjer, nämligen *dels* den fackliga huvudlinjen, *dels* den kamerala huvudlinjen. Målsättningen enligt den fackliga huvudlinjen är att tillse, att de av råden beviljade bidragen kommer till största möjliga nytta med hänsyn till ändamålet med rådets verksamhet. Arbetet efter den kamerala huvudlinjen åsyftar att skapa garantier för att de generella kamerala principer, vilka av Kungl. Maj:t eller vederbörande råd självt uppställts för medlens användning och redovisning, blir iakttagna och tillämpade. Den här antydda principiella uppdelningen av kansliernas arbete är av stor betydelse vid bedömning av de olika alternativ, enligt vilka arbetet kan organiseras.

Då en ansökan om forskningsbidrag inkommit, granskas den på vederbörande råds kansli enligt de nyss angivna huvudlinjerna. Den kamerala granskningen av ifrågavarande ansökan ankommer därvid i regel helt på kansliets personal. För den fackliga granskningen anlitas — förutom kansliets personal — ofta enskilda ledamöter av vederbörande forskningsråd eller utomstående sakkunniga. Då granskningen är avslutad föredras den inkomna ansökan av sekreteraren eller en rådsledamot vid vederbörande forskningsråds nästkommande sammanträde, varvid beslutas huruvida bidrag skall utgå eller icke. I samband med beslutet fastställer forskningsrådet de villkor, som skall gälla för bidragets användning. Beslutet expedieras till sökanden, som innan han utfår några medel får förklara sig acceptera de av rådet uppställda villkoren. I regel sker detta genom att rådet och bidragsmottagaren undertecknar ett avtal, vari båda parter åligganden är specificerade.

Kansliets fortsatta arbete består i första hand i att verkställa de utbetalningar som skall göras samt att fortlöpande informera sig om hur de beviljade medlen kommer till användning. Slutligen skall kansliet tillse att slutredovisning erhålles inom föreskriven tid.

6. Utbetalningen av beviljade forskningsbidrag. De beviljade bidragen går oftast till personer, som arbetar vid en vetenskaplig institution inom ett universitet eller en högskola. Det förekommer emellertid också att forskare, som är helt fristående erhåller bidrag. Bidragen är av mycket varierande storlek och har mycket varierande karaktär på grund av ändamålet. Antalet bidrag hos de olika forskningsråden är därför föga upplysande, om man vill göra kvantitativa eller kvalitativa jämförelser beträffande arbetets omfattning.

Det principiella förfarandet vid utbetalningen av bidrag är, att vederbörande forskare inkommer till rådet med rekvisitioner, som är åtföljda av verifikationer över de utgifter han haft. Verifikationerna genomgår härefter såväl facklig som kameral granskning, och om granskningen utfaller tillfredsställande utbetalas medlen. Forskaren har dock i regel möjlighet att erhålla viss del av bidraget såsom förskott. Reglerna härför är något varierande mellan de olika råden, men i stort sett kan sägas, att 20 % av det beviljade bidraget får vara oredovisat såsom stående förskott. En ytterligare principiell begränsning för utbetalningen finns i vissa fall (JFR) genom att 10 % av forskningsbidraget icke utbetalas, förrän slutlig vetenskaplig och ekonomisk redogörelse inkommit.

Av det sagda framgår, att det är ett nära samband mellan den fackliga och den kamerala granskningen å ena sidan och utbetalningarna av bidraget å den andra. Detta samband gör att svårigheter uppstår, om man vill utskilja vissa moment i arbetet på rådets kanslier och överflytta dessa moment till andra organ.

Ur forskarens synpunkt innebär det förfarande, som nyss skildrats, givetvis åtskilligt kameralt arbete. Forskaren får själv lyfta erforderligt för-

skott — vilket vanligen placeras på ett särskilt postgirokonto — och personligen göra erforderliga utbetalningar, såsom beträffande löner till assistenter och biträden, skattebetalningar, betalningar till firmor för instrument o. dyl. Även om den synpunkten i något fall framförts, att detta förfarande stärker forskarens kostnadsmedvetande, torde man i allmänhet anse, att det är ett önskemål att forskaren så långt möjligt befrias från kameralt arbete.

Särskilt med hänsyn till sistnämnda önskemål har man sökt finna en annan organisatorisk lösning beträffande utbetalningarna och den kamerala granskningen än den nyss beskrivna. Man har därvid sökt utnyttja universitetens och högskolornas ekonomiavdelningar och vetenskapliga institutioner samt även fristående vetenskapliga institutioner av motsvarande karaktär. För forskarna har detta inneburit möjligheter till service och för forskningsråden en viss avlastning av arbete. Förfarandet har tett sig naturligt med hänsyn till att forskaren oftast har en förankring hos en vetenskaplig institution för andra uppgifter. Ett ytterligare steg har man i vissa fall (TFR) tagit genom en koncentration av forskningsbidrag till institutionsföreståndarna, vilka sedan själva får avgöra vem som i själva verket skall anförtros ifrågavarande forskningsuppgift. En särskild fördel härmed har ansetts vara, att uppgiften icke blir direkt avhängig forskarens person utan vid behov kan överlåtas på en annan forskare. Å andra sidan har man från vissa håll betonat, att den som skall utföra forskningsarbetet också bör stå som bidragsmottagare.

Ur forskningsrådets synpunkt innebär det senast beskrivna förfarandet, att ekonomiavdelningarna och institutionerna fullgör betalnings- och granskningsuppdrag för råden, vilka dock alltså får anses ha ansvar för verksamheten. Den närmare fördelningen av uppgifterna varierar något, beroende på vilket forskningsråd som är inkopplat och vilka personella och andra resurser, som finns hos vederbörande universitet, högskola eller institution.

7. *Universitetens och högskolornas kamerala service.* Det senast beskrivna förfarandet har i särskilt stor omfattning kommit att tillämpas beträffande de forskningsbidrag, som utgår till institutioner och forskare vid *Kungl. Tekniska Högskolan och Chalmers Tekniska Högskola*, vilket torde sammanhänga med ifrågavarande forskningsuppgifters karaktär och med det förhållandet, att dessa högskolor genom en centraliserad ekonomisk förvaltning är relativt väl rustade för att påtaga sig ifrågavarande uppgifter. De forskningsråd, som på detta sätt fått möjlighet att överlåta en del av sin kameralt betonade verksamhet, är i första hand statens naturvetenskapliga forskningsråd och statens tekniska forskningsråd.

I de fall, då man begagnar sig av den service de tekniska högskolornas ekonomiavdelningar kan erbjuda, brukar hela det beviljade forskningsbidraget utbetalas till vederbörande högskola, som sedan träder i rådets ställe, då det gäller utbetalningar till forskaren. För att kunna fullgöra denna uppgift erhåller högskolan en avskrift av det avtal, som upprättats mellan rådet och forskaren, och som i dessa fall brukar innehålla en mening om att forskaren har att vända sig till ifrågavarande högskola för att utfå de beviljade medlen.

Redovisningsmässigt införs de från forskningsråden kommande medlen i bokföringen hos vederbörande tekniska högskola bland högskolans övriga inkomster, och utbetalningarna till forskarna redovisas i konsekvens härmed bland högskolans övriga utgifter. Verifikationerna brukar sedan kvartalsvis jämte redovisning överlämnas till vederbörande forskningsråd, mot ett av rådet utfärdat kvitto, vilket sålunda utgör högskolans enda verifikation för ifrågavarande utgifter gentemot riksräkenskapsverket. Uttagandet

av de berörda verifikationerna ur högskolans bokföring har ansetts medföra vissa såväl principiella som praktiska betänkligheter. Från Tekniska högskolans sida har därför ifrågasatts huruvida icke en mera summarisk redovisning vore tillfyllest. Berörda forskningsråd har dock ansett, att det är behöfligt med hänsyn till rådens sakgranskning, att verifikationerna överlämnas till råden.

Den beskrivna ordningen inrymmer service gentemot forskaren i åtskilliga avseenden. Högskolan utför åtskilliga betalningar såsom i samband med upphandling, och då det gäller löner, skatter m. m. för hos forskaren anställd personal. Då det gäller upphandling medverkar högskolan även genom sin inköpsorganisation vid upphandlingens genomförande i syfte att åstadkomma så fördelaktiga priser som möjligt och för att möjliga rabatter skall kunna tillgodogöras. Beträffande lönerna för assistent- och biträdespersonal söker man åstadkomma en viss enhetlighet i lönesättningen. En särskild fördel med högskolans service ifråga om lönebetalningar m. m. för assistent- och biträdespersonal, som är sysselsatt med forskningsarbete, kan härledas ur det förhållandet att ifrågavarande personal ofta flyttas mellan olika forskningsuppgifter och eljest under ett och samma år skulle kunna få lönebetalningar och skatteavdrag verkställda på flera håll. Ett problem, som dock kvarstår olöst, oberoende av huruvida högskolan eller forskaren själv verkställer löneutbetalningarna, är hur de s. k. arbetsgivareavgifterna till den obligatoriska sjuk- och olycksfallsförsäkringen samt ATP-pensionen skall betalas och redovisas.

I samband med utbetalningarna verkställer högskolan kameralt granskning av desamma. En viss sakgranskning äger också rum så till vida, att man ingriper beträffande påtagligt anmärkningsvärda förhållanden och i övrigt söker bevaka, att de normer i olika avseenden, som utfärdats av stadens sakrevision, efterföljs.

Den ordning, som tillämpas med de tekniska högskolornas medverkan i kameralt avseende, synes ur forskarnas synpunkt fungera tillfredsställande. Högskolorna belastas givetvis till följd av densamma med vissa kostnader, vilka hittills icke debiterats forskningsråden. Man har emellertid övervägt att införa någon form av administrationsavgift, vilket måste anses rimligt med tanke på det icke obetydliga merarbete, som ifrågavarande verksamhet föranleder. För forskningsråden innebär den beskrivna ordningen otvivelaktigt arbetsbesparingar. Råden befrias sålunda från ett betydande antal utbetalningar och den kamerala granskningen kan göras mera summarisk. Den fackliga granskningen och viss bokföring — främst dispositionsbokföring — måste dock forskningsråden alltjämt ombesörja. Självfallet förekommer också ett intimt samråd med råd och högskola i åtskilliga frågor på beredningsstadiet.

Då det gäller *andra akademiska läroanstalter* än de tekniska högskolorna varierar praxis med hänsyn till den kamerala organisation, som vederbörande läroanstalt disponerar över. Allmänt kan sägas att denna organisation som regel är svagare centraliserad än den som finns vid de tekniska högskolorna och tyngdpunkten ligger därför mera hos de enskilda institutionerna. En viss tendens till ökad centralisering av universitetens ekonomiska förvaltning kan dock konstateras.

På grund av nämnda omständigheter är det emellertid i första hand universitetens institutioner, samt medverkar med utbetalningar och service i förekommande fall beträffande bidrag från ett forskningsråd till en hos institutionen verksam forskare. Ur den enskilde forskarens synpunkt torde även denna organisation vara tillfredsställande. Ur universitetens synpunkt finns emellertid ett visst behov av samordning på grund av att in-

stitutionerna erhåller medel från flera håll. För forskningsråden är arbetsbesparingen mindre än då betalningarna går över de tekniska högskolorna. Råden utför således kameral granskning själva i stor utsträckning beträffande medel, som utbetalas via universitetens institutioner.

Det bör framhållas att arbetsfördelningen mellan ett forskningsråd och ett organ hos ett universitet eller en högskola, vilket i detta sammanhang är att betrakta som ett serviceorgan åt rådet, även är beroende av vilket forskningsråd som är inblandat. Det finns således en i viss mån varierande praxis, vilken exempelvis yttrar sig på så sätt att medan vissa råd kräver att originalverifikationerna skall överlämnas till rådet, nöjer sig andra med avskrifter eller bestyrkta utdrag ur bokföringen.

Slutligen bör framhållas, att även om det i åtskilliga fall utbetalas och redovisas medel på det nyss beskrivna sättet, förekommer dock ett betydande antal fall, då så icke är möjligt eller lämpligt. I dessa fall sker givetvis utbetalning och redovisning genom forskningsrådets direkta medverkan.

8. *Rådets samarbete med andra institutioner.* De statliga forskningsråden kan i huvudsak sägas ha behov av samarbete med andra institutioner i tre avseenden nämligen *dels* med varandra inbördes, *dels* med andra institutioner av liknande karaktär samt *dels* med universitet, högskolor och andra institutioner, där vetenskaplig forskning bedrivs.

Forskningsrådets behov av *inbördes samarbete* uppmärksammades på ett tidigt stadium. Detta behov tillgodoses *dels* genom sammanträden med forskningsrådets samarbetsdelegation, *dels* genom kontakter under hand.

Samarbetsdelegationen, vars sammansättning berörts inledningsvis, arbetar rent informellt utan skriven instruktion. Den sammanträder ca 2 gånger per år för behandling av företrädesvis administrativa frågor av principiell eller eljest gemensam natur. Förhandlingarna resulterar i för råden ej formellt bindande rekommendationer. Samarbetsdelegationen har även visat sig fylla ett visst behov, då det gällt ett samlat uppträdande gentemot myndigheter och andra organ. Delegationen har sålunda i viss utsträckning fått besvara remisser i olika frågor.

Samarbetet under hand består bl. a. i cirkulation av protokoll och förteckningar över beviljade bidrag m. m. Vidare förekommer kontakter mellan de olika rådskanslierna särskilt beträffande ansökningar, som ligger i gränsområdena. Resultatet av dessa kontakter kan bli att bidrag lämnas från två skilda forskningsråd till samma ändamål, därvid man överenskommer att ettdera av råden skall verkställa utbetalningar och ombesörja granskning.

Det samarbete mellan de olika forskningsråden, som sålunda existerar, anses i stort sett fungera väl. Något direkt behov att utvidga detsamma anses inte föreligga. Det finns sålunda ur denna synpunkt ingen anledning att sammanföra de olika forskningsråden till för samtliga råd gemensamma lokaler.

Samarbetet med andra institutioner av liknande karaktär har i huvudsak två aspekter, nämligen *dels* en facklig aspekt *dels* en praktisk-ekonomisk aspekt. Den fackliga aspekten, som avser samarbete i samband med bidragsgivning, tillgodoses genom skriftlig och muntlig kommunikation, vilken givetvis i och för sig underlättas av men ej nödvändigtvis behöver förutsätta gemensamma lokaler. Den praktisk-ekonomiska aspekten innebär, att råden och vederbörande institutioner i vissa fall gemensamt utnyttjar lokaler och personal m. m.

Betydelsen av detta samarbete är svårbedömlig. Redovisas bör emellertid, att statens tekniska forskningsråd har lokaler tillsammans med Ingen-

iörsvetenskapsakademien, samt att statens humanistiska forskningsråd och jordbrukets forskningsråd har lokaler och viss personal tillsammans med Kungl. Historie-, Vitterhets- och Antikvitetsakademien respektive Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien. I sistnämnda fall erhåller ifrågasvarande forskningsråd dessutom viss administrativ service av respektive akademier. Det är uppenbart att ett eventuellt sammanförande av forskningsråden till för råden gemensamma lokaler måste innebära en begränsning av detta samarbete.

Även då det gäller samarbete med *universitet, högskolor* och andra institutioner, där vetenskaplig forskning bedrivs, finns en facklig och en praktisk-ekonomisk aspekt. Ur facklig synpunkt torde det vara värdefullt för råden att kunna erhålla ett samlat uttalande från en dylik institution rörande tillgängliga resurser och aktuella behov. Det är sannolikt att detta lättare skulle kunna åstadkommas om universiteten, högskolorna etc. fick en bättre överblick över de anslag, som stod till forskarnas förfogande och över anslagens användning. Det rent praktiska samarbetet i kamerala frågor behandlas i följande avsnitt.

9. *Synpunkter på den framtida organisationen av forskningsrådets kameralt betonade verksamhet m. m.* Diskussionen rörande den framtida organisationen av forskningsrådets kameralt betonade verksamhet har i hög grad gällt frågan, huruvida det finns anledning tillskapa en central avdelning för forskningsrådets samlade kamerala verksamhet. Om denna fråga bedömes från de i samarbetsdelegationens promemoria angivna utgångspunkterna med hänsyn till vad som redovisats i det föregående, kan man till en början konstatera, att rådets möjlighet att övervaka den fackliga användningen av bidragsmedlen knappast behöver påverkas av den lösning man kommer till i detta avseende. Icke heller skulle en central kameral avdelning innebära några ökade möjligheter för universiteten, högskolorna etc. att få en överblick över de anslag, som står till forskarnas förfogande och över medlens användning. Möjligheterna till enhetlig lönepolitik gentemot assistent- och biträdespersonal anställd på medel från olika håll skulle visserligen kunna tillgodoses av ett dylikt organ, ehuru knappast i högre grad, än vad som nu sker i de fall, då universiteten och högskolorna m. fl. fungerar som serviceorgan. För de forskare, som utför sin uppgift vid vetenskapliga institutioner inom universiteten och högskolorna, skulle ett överförande av de rådets kamerala funktioner, vilka nu delvis överlåtits på dessa läroanstalter, till ett centralt organ sannolikt innebära en klar försämring i serviceavseende genom de »geografiska» svårigheter, som bleve ett resultat härav.

Vad slutligen angår önskemålet att hålla den för utbetalning och redovisning av anslagsmedel erforderliga administrationsapparaten liten och enkel kan sägas, att det i och för sig kan vara rationellt med en central, större, arbetsenhet. Det finns emellertid knappast några garantier för, att några påtagliga vinster skulle uppnås härigenom. Råden har redan genom deltidstjänster och på annat sätt i stort sett väl anpassat personaluppsättningen efter behovet.

Fördelarna med en gemensam kameral avdelning får därför anses som relativt begränsade. Däremot finns vissa icke obetydliga nackdelar ur bidragsmottagarnas synpunkt. Härtill kommer, att en gemensam kameral avdelning med hänsyn till den fackliga verksamhetens samband med den kamerala under alla förhållanden torde förutsätta, att forskningsråden sammanförs till gemensamma lokaler. Härvid skulle otvivelaktigt uppstå vissa andra för råden övervägande ogynnsamma konsekvenser, vilka be-

handlats i det föregående. Det finns därför anledning att klart avstyrka ett sammanförande av forskningsrådets kamerala verksamhet till en för råden gemensam kameral avdelning.

Vad nyss sagts innebär emellertid icke att alla möjligheter till förbättringar tillvaratagits. Även om det i stort sett visat sig vara en ändamålsenlig väg med hänsyn till de i delegationens promemoria angivna utgångspunkterna att såsom hittills skett överlåta en del av forskningsrådets kamerala verksamhet på universitet, högskolor och liknande institutioner, torde det vara möjligt att utveckla det praktiska samarbete, som sålunda äger rum, ytterligare. Detta bör dock ske successivt i takt med den centralisering och modernisering av ifrågavarande institutioners ekonomiska förvaltning vilken pågår. För att ifrågavarande samarbete skall kunna ske smidigt, torde det emellertid vara önskvärt med en klarare precisering av vad framför allt rådets sakliga granskning skall omfatta, så att man får en säkrare grundval än hittills för arbetets uppdelning mellan råden och vederbörande institutioner. Ett annat specialproblem, där ytterligare klarhet är önskvärd, utgör betalningen och redovisningen av de s. k. arbetsgivareavgifterna för den assistent- och biträdespersonal, som forskarna anlitar.

Det finns emellertid även åtskilliga forskare, som inte har den naturliga anknytning till en akademisk läroanstalt eller annan forskningsinstitution, vilket det senaste resonemanget bygger på. För dessa torde man liksom hittills få räkna med, att såväl utbetalningar som facklig och kameral granskning får ombesörjas av råden själva. Med anledning härav kan det finnas anledning framställa frågan, huruvida behov av ett speciellt serviceorgan med uppgift att avlasta dessa forskare från administrativt arbete föreligger. Någon starkare resonans har dock denna fråga icke mött bland de personer, som kontaktats under utredningsarbetets gång. Möjligen kan man tänka sig, att råden själva medverkar till att i mån av resurser bistå ifrågavarande forskare. Med tanke på det samråd, som särskilt för denna grupp ändå måste förutsättas, torde en sådan lösning icke vara utesluten. Vällingby den 26 november 1960.

Bilaga B

Sammanställning rörande de statliga forskningsrådets förvaltningskostnader för budgetåret 1960/61

Statens råd för atomforskning (reservationsanslag)	
1. Arvode, för år räknat, till rådets ordförande	6 000
2. Arvoden till ledamöter av rådet och till av rådet anlidade experter	19 600
3. Resekostnadsersättning och traktamente till ledamöterna	10 000
4. Ersättning åt sekreterare och annan personal, sjukvård, expenser m. m.	178 600
	Summa kronor 214 200

Statens humanistiska forskningsråd (reservationsanslag)	
1. Arvode, för år räknat, till rådets ordförande	4 000
2. Resekostnadsersättning och traktamente åt ledamöterna	6 500
3. Ersättning för särskilda utredningar och oförutsedda utgifter	22 000
4. Ersättning åt sekreterare och annan personal, expenser m m	42 500
5. Engångsanskaffning av inventarier för nya lokaler	5 000
	Summa kronor 80 000

Jordbrukets forskningsråd

Bidrag till skogs- och lantbruksakademien: Kostnader för jordbrukets forskningsråd m. m., *förslagsanslag* 71 000

Anslaget utbetalas av lantbruksstyrelsen och disponeras av skogs- och lantbruksakademien efter samråd med jordbrukets forskningsråd; k. r. 1/4 1960

Statens medicinska forskningsråd (förslagsanslag)

1. Arvode, för år räknat, till rådets ordförande 6 000

2. Arvode, för år räknat, till publiceringsnämndens ordförande 1 080

3. Resekostnadsersättning och traktamente åt ledamöter av rådet, dess publiceringsnämnd och dess försvarsmedicinska nämnd, *förslagsvis* 15 000

4. Ersättningar för särskilda utredningar, *förslagsvis* 61 000

5. Ersättning åt sekreterare och biträdande sekreterare samt annan personal, sjukvård, expenser m. m., *förslagsvis* 86 920

Summa kronor 170 000

Statens naturvetenskapliga forskningsråd (förslagsanslag)

1. Arvode, för år räknat, till rådets ordförande 6 000

2. Arvode, för år räknat, till publiceringsnämndens ordförande 1 800

3. Resekostnadsersättning och traktamente åt ledamöter av rådet och dess publiceringsnämnd, *förslagsvis* 9 000

4. Ersättningar för särskilda utredningar, *förslagsvis* 34 000

5. Ersättning åt sekreterare och annan personal, sjukvård, expenser m. m., *förslagsvis* 81 000

Summa kronor 131 800

Statens råd för samhällsforskning (förslagsanslag)

1. Arvode, för år räknat, till rådets ordförande 4 000

2. Resekostnadsersättning och traktamente åt ledamöterna, *förslagsvis* 6 000

3. Ersättning för särskilda utredningar och oförutsedda utgifter, *förslagsvis* 12 000

4. Ersättning åt sekreterare och annan personal, expenser m. m., *förslagsvis* 28 000

Summa kronor 50 000

Statens tekniska forskningsråd (förslagsanslag)

1. Arvode åt ordföranden 6 000

2. Ersättningar för särskilda utredningar, *högst* 24 000

3. Resekostnadsersättningar och traktamenten åt ordförande och ledamöter, *högst* 7 000

4. Ersättning åt sekreterare och annan personal, expenser m. m., *högst* 103 000

5. Pensionsavgift, *förslagsvis* 4 600

Summa kronor 144 600

Punkten »Ersättning åt sekreterare och annan personal, sjukvård, expenser m. m.» i föregående sammanställningar kan specificeras ytterligare på följande sätt (siffrorna är i vissa fall avrundade):

Statens råd för atomforskning

Löner, arvoden	
Sekreterare, heltid, B 4	47 300
Bitr. sekreterare, deltid, arvode (pens off)	15 400
Kamrerare, deltid, arvode	3 000
Bitr. kamrerare, deltid, arvode	9 400
Registrator, heltid, Ae 10	14 200
2 x kanslibiträden, heltid, Ae 7	25 000
2 x kontorsbiträden, heltid, Af 1	17 400
Kontorist, heltid, arvode	10 300
Kansliskrivare, deltid, arvode	10 400
	<hr/>
	152 400
Övrigt	26 200
	<hr/>
	Summa 178 600

Statens humanistiska forskningsråd

Löner, arvoden	
Sekreterare, deltid, arvode	8 000
Sekreterare, ers. för bortfall i lön	4 000
Sekreterare för tidskrifter, deltid, arvode	2 000
Ledamöter av arbetsutskottet, arvode	2 400
Kanslist, deltid, arvode motsv. A 15	10 000
Kontorsbiträde, deltid	4 500
	<hr/>
	30 900
Övrigt	11 600
	<hr/>
	Summa 42 500

Jordbrukets forskningsråd

Ytterligare specifikation är icke möjlig på grund av rådets nära samarbete med Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien.

Statens medicinska forskningsråd

Löner, arvoden	
Sekreterare, deltid, arvode	11 500
Bitr. sekreterare, deltid, arvode	6 000
Kamrerare, deltid, arvode	3 600
Kansliskrivare, heltid, lgd 10	14 200
Kanslibitråde, heltid, lgd 7	12 500
2 x kontorsbiträden, heltid, lgd 5	21 400
Kontorsbiträde, deltid	5 400
	<hr/>
	74 600
Övrigt	12 320
	<hr/>
	Summa 86 920

Statens naturvetenskapliga forskningsråd

Löner, arvoden	
Sekreterare, deltid, arvode	10 500
Bitr. sekreterare, heltid, arvode motsv. 23 lgd	27 600
Kamrerare, deltid, arvode	3 000
Kansliskrivare, deltid, Ae 10/11	7 600

Kanslibitråde, heltid, Ae 7	12 200
Kontorsbiträde, heltid, Ae 5	10 700
	<hr/>
	71 600
Övrigt	9 400
	<hr/>
	Summa 81 000

Statens råd för samhällsforskning

Löner, arvoden	
Sekreterare, <i>deltid</i> , arvode	7 200
Bitr. sekreterare, <i>deltid</i> , arvode	3 600
Kamrerare, <i>deltid</i> , arvode	4 800
Kontorsbiträde, <i>deltid</i> , arvode	3 600
	<hr/>
	19 200
Övrigt	8 800
	<hr/>
	Summa 28 000

Statens tekniska forskningsråd

Löner, arvoden	
Sekreterare, heltid, arvode = A 26	32 400
Kamrerare, <i>deltid</i> , arvode	6 000
Registrator, heltid, Ag 10	14 200
Kanslibitråde, <i>deltid</i> , 22,5/42 Ag 7	6 500
Kanslibitråde, heltid, Ag 7 (vakant)	12 200
Kontorsbiträde, heltid, arvode Ag 5	11 000
	<hr/>
	82 300
Övrigt (bl. a. till IVA för service)	20 700
	<hr/>
	Summa 103 000

Kanslern för rikets universitet

Med överlämnande av yttranden av rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala, Lund och Stockholm ävensom det mindre akademiska konsistoriet i Göteborg och lärarkollegiet vid karolinska institutet (bilagor A—E) får jag anföra följande.

I de avgivna remissvaren ha olika meningar i förevarande fråga kommit till uttryck. Sålunda ha rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala och Lund — under hänvisning till en genom statens organisationsnämnd verkställd, till statssekreteraren i ecklesiastikdepartementet överlämnad utredning rörande vissa sidor av de statliga förvaltningsrådets verksamhet — avstyrkt genomförandet av en sammanslagning av rådets kamerala uppgifter. Rektorsämbetet i Uppsala har tillagt att frågan huruvida en viss rationalisering av kansliorganisationen kunde genomföras för de råd, som komme att sammanföras i Wenner-Grens Center torde lämpligen böra prövas, när denna förflyttning ägt rum. Mindre akademiska konsistoriet i Göteborg har icke blivit övertygat om att en omläggning av forskningsrådets administration enligt av statsrevisorerna uppdragna riktlinjer skulle medföra några fördelar för den verksamhet råden ha att främja eller några väsentliga besparingar. Konsistoriet har därför ansett att revisorernas uttalande icke borde föranleda till något förslag om ändring av rådets nuvarande organisation. Rektorsämbetet vid Stockholms universitet har fun-

nit att ett sammanförande av forskningsrådets kamerala och kanslimässiga förvaltning till större enheter kunde medföra ekonomiska och administrativa fördelar. En närmare utredning härom syntes rektorsämbetet dock nödvändig, i samband varmed jämväl formerna för rådets inbördes samarbete borde övervägas. Lärarkollegiet vid karolinska institutet har på närmare angivna grunder tillstyrkt att i enlighet med statsrevisorernas uttalande ett sammanförande av forskningsrådets kanslier och sammanträdeslokaler borde komma till stånd samt att de möjligheter till administrativ rationalisering som därvid stode att vinna skulle undersökas och utnyttjas. Enligt kollegiet syntes det höjt över varje tvivel att betydande fördelar i fråga om rådets vetenskapliga verksamhet därigenom skulle stå att vinna.

För egen del har jag i vad gäller den kamerala verksamheten kommit till den uppfattningen att en till universitetens och högskolornas samt andra ifrågakommande institutioners centrala ekonomiförvaltningar decentraliserad utbetalning av forskningsbidrag är att föredraga framför en för råden gemensam kameral förvaltning. Vid bedömandet av detta spörsmål bör visst avseende även fästas vid frågan om utbetalning och redovisning av de s. k. arbetsgivaravgifterna till den obligatoriska sjuk- och olycksfallsförsäkringen samt ATP-pensionen. Så vitt jag kan finna synas skäl tala för att rådets forskningsanslag icke tilldelas forskarna personligen om forskningsuppgifterna fullgöras vid en statlig institution, utan att denna erhåller anslaget samt anställer och avlönar personal, som ställes till forskarens förfogande, varigenom staten kommer att bli ansedd som arbetsgivare. Detta framstår i och för sig som naturligt eftersom biträdena avlönas av statliga medel. Vid decentralisation av forskningsbidrag från råden till universitetens och högskolornas ekonomiförvaltningar måste dessa förvaltningar erhålla viss personalförstärkning. Det är under inga förhållanden möjligt att förvaltningarna, som redan nu äro mycket hårt arbetsbelastade, skola kunna utan en dylik förstärkning bemästra även ifrågasvarande uppgifter.

Beträffande det relativt ringa antalet av helt fristående forskare måste uppenbarligen kontakten alltjämt ske direkt mellan forskaren och vederstående forskningsråd. För dessa fall bör övervägas i vilken ordning utbetalning och redovisning av ovannämnda avgifter och ATP-pensionen lämpligen bör äga rum.

Frågan om en samlokalisering av de statliga forskningsrådets kanslier och sammanträdeslokaler måste enligt min mening bedömas med hänsyn till de fördelar och nackdelar av ekonomisk, praktisk och annan art, som härav för varje särskilt råd kunna uppkomma. Vid prövningen av dessa spörsmål anser jag att de enskilda forskningsrådets uppfattning i ärendet måste tillmätas stor betydelse. Stockholm den 1 februari 1961.

HARALD CRAMÉR

Georg Z. Topelius

Bilaga A

Yttrande från rektorsämbetet vid universitetet i Uppsala

Efter hemställan från forskningsrådets samarbetsdelegation uppdrog Statens organisationsnämnd åt en särskild expert, fil. dr Rune Tersman att granska viss sida av forskningsrådets administrativa verksamhet. I sin den

26.11.1960 inlämnade utredning avstyrkte dr Tersman sammanförandet av rådens kamerala verksamhet till en enhet och förordade i stället dess decentralisering på universiteten. Till denna uppfattning ansluter sig rektorsämbetet. Huruvida en viss rationalisering ifråga om kanslipersonal kan genomföras för de råd, som komma att sammanföras i Wenner-Grens Center, torde lämpligast prövas, när denna förflyttning genomförts. Uppsala den 20 januari 1961.

Bilaga B

Yttrande från rektorsämbetet vid universitetet i Lund

Revisorerna har härvid framhållit att stora besparingar i form av bl. a. minskat behov av personal otvivelaktigt skulle kunna åstadkommas om en koncentration av rådens kamerala verksamhet, vilken är likartad för samtliga forskningsråd, åvägabragtes genom att huvuddelen av kanslipersonalen gjordes gemensam för forskningsråden. Om forskningsråden kunde beredas gemensamma lokaler skulle vidare en dylik sammanslagning av rådens administration i hög grad främja den samverkan mellan forskningen inom de olika rådens arbetsfält, vilken är en av huvudpunkterna i rådens verksamhet.

Rektorsämbetet får såsom yttrande i ärendet anföra följande.

Filosofie doktorn Rune Tersman har på uppdrag av Statens organisationsnämnd så sent som i november 1960 utfört en utredning angående sammanslagning av de olika forskningsrådets kamerala avdelningar. Utredningsmannen har härvid kommit till det resultatet att fördelarna med en gemensam kameral avdelning finge anses relativt begränsade. Däremot skulle icke obetydliga nackdelar ur bidragsmottagarnas synpunkt vara förbundna med en sammanslagning. Utredningsmannen har funnit anledning att klart avstyrka ett sammanförande av forskningsrådets kamerala verksamhet till en för råden gemensam kameral avdelning.

Rektorsämbetet får under hänvisning till den utredning som i ärendet gjorts av statens organisationsnämnd avstyrka genomförandet av en sammanslagning av de olika forskningsrådets kamerala verksamhet. Lund den 18 januari 1961.

Bilaga C

Yttrande från rektorsämbetet vid universitetet i Stockholm

Enligt rektorsämbetets mening torde ett sammanförande av forskningsrådets kamerala och kanslimässiga förvaltning till större enheter kunna medföra ekonomiska och administrativa fördelar. Närmare utredning här om synes dock nödvändig. I samband med en sådan utredning synes även formerna för forskningsrådets inbördes samarbete böra övervägas, en fråga vars vikt även statsrevisorerna understrukt. Stockholm den 20 januari 1961.

Bilaga D

Yttrande från det mindre akademiska konsistoriet i Göteborg

Ärendet har av rektorsämbetet hänskjutits till det mindre akademiska konsistoriet.

Konsistoriet har icke övertygats om att en omläggning av forskningsrådets administration enligt de riktlinjer som angivits i riksdagens revisorers be-

rättelse skulle medföra några fördelar för den verksamhet som forskningsråden ha att främja eller några väsentliga besparingar. På grund härav anser sig konsistoriet böra föreslå, att revisorernas uttalande icke måtte föranleda något förslag till ändring av forskningsrådets nuvarande organisation. Göteborg den 20 januari 1961.

Bilaga E

Yttrande från lärarkollegiet vid karolinska institutet i Stockholm

Statsrevisorerna anse att det från såväl kamerala som praktiska synpunkter vore önskvärt att sammanföra de vetenskapliga forskningsrådets kanslier i gemensamma lokaler och uttala härutinnan:

»Forskningsrådets lokalbehov har hittills icke kunnat i tillräcklig utsträckning tillgodoses. Medan vissa råd disponera över förhållandevis rymliga lokaler, ha andra måst taga i anspråk vederbörande befattningshavares egna bostäder eller särskilda utrymmen hos andra institutioner. De direkta hyresutgifterna uppgå för närvarande till sammanlagt omkring 32 000 kronor per år.

Såsom tidigare nämnts framhölls vid framläggandet av propositionen nr 105 till 1959 års riksdag bl. a. att det utan tvivel vore möjligt att åstadkomma icke obetydliga rationaliseringsvinster genom en koncentration av forskningsrådets kansliorganisation och att därför en organisatorisk samordning borde övervägas så snart lokalmässiga förutsättningar härför föreläge.

Enligt revisorernas mening är det uppenbart, att den nuvarande splittringen av forskningsrådets administration medför avsevärda nackdelar av såväl ekonomisk som praktisk art. Otillfredsställande är sålunda bl. a. att de kamerala göromålen, vilka äro likartade för samtliga forskningsråd, av dessa handläggas var för sig. Stora besparingar i form av bl. a. minskat behov av personal skulle otvivelaktigt kunna åstadkommas om en koncentration av denna del av rådets verksamhet åvägabragtes genom att huvuddelen av kanslipersonalen gjordes gemensam för forskningsråden. Revisorerna anse att en sådan koncentration i viss utsträckning borde kunna genomföras redan under nu rådande lokalförhållanden. Självfallet skulle emellertid en än effektivare samordning av forskningsrådets administration kunna nås, om denna i fortsättningen kunde beredas gemensamma lokaler. Enligt revisorernas mening skulle en dylik lokalmässig anslutning av samtliga forskningsråd vidare i hög grad främja den samverkan mellan forskningen inom de olika rådets arbetsfält, vilken är en av huvudpunkterna i rådets verksamhet.

Revisorerna anse således att en omläggning av forskningsrådets administration enligt här angivna riktlinjer snarast bör genomföras.»

Sedan detta skrevs har situationen förändrats genom tillkomsten i Stockholm av Wenner-Gren Center för vetenskaplig forskning, vari lämpliga lokaler kunna upplåtas för forskningsråden. Vid sammanträde mellan statssekreteraren i eklelesiastikdepartementet samt representanter för byggnadsstyrelsen och för forskningsråden erbjödos de senare av staten förhyrda lokaler i Wenner-Gren Center, och statsrevisorernas synpunkter torde ha framhållits. Resultatet blev att statens naturvetenskapliga forskningsråd, statens råd för atomforskning och statens råd för samhällsforskning tacksamt begagnade sig av erbjudandet, medan statens medicinska forskningsråd, statens tekniska forskningsråd, jordbrukets forskningsråd och statens humanistiska forskningsråd av olika skäl avböjde. I medicinska rådet reserverade sig professorn Theorell samt i tekniska rådet professorerna Nilsson och Woxén för respektive råds samlokalisering med de tre i Wenner-Gren Center.

Ett sammanförande av rådskanslierna skulle medföra att personalen finge daglig och otvungen kontakt med varandra och lättare tillfälle att diskutera många frågor av gemensamt intresse.

Ett stigande antal forskningsproblem skär över gränserna för de olika råden. De många beröringspunkterna mellan atomforskning, naturvetenskap, medicin, teknik och jordbruk ligga i öppen dag. Härtill kommer att kanslierna i Wenner-Gren Center komma att befinna sig i en vetenskapligt stimulerande miljö, där hundratals forskare bo eller vistas, och där föredrag och sammankomster i alla upptänkliga vetenskapliga ämnen komma att höra till ordningen för dagen. Till miljöns vetenskapliga karaktär bidrar dessutom att kanslersämbetet för rikets universitet, överstyrelsen för de tekniska högskolorna, statens trafiksäkerhetsråd, statens råd för konsumentfrågor, svenska Unescorådet, statens psykologisk-pedagogiska bibliotek, The Institute for English-speaking Students, institutet för internationell ekonomi och svenska kemistsamfundet torde komma att ha sin verksamhet och sina lokaler i Wenner-Gren Center.

På senare år ha vissa av forskningsråden börjat anordna föredrag vid sina sammanträden för rådsmedlemmarnas egen information i större och viktigare anslagsfrågor. Denna verksamhet skulle uppenbarligen i hög grad befrämjas av lättheten att på platsen uppdriva specialister i de mest skilda ämnen.

Vid rådssammanträdena uppkomma ständigt frågor om delning av anslag mellan råden. Sådana frågor skulle lättare lösas om samtliga råd hade sina kanslier på samma ställe.

En annan väsentlig förmån vore att sammanträdena i rådet kunde äga rum på den plats till vilken kansliet är förlagt. I exempelvis det medicinska rådet är detta för närvarande ej fallet; kansliet är beläget i Uppsala, medan sammanträdena äga rum i tandläkarhögskolans i Stockholm lokaler. Trots att mycket betydande mängder av handlingar för varje sammanträde fraktras från Uppsala till Stockholm händer att för ett ärendes avgörande nödvändiga äldre handlingar ej finnas tillgängliga, vilket leder till tidsutdräkt och inadekvat behandling av ärenden.

I Wenner-Gren Center komma serviceanordningar i olika form att finnas tillgängliga. Beträffande dessa torde få hänvisas till en artikel i naturvetenskapliga forskningsrådets snart utkommande årsbok 1961.

Forskningsrådets hittillsvarande verksamhet torde allmänt anses väl motsvara de höga förväntningar man ställt på densamma. En samlokalisering av råden bör därför icke i övrigt påkalla någon mera genomgripande förändring av rådets organisation och verksamhetsformer.

Oavsett om ekonomiska besparingar i enlighet med revisorernas mening stå att vinna på en samlokalisering av de statliga forskningsråden — en sak som faller utanför lärarkollegiets möjlighet att bedöma — så vill dock kollegiet på ovan anförda grunder varmt tillstyrka att i enlighet med revisorernas uttalande ett sammanförande av de statliga forskningsrådets kanslier och sammanträdeslokaler kommer till stånd samt att de möjligheter till administrativ rationalisering som därvid stå att vinna undersökas och utnyttjas. Att betydande fördelar i fråga om rådets vetenskapliga verksamhet därav skulle stå att vinna synes lärarkollegiet höjt över varje tvivel. Stockholm den 19 januari 1961.

Överstyrelsen för de tekniska högskolorna

Överstyrelsen får — med överlämnande av från kollegienämnderna vid tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola i ärendet infordrade yttranden (Bilagor A—B) — anföra följande.

Den administrativa verksamheten vid forskningsråden berör omedelbart överstyrelsens förvaltningsområde så till vida som utbetalning och kameral granskning av från forskningsråden beviljade bidrag till forskare vid de tekniska högskolorna ombesörjas av ekonomiavdelningarna vid dessa högskolors rektorsexpeditioner. Överstyrelsen vill erinra, att frågan om de lämpliga formerna för utbetalning och redovisning av bidrag från forskningsråden nyligen varit föremål för en närmare undersökning genom statens organisationsnämnd, som funnit den för närvarande vid de tekniska högskolorna härutinnan tillämpade ordningen ändamålsenlig och förordad ett genomförande av densamma även vid universitet och övriga högskolor samt andra liknande institutioner. Överstyrelsen delar denna uppfattning. I anslutning härtill vill överstyrelsen emellertid framhålla att handhavandet av här avsedda uppgifter för forskningsrådets räkning medför en ej oväsentlig arbetsbelastning för högskolornas ekonomiavdelningar och påkallar en förstärkning av de personella resurserna därstädes.

Vad beträffar de administrativa arbetsuppgifterna i övrigt torde en koncentration av dessa till en för forskningsråden gemensam kansliavdelning vara svår att genomföra, eftersom handläggningen av uppgifterna i hög grad är beroende av de speciella förhållanden, som föreligga inom varje forskningsråd, i synnerhet beträffande sekreterarnas arbete. Ett sammanförande av rådets lokaler till samma byggnad skulle dock enligt överstyrelsens mening vara ägnat underlätta den centralisering, som i förevarande avseende kan befinnas önskvärd. Stockholm den 31 januari 1961.

FRANK ÖHMAN

Gunnar MacDowall

Bilaga A

Yttrande från kollegienämnden vid tekniska högskolan i Stockholm

Revisorernas uppfattning utmynnar i att den nuvarande splittringen av forskningsrådets administration medför avsevärda nackdelar av såväl ekonomisk som praktisk art samt att en effektivare samordning av forskningsrådets administration skulle kunna nås om dessa i fortsättningen kunde beredas gemensamma lokaler.

Det undandrager sig Kollegienämndens bedömande vad som skulle vara att vinna genom en dylik samordning. Dock har nämnden konstaterat att Statens Tekniska Forskningsråd avböjt en förflyttning av sekretariatet och sammanträdeslokalerna till Wenner Gren Center dit stort antal andra liknande organ kommer att överflytta samt att mot beslutet två reservationer anförts — den ena av Tekniska Högskolans rektor i dennes egenskap av ledamot av forskningsrådet.

För Tekniska Högskolans del torde emellertid ur rent kameral synpunkt föga vara att vinna eftersom högskolans ekonomiavdelning fungerar som mellaninstans mellan rådet och de olika mottagarna av forskningsbidrag inom högskolan. Stockholm den 19 januari 1961.

Bilaga B

Yttrande från kollegienämnden vid Chalmers tekniska högskola

Revisorerna finner bl. a. otillfredsställande, att de kamerala göromålen, vilka är likartade för samtliga forskningsråd, av dessa handlägges var för

sig, samt anser, att stora besparingar skulle kunna åstadkommas, om huvuddelen av kanslipersonalen gjordes gemensam för forskningsråden. Ännu effektivare samordning borde sedermera kunna uppnås, om råden fick gemensamma lokaler.

Enligt nuvarande ordning fungerar högskolans ekonomiavdelning som penningförmedlare mellan vederbörande forskningsråd (tekniska, naturvetenskapliga och atom-) å ena sidan samt den enskilde forskaren å den andra. Ekonomiavdelningen mottager anslagen och ombesörjer utbetalningarna enligt anvisningar av den forskare, som svarar för anslagens användning. Genom detta förfarande erbjuds en för forskarna mycket värdefull och lokalt tillgänglig service, som dessutom kan samordnas med institutionernas övriga resurser. Högskolans service i detta avseende lämnas utan särskild ersättning. Ur högskolans synpunkt finnes icke något att erinra mot denna samarbetsform, som synes fungera väl. En bidragande orsak härtill är — i den mån kollegienämnden kan bedöma — att den kamerala organisationen inom de forskningsråd, med vilka högskolan har att göra, fungerar smidigt och utan den tendens till stelhet, som icke sällan följer vid stark centralisering av sådan verksamhet, varom nu är fråga.

Med hänsyn till det nu anförda synes det kollegienämnden vanskligt att taga ställning till ett förslag till omläggning av rådets nuvarande organisation utan närmare kännedom om förslagets detaljer och fördelar än den, som framgår av remissakten.

En annan fråga synes vara, att de olika forskningsrådets fackområden tenderar till att i vissa fall överbygga varandra och de nackdelar, som kan följa härav. En rationellare ordning skulle måhända kunna åstadkommas genom en sammanslagning av vissa forskningsråd. Kollegienämnden vill därför förorda en utredning, huruvida man genom sådana åtgärder skulle kunna uppnå större effektivitet. Göteborg den 12 januari 1961.

Statens medicinska forskningsråd

I sin berättelse över de vetenskapliga forskningsrådets administration (§ 33 s. 248—252) anför riksdagens revisorer bl. a.:

»Enligt revisorernas mening är det uppenbart, att den nuvarande splittringen av forskningsrådets administration medför avsevärda nackdelar av såväl ekonomisk som praktisk art. Otillfredsställande är sålunda bl. a. att de kamerala göromålen, vilka äro likartade för samtliga forskningsråd, av dessa handläggas var för sig. Stora besparingar i form av bl. a. minskat behov av personal skulle otvivelaktigt kunna åstadkommas, om en koncentration av denna del av rådets verksamhet åvägabragtes genom att huvuddelen av kanslipersonalen gjordes gemensam för forskningsråden. Revisorerna anse att en sådan koncentration i viss utsträckning borde kunna genomföras redan under nu rådande lokalförhållanden. Självfallet skulle emellertid en än effektivare samordning av forskningsrådets administration kunna nås, om dessa i fortsättningen kunde beredas gemensamma lokaler. Enligt revisorernas mening skulle en dylik lokalmässig anslutning av samtliga forskningsråd vidare i hög grad främja den samverkan mellan forskningen inom de olika rådets arbetsfält, vilken är en av huvudpunkterna i rådets verksamhet.

Revisorerna anse således att en omläggning av forskningsrådets administration enligt här angivna riktlinjer snarast bör genomföras.»

Som grund för sin uppfattning att stora besparingar skulle kunna åstadkommas, om en koncentration av de kamerala göromålen åvägabragtes ge-

nom att huvuddelen av kanslipersonalen gjordes gemensam för forskningsråden, anmäler riksdagens revisorer, att för närvarande 27 befattningshavare sysselsättes inom rådsorganisationen för den rent kamerala verksamheten. Enligt vad som redovisats i revisorernas berättelse torde emellertid den angivna siffran icke motsvara det verkliga förhållandet. Antalet befattningshavare för den rent kamerala verksamheten torde vara betydligt mindre. För att närmare klarlägga detta påstående vill rådet precisera de arbetsuppgifter, som åvilar medicinska forskningsrådets kanslipersonal, vilken personal är redovisad å sid. 249 i revisorernas berättelse.

Rådets kansliuppgifter är liksom för övriga forskningsråd uppdelade i två huvudgrupper, nämligen sekreterar- och skrivuppgifter samt kameralförvaltning. De sekreterar- och skrivuppgifter, som medföljer medicinska forskningsrådets verksamhet, kräver utan tvekan den största arbetsinsatsen av de två huvudgrupperna inom kansliet. De arbetsuppgifter, som hör ihop med den förstnämnda större huvudgruppen, kan indelas i följande huvudområden:

1. Arbeten sammanhörande med rådet, dess publiceringsnämnd, dess försvarsmedicinska nämnd och övriga nämnder och subkommittéer, bl. a. registrering av in- och utgående handlingar, utskrivande av protokoll och kontrakt etc.

2. Beredning av allmänna ärenden inom rådets och dess nämnders verksamhetsområden. En av de väsentligaste uppgifterna härvidlag är utredningar av olika slag för att möjliggöra att rådet i enlighet med sina instruktioner kan följa utvecklingen inom sitt forskningsområde och kan taga initiativ till främjande av sådana projekt, som är av särskild betydelse för vetenskapens utveckling.

3. Beredning av anslagsärenden. Antalet till rådet inlämnade ansökningar är stigande och är för närvarande över 300 per år. Medicinska forskningsrådet tillämpar i motsats till vissa andra forskningsråd systemet att sända ut varje ansökan till en sakkunnig innanför eller utanför rådet för granskning, och varje sålunda erhållet sakkunnigutlåtande utskrivs av kanslipersonalen och tillställs rådsledamöterna. Inom kansliet granskas vidare i ansökningar till rådet angivna personal- och materialkostnader m. m.

4. Beredning av vetenskapliga redogörelser för beviljade anslag och sammanställning av rapporter till rådet.

5. Beredning av ärenden sammanhängande med tillsättning av särskilda forskartjänster och övriga s. k. kvalificerade forskartjänster.

Den kanslipersonal, som är engagerad i berörda sekreterarverksamhet är förutom rådets sekreterare och biträdande sekreterare en kansliskrivare och två kontorsbiträden.

Rådets kamerala verksamhet innebär omhändertagandet av beviljade statsmedel. Arbetsuppgifterna för berörda verksamhet omfattar utbetalning av anslag, utbetalning av löner till kanslipersonal och till av rådet under kortare eller längre tid anställd forskande personal. Vidare omfattar arbetsuppgifterna granskning av verifikationer, inlämnade av forskare. För att belysa omfattningen av rådets kamerala verksamhet och framför allt hur denna verksamhet ökat under de senaste åren kan rådet ange följande siffror, avseende antalet av av rådet granskade verifikationer under de senaste budgetåren.

Budgetår	Antal verifikationer
1957/58	7650
1958/59	10250
1959/60	13850

Den kanslipersonal, som är engagerad i rådets kamerala verksamhet, är förutom sekreteraren och biträdande sekreteraren en kameral rådgivare, ett kanslibitråde samt ett kontorsbiträde under halvtid. Genom rationalisering inom den nuvarande kansliorganisationen har det varit möjligt att bemästra den ökade arbetsbelastningen utan motsvarande personell förstärkning. Kostnaderna för rådets kamerala verksamhet uppgår för närvarande till ca 20 000 kronor per år, vilken summa kan jämföras med rådets totala förvaltningsanslag å 170 000 kronor.

Statens medicinska forskningsråd kan för sin del inte dela riksdagens revisorers uppfattning, att stora besparingar skulle kunna åstadkommas genom att sammanföra rådets kamerala förvaltning med övriga forskningsråds till en gemensam forskningsrådets kansliorganisation. Rådet kan i detta sammanhang hänvisa till en utredning genomförd under hösten 1960 av statens organisationsnämnd (bilaga), i vilken utredning en centralisering av forskningsrådets kamerala verksamhet avstyrkes. Forskningsrådets samarbetsdelegation har också enligt beslut av den 14 december 1960, i vilket beslut även medicinska forskningsrådet deltagit, förklarat sig i allt väsentligt dela de synpunkter, som framförts i berörda utredning. Samarbetsdelegationen förordar för sin del i stället en decentralisering av den ekonomiska förvaltningen till universiteten och högskolorna. En faktor, som enligt rådets mening gör en sådan decentralisering än mer angelägen, är behovet av ett smidigt handhavande av forskarnas personalfrågor. För att bl. a. förenkla betalningen och redovisningen av arbetsgivaravgifterna för de socialförsäkringar (allmän tilläggspension, allmän sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring m. m.), som även berör den av råden arvoderade forskningspersonalen, vore det önskvärt med en inom universitetet och högskolorna liggande enhetlig ekonomisk förvaltning av samtliga forskningsanslag, som kommer forskarna till del såväl från de statliga forskningsråden som från annat håll.

Under hänvisning till vad ovan anförts och i överensstämmelse med statens organisationsnämnds synpunkter och forskningsrådets samarbetsdelegations uttalande får statens medicinska forskningsråd således avstyrka riksdagens revisorers förslag att en omläggning av forskningsrådets administration enligt av dem angivna riktlinjer genomföres. Stockholm och Uppsala den 2 februari 1961.

HARALD CRAMÉR

Ordförande

B. Rexed

Sekreterare

Bilaga

Utdrag ur protokoll fört vid statens medicinska forskningsråds sammanträde den 2 februari 1961 i Tandläkarhögskolans kollegierum, Stockholm.

Närvarande: Universitetskansler H. Cramér, ordf., generalläkare C. E. Groth, professor C. A. Hamberger, professor H. Hedström, professor C. G. Holmberg, professor G. Hultquist, professor P. E. Lindahl, professor A. Lundström, professor J. Mellgren, suppleant för professor H. Hydén, professor T. Sjögren, professor T. Teorell, professor H. Theorell, professor J. Waldenström.

Sekreterare: Professor B. Rexed.
 Bitr. sek.: Dr G. Wennström.

§ 21. Behandlade rådet ett av sekreteraren utarbetat förslag till begärt utlåtande till Konungen med anledning av vad i riksdagens senast församlade revisorers berättelse yttrats rörande de vetenskapliga forskningsrådets administration (§ 33).

Efter diskussion och sedan det upplysts om att frågan om sammanträdeslokal för rådet i Wenner-Grens Center är under beredande i Kungl. Byggnadsstyrelsen beslöt rådet godkänna sekreterarens förslag till utlåtande.

Det antecknades till protokollet att professor H. Theorell ej deltog i föreliggande beslut under hänvisning till det yttrande i ärendet, som inlämnats till Kanslern för rikets universitet av rektorsämbetet vid Karolinska institutet. I sistnämnda yttrande, utarbetat av professorerna U. S. von Euler, H. Theorell och B. Üvnäs, hade en från rådets utlåtande delvis avvikande mening anmälts.

Statens humanistiska forskningsråd

Enligt revisorernas mening skulle stora besparingar kunna åstadkommas, om en koncentration av forskningsrådets kamerala verksamhet åvägabragtes genom att huvuddelen av kanslipersonalen gjordes gemensam för forskningsråden. Med anledning härav får forskningsrådet hänvisa till den undersökning rörande vissa sidor av de statliga forskningsrådets verksamhet, vilken på uppdrag av statens organisationsnämnd utförts av fil. dr Rune Tersman och dagtecknats den 26 november 1960. Denna undersökning, vilken icke synes ha varit bekant för revisorerna, ingår utförligt på den av dem väckta frågan och leder till följande slutsats: »Det finns därför anledning att klart avstyrka ett sammanförande av forskningsrådets kamerala verksamhet till en för råden gemensam kameral avdelning.» Forskningsrådet finner, att de skäl utredaren framför för denna slutsats äro övertygande. Stockholm den 17 januari 1961.

ERIK LÖNNROTH

Sven Rinman

Statens råd för samhällsforskning

Efter framställning av forskningsrådets samarbetsdelegation uppdrog statens organisationnämnd i oktober 1960 åt fil. dr Rune Tersman att undersöka vissa sidor av de statliga forskningsrådets verksamhet. I den redogörelse för undersökningen, som framlades den 26 november 1960 och som bifogas¹ detta utlåtande, avstyrkte Tersman klart ett sammanförande av forskningsrådets kamerala verksamhet till en för rådet gemensam avdelning.

Vid sammanträde den 14 december 1960 förklarade sig samarbetsdelegationen i allt väsentligt dela de i redogörelsen framlagda synpunkterna.

Såväl inom statens råd för samhällsforskning som inom samarbetsdelegationen har frågan om forskningsrådets ställning tidigare diskuterats. Därvid

¹ Här ej avtryckt. Se yttrande från statens organisationsnämnd, s. 312

har emellertid ej framkommit, att en koncentration av rådens kansliorganisation skulle vara till fördel för råden.

Forskningsrådet finner under hänvisning till Tersmans utredning ej anledning att nu förorda en sammanslagning av de skilda rådens kanslier.

I revisorernas berättelse angives, att sammanlagt 27 befattningshavare inom rådsorganisationen sysselsättes med den rent kamerala verksamheten. Därest så är förhållandet, skulle det innebära, att samtliga befattningshavare inom råden sysslar med dylik verksamhet. Detta torde näppeligen vara fallet. Stockholm den 30 januari 1961.

TORGNY SEGERSTEDT

Åke Bruhn-Möller

Statens naturvetenskapliga forskningsråd

Riksdagens revisorers berättelse vad angår de vetenskapliga forskningsråden innehåller i huvudsak dels en redogörelse för rådens arbetsuppgifter, dels en sammanställning för varje råd över disponerade lokaler och anställd personal jämte lönekostnader och arbetsuppgifter för denna samt dels ett på redogörelsen och sammanställningarna byggt sammanfattande utlåtande, som utmynnar i att viss omläggning av forskningsrådets administration bör genomföras. Denna omläggning skulle ta sikte på att åvägabringa en centralisering av administrationen, vilket säges skola komma att medföra besparingar i form av bl. a. minskat behov av personal.

Det synes rådet motiverat att redan här något kommentera den av revisorerna lämnade framställning, varpå deras sammanfattande uttalande bygger. I sammanställningen över personal m. m. vid det för Statens råd för atomforskning och Statens naturvetenskapliga forskningsråd gemensamma kansliet har uppenbarligen en felaktig avskrivning av de av de båda råden till revisorerna lämnade uppgifterna skett. Sålunda anges i sammanställningen att två ordinarie tjänster (lönegraderna Ao 23 och Ao 4) skulle finnas vid kansliet. Vidare anges antalet extra ordinarie tjänster i lönegrad Ae 10 till tre. Det verkliga förhållandet, vilket också framgår av rådets uppgifter till revisorerna i skrivelse av den 7 september 1960, är att inga ordinarie tjänster finnes och att den personal, varom här är fråga, avlönas medelst arvode motsvarande lönegraderna A 23 och A 4. De extra ordinarie tjänsterna i lönegrad Ae 10 är två. Den tredje befattningshavaren erhåller arvode motsvarande lönegrad A 10. Den personal, som avlönas medelst arvode motsvarande de ovan angivna lönegraderna, åtnjuter sålunda ej de sjukvårds- och pensionsförmåner och andra förmåner, som är förenade med reguljära statliga tjänster. Det är för övrigt att märka, att den ena eo-befattningen endast utnyttjas på halvtid. Arvodesbefattningen avser 30/42-tid. Dessa tre befattningar motsvarar sålunda endast något mera än två heltidsbefattningar. Rådet har mera i förbigående önskat påpeka dessa felaktigheter i revisorernas framställning, eftersom kostnaderna för statsverket genom arvodesavlöningen är mindre än vad som skulle ha varit fallet, om de anställningsförhållanden, som anges i framställningen, skulle ha gällt.

De ovan konstaterade inadvartenserna i revisorernas berättelse kan givetvis ej tillmätas någon avgörande betydelse i förevarande sammanhang. På s. 252 (överst) i deras framställning förekommer emellertid ytterligare en felaktighet, som är mera betänklig. Det därstädes gjorda påståendet kan nämligen, om det vore riktigt, anses vara ägnat att verkligen underbygga

utlåtandets slutsatser angående behovet av att en centralisering av i varje fall den kamerala verksamheten snarast kommer till stånd. Nyssnämnda påstående lyder som följer: »För den rent kamerala verksamheten sysselsätts emellertid inom rådsorganisationen sammanlagt 27 befattningshavare. Här till kommer att statens tekniska forskningsråd och jordbrukets forskningsråd mot viss ersättning taga i anspråk personal hos ingenjörsvetenskapsakademien respektive hos skogs- och lantbruksakademien.» I verkligheten torde antalet befattningshavare i kameral verksamhet ej överstiga 7 å 8 till antalet, om de omräknas till heltidsanställningar.

Rådens kamerala verksamhet sysselsätter personal, som huvudsakligen omhänderhar bokföringen, sköter utbetalningar från beviljade anslag samt granskar att inkomna redovisningar överensstämmer med de bestämmelser, som av rådet uppställts för respektive anslag och med de generella kamerala principer, vilka av Kungl. Maj:t uppställts för medlens användning och redovisning. Den kamerala verksamheten utgör som nämnts endast en mindre del av kansliverksamheten. Övrig verksamhet inom ett rådskansli kan sägas omfatta dels allmänt administrativt arbete för verksamhetens kontinuerliga bedrivande, och denna är synnerligen omfattande och av varierande beskaffenhet, dels granskning från vetenskaplig synpunkt att beviljade anslag utnyttjats för de avsedda ändamålen och kommit till mesta möjliga vetenskapliga nytta.

Revisorerna anför som huvudmotivering för en centralisering av särskilt den kamerala verksamheten, att härigenom stora besparingar i form av bl. a. minskat personalbehov skulle kunna åstadkommas. Av revisorernas sammanställningar över de olika rådens personal och lokalutrymmen framgår, att råden på ett för statsverket billigt och i övrigt ändamålsenligt sätt anpassat organisation och lokaler efter sina arbetsuppgifter. Personalbehovet har sålunda i flera fall kunnat tillgodoses genom deltidstjänster och arvodestjänstgöringar, eller råden har genom samarbete med näraliggande andra institutioner kunnat förbilliga kostnaderna för lokalhyror och även för personal.

Den kamerala verksamheten vid det för atomforskningsrådet och naturvetenskapliga rådet gemensamma kansliet sysselsätter f. n. personal till en årlig kostnad av ca 43 000 kr. De anslag på riksstaten 1960/61, som denna personal kameralt administrerar, uppgår till ca 15 342 000 kr. Lönekostnaderna för den kamerala verksamheten uppgår sålunda till endast 0,28 % av de totala riksstatsanslagen, vilket knappast kan betecknas som något högt tal i detta sammanhang. Med anslag från de två råden avlönas en forskningspersonal på 406 personer (inkluderande 10 särskilda forskartjänster i Ae 24) enligt den statistik, som rådet för Statistiska centralbyråns räkning avgav per den 1/10 1960. Rådets kameralavdelning utbetalar direkt månadslöner till 78 av dessa. För övriga sker löneutbetalningarna på annat sätt men kontrollen av att dessa görs riktigt sker vid rådets kameralavdelning.

I naturvetenskapliga rådets petitaframställning för 1961/62 (s. 28) har lämnats en tabellarisk översikt över administrationskostnadernas procentuella andel av de administrerade riksstatsanslagen. Post 5 i rådets administrationsanslag är avsedd för ersättning åt sekreterare och annan personal, sjukvård, expenser m. m., d. v. s. utgör kostnaden för kansliets arbete. Budgetåret 1950/51 belöpte sig denna post till 28 000 kr. och budgetåret 1960/61 till 81 000 kr. Under samma tid hade forsknings- och publiceringsanslagen ökat från 1 250 000 kr. budgetåret 1950/51 till 5 650 000 kr. budgetåret 1960/61. Kostnaderna för kansliverksamheten i förhållande till

summan av de två förenämnda anslagen har sålunda minskat från 2,3 % budgetåret 1950/51 till 1,4 % budgetåret 1960/61. En rationell anpassning av personalbehovet till arbetsvolymen har gjort det möjligt att på detta sätt pressa ned kostnaderna för kansliarbetet. Man kan även uttrycka saken så att den personal, som nu behövs för kansliets verksamhet, är det minimum av personal som behövs, oberoende av om detta arbete bedrivs som nu eller centraliseras.

För närvarande har varje råd en deltidsanställd kamrerare. De sammanlagda kamrerarkostnaderna för råden torde f. n. utgöra ca 22 000 kr. Vid en centralisering måste kameraverksamheten förestås av en kvalificerad kamrerare anställd på heltid. Det torde vara orealistiskt att tänka sig få en tillräckligt kvalificerad person annat än på en reguljär statlig tjänst. Det är knappast troligt, att kostnaderna härigenom skulle bli mindre än de nuvarande.

Rådet kan med hänvisning till det sagda icke dela uppfattningen, att »stora besparingar i form av bl. a. minskat behov av personal» skulle kunna åstadkommas vid en centralisering ens av den kamerala verksamheten.

Revisorerna anför slutligen som en ytterligare motivering för en centralisering av kansliverksamheten, att en sådan i hög grad skulle främja »den samverkan mellan forskningen inom de olika rådens arbetsfält, vilken är en av huvudpunkterna i rådens verksamhet».

Rådet anser, att en centralisering till gemensamma lokaler skulle vara till fördel därigenom att sekreterarna lättare kunna nå personlig kontakt med varandra i gemensamma ärenden, men att det för rådens kanslier i övrigt betyder föga. För vissa av råden har emellertid detta också en annan sida, i det att de kan ha än starkare skäl till samarbete med andra organisationer än just med övriga forskningsråd. Så har t. ex. tekniska rådet ett ingående samarbete med Ingenjörsvetenskapsakademien och jordbruksrådet med Skogs- och lanbruksakademien, vilket uppenbarligen är av stor betydelse för dessa råd, och detta även när det gäller att hålla administrationskostnaderna nere. Dessa råd har för närvarande kanslier i anslutning till de nämnda organisationerna, och även om det inte är givet, att en centralisering av kansliverksamheterna skulle leda till ökade kostnader i förevarande avseende, torde man dock kunna utgå från att det existerande smidiga samarbetet med dessa organisationer kommer att kompliceras vid en centralisering.

Rådet får slutligen hänvisa till den ingående utredning av rådens kamerala verksamhet, som nyligen på uppdrag av forskningsrådets samarbetsdelegation gjorts av Statens organisationsnämnd genom fil. dr R. Tersman. Utredningen, som här bifogas,¹ avstyrker klart ett sammanförande av forskningsrådets kamerala verksamhet till en för råden gemensam kameral avdelning.

Sammanfattningvis får rådet sålunda under hänvisning till det ovan anförda och till den bifogade utredningen om rådets kamerala verksamhet avstyrka den av riksdagens revisorer föreslagna centraliseringen av forskningsrådets administration. Stockholm den 27 januari 1961.

BERTIL LINDBLAD

Gösta W. Funke

¹ Här ej avtryckt. Se yttrande från statens organisationsnämnd, s. 312

Statens råd för atomforskning

I revisorernas berättelse, s. 252, 4 st., framhålles bl. a. »Enligt revisorernas mening är det uppenbart att den nuvarande splittringen av forskningsrådets administration medför avsevärda nackdelar av såväl ekonomisk som praktisk art. Otillfredsställande är sålunda bl. a., att de kamerala göromålen, vilka äro likartade för samtliga forskningsråd, av dessa handläggas var för sig. Stora besparingar i form av bl. a. minskat behov av personal skulle otvivelaktigt kunna åstadkommas, om en koncentration av denna del av rådets verksamhet åvägabragtes genom att huvuddelen av kanslipersonalen gjordes gemensam för forskningsråden.»

Härmed synes revisorerna ha framfört som sin uppfattning att huvuddelen av kanslipersonalen handhar kamerala göromål. Ett klarläggande av verkliga förhållandet torde vara påkallat.

Arbetet vid atomforskningsrådets kansli, liksom vid övriga här berörda forskningsråd, kan indelas i följande huvudområden:

1. Arbete sammanhörande med sammanträden med rådet, dess delegationer och kommittéer.

2. Behandling av allmänna ärenden (bl. a. remisser från myndigheter, kontakter med utländska organisationer, kontakter med övriga forskningsråd inom landet, utredningar inom rådets verksamhetsområde).

3. Beredning av anslagsärenden (sakbedömning av angelägenhetsgrad, sammanställningar av personal- och kostnadsbehov).

4. Sakgranskning av redogörelser för beviljade anslag.

5. Beredning av ärenden sammanhängande med tillsättandet av särskilda forskartjänster.

6. Utskrift av protokoll, kontrakt och övriga handlingar, registrering och expediering.

7. Omhändertagande av anslagna statsmedel, utbetalning av beviljade anslag, utbetalning av löner dels till kansliets personal, dels till vissa av anslagsinnehavarnas anställda. Utarbetande av vid statsförvaltningen anbefalld statistik och lämnande av uppgifter av kameral natur.

Av ovanstående ombesörjes punkterna 1, 2 och 5 av sekreteraren (biträdande sekreteraren). Ärenden under 3 och 4 föredrages av särskilt utsedda föredragande bland rådets ledamöter men ett icke obetydligt därmed sammanhängande arbete utföres av rådets sekreterare, registrator och skrivavdelning. Punkten 6 ombesörjes av registratorn samt av skrivavdelningen. Punkten 7 ombesörjes av den till kamerala göromål avdelade personalen. Under kansliarbete avseende punkterna 3, 5 och 7 förekommer talrika kontakter mellan kameralavdelningen och övrig personal vid kansliet.

Vid atomforskningsrådets och naturvetenskapliga forskningsrådets gemensamma kansli är för kameralarbetet anställda en kamrer (deltidstjänst) samt en person med heltidstjänst och fyra personer med deltidstjänst (motsvarande sammanlagt tre personer med heltidstjänst).

Sammanlagda arvoden för närvarande vid samtliga råd till deltidstjänstgörande kamrerare motsvarande ungefär 22 000: — kr., d. v. s. en tjänst i lönegrad 19. Vid en sammanslagning torde heltidsanställd kamrer erfordras. Kamrerare i statstjänst är för närvarande placerade i lönegraderna 17, 19, 21 och 23. Utöver lönen tillkommer kostnad för pensions- och övriga sociala förmåner m. m. Om den nuvarande deltidsanställda kamreraren skall ersättas med en heltidsanställd sådan, vilket blir nödvändigt om statsrevisorernas förslag följs, uppkommer sålunda ökning av kostnaden för ledning av det kamerala arbetet, ej minskning.

För kameralt arbete i övrigt är sammanlagt för samtliga råd anställd ar-

betskraft motsvarande ca sju heltidsanställda befattningshavare i lönegraderna 5—10.

Den i revisorernas berättelse s. 252, 1 stycket, lämnade uppgiften att för den rent kamerala verksamheten sysselsättas inom rådsorganisationen sammanlagt 27 befattningshavare svarar sålunda icke mot verkliga förhållandet. Antalet motsvarande heltidsanställd personal kan i stället som ovan anförts beräknas till en kamrer och sju övriga befattningshavare. Sammanlagda beloppet av de till de sju råden anvisade statsanslagen under budgetåret 1960/61 överstiger trettio miljoner kronor.

Atomforskningsrådet är av den uppfattningen att kostnadsbesparing icke står att vinna genom centralisering av rådens kameralarbete.

Statens organisationsnämnd har hösten 1960 gjort en utredning angående lämpligaste formen för utbetalning och redovisning av bidrag vid forskningsråden. Kopia av utredningen bifogas.¹ Utredningen avstyrker ett sammanförande av forskningsrådets kamerala verksamhet till en för råden gemensam kameral avdelning.

Under hänvisning till det ovan anförda får rådet avstyrka revisorernas förslag att huvuddelen av kanslipersonalen göres gemensam för forskningsråden. Stockholm den 30 januari 1961.

MATS LEMNE

Gösta W. Funke

Statens tekniska forskningsråd

Frågan om hur forskningsrådets administration lämpligen skall ordnas har vid ett flertal tillfällen varit uppe till diskussion. Den första åtgärden för genomförandet av en för råden gemensam administration är enligt tekniska forskningsrådets uppfattning att förlägga de olika sekretariaten till gemensamma eller intilliggande lokaler för att ge det administrativa samgåendet tillfälle att organiskt växa fram. Möjlighet till lösning av lokalfrågan har yppats genom det erbjudande råden fått om lokaler i det blivande s. k. Wenner-Gren Center.

Tekniska forskningsrådet, som för närvarande disponerar erforderliga utrymmen i Ingeniörsvetenskapsakademiens fastighet i Stockholm, har noga övervägt för- och nackdelarna med en förflyttning av sekretariatet till Wenner-Gren Center och med två reservationer beslutat avböja erbjudandet här-om. En avskrift av rådets protokollförda beslut i frågan inklusive reservationer bifogas (Bilaga A).

Beträffande forskningsrådets rent kamerala verksamhet, varmed rådet avser huvudsakligen utbetalning och granskning av ekonomiska redovisningar av forskningsbidrag, har Forskningsrådets Samarbetsdelegation med skrivelse den 5 januari 1961 till statssekreteraren H. Löwbeer överlämnat en av Statens Organisationsnämnd verkställd utredning¹ härom. Utredningen liksom skrivelsen utmynnar i ett uttalande om att en till universitetens och högskolornas etc. ekonomiförvaltningar decentraliserad utbetalning av forskningsbidrag är att föredraga framför en för råden gemensam kameral förvaltning. Ifrågavarande handlingar bifogas (Bilaga B). Rådet delar de i skrivelsen och utredningen anförda synpunkterna och grundar sin uppfattning på erfarenheter av ett sedan länge tillämpat system med decentraliserad utbetalning till bidragsmottagare knutna till de tekniska högskolorna.

¹ Här ej avtryckt. Se yttrande från statens organisationsnämnd, s. 312

Uppgiften i revisorernas berättelse om att vid råden sysselsättes 27 befattningshavare inom den rent kamerala verksamheten torde vara föranledd av ett missförstånd. Siffran 27 torde i stället avse rådets hela biträdespersonal av vilken endast en del sysselsätts med kameralt arbete. För tekniska forskningsrådets del inskränker sig sålunda den kamerala personalen till en kameral rådgivare med ett årligt arvode av 6 000 kronor samt ett kanslibitråde i lönegraden Ae 7 med 30/42 tjänstgöring, dock med möjlighet till utökad tjänstgöring vid toppar i arbetsbelastningen.

Vad beträffar verksamheten vid tekniska forskningsrådets sekretariat i sin helhet torde det icke vara möjligt att nämnvärt nedbringa kostnaderna genom en centralisering till ett för de olika råden gemensamt kansli. Genom att rådets sekretariat — såsom nu sker — i viss utsträckning erhåller hjälp av Ingeniörsvetenskapsakademiens sekretariat kan däremot personalen med nuvarande organisation hållas liten, vilket rådet anser som en avgjord fördel.

I avgörandet av detta ärende har, förutom undertecknad, deltagit herrar Brohult, Gralén, Luthman, Malmström, Nilsson och Woxén. Ärendet har föredragits av rådets sekreterare. Stockholm den 23 januari 1961.

NILS GUSTAV ROSÉN

B. Ulvfot

Bilaga A

Utdrag ur protokoll fört vid Statens tekniska forskningsråds sammanträde 13/10 1960.

§§ 380—410

Närvarande: Ordföranden Generaldirektör N. G. Rosén, ledamöterna Professor S. Brohult, professor N. Gralén, direktör G. Luthman, civilingenjör S. Malmström, professor R. Nilsson, utom § 386, professor R. Woxén, utom §§ 380, 381, 386.

Adjungerad tekn. lic. G. Lagermalm.

Vid protokollet: Civilingenjör B. Ulvfot.

§ 383

Ordföranden erinrade om tidigare diskussioner i rådet rörande frågan om förläggning av sekretariatet till Wenner-Gren Center. Ordföranden anmälde även att ett sammanträde ägt rum angående Wenner-Gren Center inom ecklesiastikdepartementet med företrädare för bl. a. de olika forskningsråden. Bland dessa hade atomforskningsrådet, naturvetenskapliga forskningsrådet, samhällsvetenskapliga forskningsrådet och trafikförsäkerhetsrådet anmält intresse för att förlägga sina sekretariat till Wenner-Gren Center. Samma förhållande gällde överstyrelsen för de tekniska högskolorna. Övriga forskningsråd liksom universitetskanslersämbetet hade ställt sig avvaktande eller i vissa fall förklarat sig helt sakna intresse för inflyttning i Wenner-Gren Center.

Ordföranden anmälde vidare att Ingeniörsvetenskapsakademien på förfrågan skriftligen förklarat sig beredd att inom något år i sin nuvarande fastighet ställa sammanlagt åtta kontorsrum till förfogande för rådets sekretariat. Samtidigt hade akademien meddelat att den torde vara beredd att i en senare eventuell nybyggnad ställa erforderliga lokaler till rådets förfo-

gande samt att den förklarar sig för närvarande icke önska lokaler i Wenner-Gren Center för egen del.

Efter ingående diskussion beslöt rådet uttala följande:

»Rådet anser en förläggning av samtliga forskningsråds sekretariat till Wenner-Gren Center betydelsefull med tanke på samarbetsmöjligheterna mellan sekretariaten. Den nuvarande förläggningen av tekniska forskningsrådets sekretariat till Ingeniörsvetenskapsakademiens fastighet medför emellertid stora fördelar för samarbetet dels med akademien och dels via densamma med näringslivets representanter.

Efter noggrant övervägande av de för- och nackdelar en flyttning av sekretariatet från Ingeniörsvetenskapsakademien till Wenner-Gren Center skulle medföra har rådet funnit sig för närvarande bära avböja det erbjudande som rådet erhållit om lokaler i Wenner-Gren Center.

För den händelse att för rådet lämpliga lokaler senare kan bli disponibla i Wenner-Gren Center är rådet dock angeläget att under de förutsättningar som då kan vara för handen få tillfälle ompröva sitt ställningstagande.»

Mot rådets beslut reserverade sig professor Nilsson och professor Woxén som till protokollet lät anteckna följande:

»För att ge Wenner-Gren Center, som av staten erhöll fri tomtmark, den bästa tänkbara placering i förhållande till de vetenskapliga institutionerna i Stockholm upptogs på ett tidigt stadium förhandlingar om ett tombyte mellan staten och Stockholms stad. Det blev därvid möjligt att för byggnadskomplexet förvärva den tomtmark — invid Sveaplan — som kunde bedömas ha den gynnsammaste belägenheten.

Wenner-Gren Center har till syfte att främja vetenskaplig forskning genom att ställa till förfogande bostäder för utländska forskare, som arbetar vid vetenskapliga institutioner i Stockholm, och lokaler för kontor, serviceanordningar, sammanträden, föreläsningar etc. för organisationer, som har till uppgift att stödja och stimulera forskning. Hit hör i första rummet de statliga forskningsråden.

Genom den internationella forskarelit, som kommer att finnas i Wenner-Gren Center och där ständigt förnyas, och genom de internationella symposier, som där kontinuerligt kommer att anordnas, kommer här att skapas en miljö, som är unik — i varje fall för Sverige — när det gäller att få vetenskapliga frågor belysta av framstående expertis. Även när det gäller näringslivets direkta kontakt med forskningen torde Wenner-Gren Center kunna få en viktig funktion. Organisatoriska åtgärder för denna kontaktverksamhet är under utarbetande.

Såsom framgår av protokollsparagrafen över rådets beslut i denna fråga har intresse anmälts för en förläggning till Wenner-Gren Center av atomforskningsrådet, naturvetenskapliga forskningsrådet, samhällsvetenskapliga forskningsrådet och trafiksäkerhetsrådet och man torde kunna utgå från att dessa forskningsråd kommer att förläggas dit.

De mest aktuella och mest lovande forskningsprojekten ligger numera ofta inom gränsområdena mellan olika vetenskaper. Detta återspeglas bl. a. därav att viktiga forskningsprojekt ofta understödes av flera forskningsråd gemensamt. Mycket talar för att så framdeles i ännu högre grad kommer att bli fallet. Vikten av möjligast smidiga och rationella samarbete de olika forskningsråden emellan är sålunda uppenbar och den tanken bör inte avvisas, att rådens inbördes organisatoriska och administrativa ställning kan komma att förändras i syfte att uppnå en rationalisering av samarbetet. Betydelsen av en lokal samförläggning av de olika forskningsråden är i detta sammanhang uppenbar. Enligt vår uppfattning gäller denna samverkan råden emellan och den samverkan i övriga, här belysta avseenden, som kan

åstadkommas inom ramen av Wenner-Gren Center, inte enbart sekretariatens arbete utan forskningsråden i deras helhet.

Med fullt beaktande av den stora betydelsen nu och framgent av samarbetet mellan statens tekniska forskningsråd och Ingeniörsvetenskapsakademien bör enligt vår uppfattning detta samarbete inte få lägga hinder i vägen för en förläggning av statens tekniska forskningsråd till Wenner-Gren Center och detta så mycket mera som det är ovissat om frågan om Ingeniörsvetenskapsakademiens framtida förläggning kan lösas på sådant sätt att rådet finner det lämpligt att då förlägga sina lokaler dit. Formerna för samarbetet mellan rådet och Ingeniörsvetenskapsakademien är emellertid inte sådana att en lokal samförläggning är nödvändig. För rådsledamöternas del framgår detta klart av det förhållandet, att rådets sammanträden inte äger rum i akademiens lokaler. Beträffande samarbetet mellan rådets sekretariat och Ingeniörsvetenskapsakademiens kansli bör redan med hänsyn till ovissheten om var akademien i en framtid kommer att ligga denna fråga inte göras beroende av en lokal samförläggning.

Under hänvisning till vad ovan anförts får vi såsom vår uppfattning framhålla att beslut *nu* borde fattas om samförläggning av samtliga statliga forskningsråd i Wenner-Gren Center. Ett uppskjutande av detta ställningstagande till en senare tidpunkt innebär uppenbar risk för att en sådan samförläggning i en framtid inte kan förverkligas.»

Då rådet vidare fann att sekretariatet i framtiden kan bli i behov av mer än de åtta kontorsrum som Ingeniörsvetenskapsakademien hittills utlovat beslöt rådet att hos akademien skriftligen efterhöra vilka möjligheter utöver de tidigare redovisade akademien har att lösa rådets lokalfråga.

Bilaga B

Yttrande från forskningsrådets samarbetsdelegation

På Eder tillskyndan vid sammanträde den 29 september 1960 med bland annat företrädare för de statliga forskningsråden har Forskningsrådets Samarbetsdelegation uppdragit åt Statens Organisationsnämnd att verkställa en utredning om den del av rådens kamerala verksamhet som avser utbetalning och redovisning av forskningsbidrag. Utredningen har för organisationsnämndens räkning utförts av fil. dr R. Tersman och har med skrivelse den 8 december 1960 av nämnden överlämnats till samarbetsdelegationen.

Samarbetsdelegationen får härmed översända ifrågavarande handlingar i avskrift.¹

Samarbetsdelegationen har vid sammanträde den 14 december 1960 behandlat utredningen och därvid i allt väsentligt förklarat sig dela de i den samma framförda synpunkterna.

Delegationen beslöt sålunda förorda att universitetens och högskolornas ekonomiförvaltningar handhar utbetalningar av forskningsbidrag till forskare knutna vid dessa lärosäten under det att den sakliga granskningen av utgifterna utföres av råden. I vissa fall kan det dock vara lämpligt att låta vederbörande institution inom lärosätet handha utbetalningarna.

Analoga förhållanden bör tillämpas för bidragsmottagare vid forskningsinstitut. I fråga om helt fristående forskare måste kontakten ske direkt mellan forskaren och vederbörande råd, men det rör sig här om blott ett fåtal fall.

Här angivna decentraliserade system av utbetalningar av forskningsbidrag har sedan länge med framgång tillämpats vid bl. a. de tekniska högskolorna.

¹ Här ej avtryckt. Se yttrande från statens organisationsnämnd s. 312

Samarbetsdelegationens sekreterarutskott har fått i uppdrag att utreda hur systemet skall kunna genomföras även i övrigt.

Organisationsnämndens utredning har närmast föranletts av tanken på en för forskningsråden gemensam central kameral avdelning. I likhet med nämnden finner samarbetsdelegationen att en ytterligare decentralisering i enlighet med vad ovan anförts är att föredraga framför en centralisering. Stockholm den 5 januari 1961.

Jordbrukets forskningsråd

Forskningsrådet får under hänvisning till bilagd¹ utredning i ämnet, vilken av Forskningsrådets samarbetsdelegation med skrivelse den 5 januari 1961 överlämnats till statssekreterare Hans Löwbeer, i korthet anför följande.

Uppgiften att icke mindre än sammanlagt 27 befattningshavare inom rådsorganisationen äro sysselsatta för den rent kamerala verksamheten måste vara byggd på felaktiga förutsättningar. Hur revisorerna kunnat komma till detta antal undandraget sig emellertid rådets avgörande, och rådet nöjer sig därför med att, utan att närmare ingå på frågan, beteckna antalet vara alldeles för högt beräknat. Räknas nämligen de kamerala deltidstjänsterna om till heltidstjänster, torde antalet sådana tjänster icke komma att överstiga 9, d. v. s. högst 1/3 av det av revisorerna uppgivna antalet 27. Som ett exempel på den kamerala verksamhetens omfattning och fördelning på befattningshavarna må nämnas, att hos jordbrukets forskningsråd äro 4 befattningshavare mer eller mindre berörda av rådets kamerala verksamhet. Kostnaderna härför, d. v. s. det kamerala arbetets andel i dessa befattningshavares löner, uppgå emellertid icke till mer än 10 000 kronor per år, ett belopp som knappt motsvarar lönen åt ett kontorsbiträde i löneklass 5.

Rådet delar icke revisorernas uppfattning, att stora besparingar i form av bl. a. minskat behov av personal skulle kunna åstadkommas genom en centralisering ens av den kamerala verksamheten. I stället torde enligt rådets bestämda mening en sådan centralisering medföra ökade kostnader.

Ej heller delar rådet revisorernas uppfattning, att en ännu effektivare samordning av rådets administration skulle kunna nås, om råden i fortsättningen beredas gemensamma lokaler. För jordbrukets forskningsråds del skulle en dylik samordning menligt påverka bl. a. det värdefulla och smidiga samarbete rådet nu har med Skogs- och lantbruksakademien. Dessutom skulle sannolikt administrationskostnaderna därigenom komma att stiga, bl. a. av den anledningen, att rådet då finge betala hyra för lokaler till sitt kansli och för sina sammanträden, vilket icke är fallet nu. Tilläggas bör, att det samarbete de olika råden emellan, som nu förekommer, får anses fullt tillfredsställande och att det sålunda icke finnes någon anledning att sammanföra råden till för dessa gemensamma lokaler.

Under åberopande av vad ovan anförts och med hänvisning till förutnämnda utredning får jordbrukets forskningsråd sålunda, under uttalande, att en ytterligare decentralisering av den kamerala verksamheten är att föredraga framför en centralisering av densamma, avstyrka revisorernas förslag om en centralisering av forskningsrådets administration. Stockholm den 21 januari 1961.

B. FALLENIUS

Kåre Fröier

¹ Här ej avtryckt. Se yttrande från statens organisationsnämnd, s. 312

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

§ 34 Export av brödsäd

Statens jordbruksnämnd

Såsom anförts i revisorernas uttalande handhas de marknadsreglerande åtgärderna på brödsädsområdet av föreningen Svensk spannmålshandel enligt av jordbruksnämnden utfärdade och av Kungl. Maj:t godkända direktiv. Föreningen handhar vidare i förekommande fall stödåtgärder på fodersädsområdet.

I anledning av revisorernas uttalande har föreningen i ett till Kungl. Maj:t avgivet, den 24 januari 1961 dagtecknat yttrande, av vilket nämnden tagit del, lämnat en utförlig redogörelse för förhållandena i samband med å ena sidan exporten av brödsäd och å andra sidan avsättningen av uppkommande brödsädsöverskott på hemmamarknaden för foderändamål. Den av föreningen lämnade redogörelsen utgör enligt jordbruksnämndens förmenande en fullt tillfredsställande förklaring till föreningens handhavande av brödsädsexporten.

För brödsädsregleringen disponerar föreningen Svensk spannmålshandel huvudsakligen vid förmalning av brödsäd upptagna förmalningsavgifter samt vid import av brödsäd inflytande införselavgifter. Införselavgifter för import av fodersäd går däremot icke till föreningen i annan mån än när så erfordras för täckande av föreningens kostnader i samband med stöd av fodersädsmarknaden. Föreningen har därför icke något ekonomiskt intresse att främja import av fodersäd. För föreningens ekonomi är det däremot angeläget att söka ordna avsättningen av brödsädsöverskottet till lägsta möjliga kostnad. I den mån det är möjligt att inom landet avsätta sådana överskott för utfodringsändamål till lägre kostnader än de som uppstår vid export är detta sålunda till fördel för föreningens ekonomi.

Såsom föreningen Svensk spannmålshandel i sitt ovan omnämnda yttrande framhållit är en viss brödsädsexport av vikt med hänsyn till våra internationella förpliktelser. Jordbruksnämnden vill ytterligare understryka denna synpunkt. Genom vårt handelsavtal med Förbundsrepubliken Tyskland har vi en betydelsefull garanti för avsättningen av våra överskott av såväl brödsäd som fodersäd. En av anledningarna till att man under regleringsåret 1959/60 verkställde en viss export av brödsäd trots att det då skulle ha varit ekonomiskt fördelaktigare att avsätta brödsäden till foder inom landet var, att ett bättre förhandlingsläge härigenom skulle skapas för påföljande år, då det gällde att träffa överenskommelse med Förbundsrepubliken om exportkvantiteter. Detta visade sig också vara riktigt. Vid förhandlingarna hösten 1960 lyckades man sålunda trots minskat tyskt importbehov erhålla avsättningsmöjligheter för betydligt större del av det osedvanligt stora överskottet av såväl brödsäd som fodersäd än som varit möjligt om den svenska exporten 1959/60 inhiherats.

Detta ärende har, på föredragning av byråchefen Bengt G. Du Rietz, avgjorts av generaldirektören och ledamöterna herrar Håkansson och Odhner. Stockholm den 31 januari 1961.

ROBERT MAGNUSSON

Bengt G. Du Rietz

Svensk spannmålshandel

Efter en redogörelse för uppbyggnaden av prissättningssystemet i fråga om brödsäd samt för den prisreglerande verksamhet som utövas av Svensk Spannmålshandel lämnas vissa jämförande kvantitets- och prisuppgifter, betydande exporten av brödsäd och importen av fodersäd under skördeåren 1956/57—1959/60.

I anslutning härtil konstatera riksdagens revisorer, att det förekommit att brödsäd exporterats till lägre pris än det som betalats för samtidigt importerad fodersäd, samt uttala, att eftersom brödsäd i stor utsträckning torde vara direkt utbytlbar mot fodersäd och andra fodermedel, synes exporten av brödsäd knappast ekonomiskt fördelaktig i den mån den skett till jämförelsevis låga och med regleringsmedel understödda priser. Enligt revisorerens mening bör en prövning ske, i vad mån en ökad avsättning av brödsädsöverskottet på den svenska marknaden kan åga rum, och vilka åtgärder som därvid kunna tillgripas utan ogynnsamma återverkningar på spannmålsmarknaden eller på handelsutbytet i övrigt.

Med anledning härav får föreningen Svensk Spannmålshandel anföra följande.

I likhet med riksdagens revisorer är föreningen av den mening, att man inom spannmålsregleringens ram bör pröva möjligheten att finna avsättning för det svenska överskottet av vete och råg såsom foder inom landet. En sådan prövning sker också fortlöpande i anslutning till den planering som från föreningens sida företages och som grundas på av föreningen uppgjorda prognoser beträffande överskottets storlek och marknadens utveckling m. m. Föreningen har därvid självfallet vid de överväganden som gjorts i fråga om dispositionen av överskotten av vete och råg beaktat läget på fodersädsmarknaden, och då förutsättningar härför funnits medverkat till avsättning av vete och råg till foder genom att gottgöra företag, som försälja fullgod brödsäd för foderändamål, skillnaden i pris mellan fullgod vara och fodervara. För att förhindra att varan på nytt hembjüdes föreningen för inlösen eller kommer till användning för tillverkning av annan produkt än kreatursfoder, har den denaturerats genom färgning med eosinlösning.

Under de verksamhetsår, som omfattas av den av riksdagens revisorer lämnade redovisningen, ha sålunda följande av föreningen inlösta kvantiteter fullgod brödsäd avlastats i form av fodervara:

	ton
1956/57	9 000
1957/58	32 000
1958/59	143 000
1959/60	18 000

Fodermarknaden har vidare tillförts vete och råg i samband med beredskapslagrets omsättning samt dessutom direkt genom spannmålshandeln utan föreningens medverkan. Under nämnda år uppgick den totala foderförsäljningen av vete och råg till följande kvantiteter, beräknade med utgångspunkt från uppgifter lämnade i spannmålshandlarnas omsättningsrapporter:

	ton
1956/57	29 000
1957/58	130 000
1958/59	210 000
1959/60	130 000

Härutöver torde för foderändamål i viss utsträckning även ha använts vissa kvantiteter hemmaproducerad brödsäd. Ett begrepp om den utsträckning, i vilken sådan utfodring sker, kan erhållas genom att från de skördade kvantiteterna enligt den officiella statistiken göra avdrag för vad som rapporterats såsom saluförd spannmål samt vidare för vad som kan beräknas motsvara användningen till utsäde och löneförmalning samt svinn. En dylik beräkning ger till resultat, att i genomsnitt under de angivna åren cirka 75 000 ton vete och råg årligen användes av odlaren för hemmautfodring.

Vad som anförts belyser det förhållandet, att vete och råg vid sidan av importerad fodersäd i betydande utsträckning användes för att komplettera de egna fodersädstillgångarna. Det har även framhållits, att föreningen så långt det av marknadsmässiga skäl kan bedömas befogat medverkar till att vete och råg, som icke förmåles eller reserveras för upplagring, tillföres fodersädsmarknaden. Självfallet är, att vid en bedömning av frågan huruvida uppkomna brödsädsöverskott skola exporteras eller användas till foder, prisrelationerna spela en betydande roll. Riksdagens revisorer ha i sitt uttalande framhållit, att särskilt under skördeåret 1958/59 brödsäd exporterats till ett lägre pris än det som betalats för samtidigt importerad fodersäd. Detta påpekande grundas på en sammanställning, vari jämförelse göres mellan fob-priser vid export av vete och råg, å ena, samt cif-priser vid import av fodersäd, å andra sidan. För skördeåret 1958/59 redovisas medelvärdena å fob-priser vid export till för vete 32: 84 och för råg (endast 1 600 ton) 27: 50, samt medelvärdena å cif-priser vid import till för havre 30: 37, för korn 30: 83, för majs och sorghum 35: 40, allt i kronor per deciton. Fob-priset för vete — som är den dominerande exportvaran — överstiger sålunda samtliga importpriser med undantag av priset för gruppen majs/sorghum. Jämförelsen är dessutom icke helt rättvisande. Exporten av överskottskvantiteter av vete sker nämligen till huvudsaklig del från mellersta Sverige, under det att södra Sverige utgör underskottsområde för fodersäd, och dit därför främst fodersädsimporten sker. En riktigare bild av prisrelationerna erhålles därför, om man ökar de angivna fob-priserna för exportvaran med belopp motsvarande kostnader för transport från mellersta till södra Sverige (ca 2 kronor per deciton).

Härjämte spelar tidsmomentet en viss roll. De värden, varpå revisorerna grunda sitt uttalande, äro för hela skördeåret gällande medelvärden. Spridningen i fråga om importpriserna för fodersäd är emellertid väsentlig och medelvärdena skilja sig i regel i betydande grad från de priser som gälla då beslut måste fattas om hur uppkomna brödsädsöverskott skola disponeras. I detta sammanhang må framhållas, att föreningen först sent under säsongen, då tillförseln av svensk fodersäd visar sig vara otillräcklig för att möta efterfrågan, kan vidtaga åtgärder för att överföra brödsäd till fodermarknaden. Exporten av brödsäd kan däremot ske redan från säsongens början, vilken möjlighet med hänsyn till avsättningsförhållandena utnyttjats av föreningen, då man härigenom reducerar lagringskostnaderna. Även detta förhållande medför, att de angivna cif-värdena för importen och fob-värdena för exporten icke äro direkt jämförbara.

I anslutning härtill må även tilläggas, att i regel en kornimport äger rum i början av skördeåret, innan den egna skörden i tillräcklig omfattning hunnit att tillföras marknaden. Det rör sig här alltså om en import, som är oberoende av skördeutfallet under olika år.

Eftersom importen av fodersäd är fri och endast påverkas av ett gränsskydd, som består i en rörlig importavgift, är det ytterst den enskilde förbrukaren som avgör fördelningen av köpfodermedel på importvaror och

svenskodlade varor av olika slag, kvalitet och pris. Endast i begränsad omfattning kan ur förbrukarens synpunkt olika slag av fodermedel ersätta varandra, varför det icke är möjligt att i full utsträckning prismässigt påverka fördelningen. För att ge belysning åt denna fördelning för landet i dess helhet har i nedanstående sammanställning införts uppgifter om den totala användningen av fodersäd, inklusive fodervete och foderråg, grundade på en inom Svensk Spannmålshandel gjord beräkning.

Användningen av fodersäd skördeåret 1958/59
(kvantiteter i 1 000 ton)

Hemmaförbrukad fodersäd korn, havre, blandsäd	1 620
Av spannmålshandeln omsatt svensk fodersäd korn, havre, blandsäd	450
Fodervete och foderråg	300
Importerad fodersäd korn, havre, sorghum	190
majs	50
	<hr/>
	2 610

I dessa kvantiteter ingår även utsädesvara av fodersäd ävensom bryggerikorn samt korn, havre, blandsäd och majs, som använts för mänsklig konsumtion i form av gryn, flingor o. dyl.

De regleringsinstrument, som stå till förfogande för att påverka fördelningen, äro föreningens prissättning på fodervete och foderråg, samt importavgiften.

Efterfrågan på fodervete och foderråg kan emellertid endast i begränsad omfattning stimuleras genom priserna. Hänsyn måste nämligen tagas till fodermarknaden i övrigt samt till den prisinriktning som eftersträvas för fodersäd för att i önskvärd grad påverka animalieproduktionen. Denna hänsyn till marknaden för den traditionella fodersäden (korn, havre, blandsäd) kan leda till att föreningen förhindras att överföra vete och råg till foder, även om detta ur kostnadssynpunkt skulle vara synnerligen fördelaktigt för föreningen nämligen om tillgången på inhemsk fodersäd är god, och den till foder överförda brödsäden skulle kunna konkurrera med den traditionella fodersäden. Detta förhållande, att god tillgång råder på korn, havre och blandsäd — vilket hindrar föreningen att överföra vete och råg till foder — utgör icke något hinder för en viss samtidig import av annan fodersäd eller motsvarande fodermedel (t. ex. majs, sorghum, kli) på grund av konsumentens valfrihet och friheten att importera.

I stort sett har vid föreningens prissättning av fodervete en anpassning skett efter producentpriset på foderkorn. Priset på foderråg har satts ett par kronor lägre per deciton. Vid handelns vidareförsäljning ha priser tillämpats, som följt den allmänna efterfrågeutvecklingen.

I efterföljande sammanställning ha Sveriges Lantbruksförbunds prisnoteringar (en notering per månad) på fodersäd intagits, inklusive fodervete och foderråg, under skördeåret 1958/59. Priserna avse försäljning från spannmålshandlare till förbrukare.

Enligt riksdagens beslut beträffande jordbruksregleringens utformning skall under 6-årsperioden 1959/60—1964/65 tillämpas ett system med rörliga importavgifter för fodersäd. I den redogörelse, varpå riksdagens revisorer grundat sitt uttalande, har en sammanställning lämnats över importavgifternas storlek under skördeåren 1956/57—1959/60. Som en allmän regel gäller, att importavgiften bör avpassas så, att importpriset med tillägg av importavgiften motsvarar det på den inhemska marknaden eftersträfvade priset. Det är en avvägningsfråga för det statliga regleringsorganet att med hänsynstagande till den aktuella marknadssituationen och de han-

Fodersädspriser i kronor per deciton

I = mellansvensk noteringsort

II = sydsvensk

	Majs		Havre		Korn		Fodervete		Foderråg	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
1958 Sept.....	47:—	43: 50	—	—	—	—	—	—	—	—
Okt.	47:—	43: 50	33:—	37: 50	34:—	38:—	37:—	37:—	—	34:—
Nov.	47:—	43: 50	35: 50	39:—	36:—	39:—	37:—	37:—	—	34:—
Dec.	49:—	43: 50	38: 50	41:—	39: 50	42:—	37:—	39:—	35: 50	34:—
1959 Jan.	49:—	44:—	38: 50	41:—	39:—	42: 50	39:—	—	35: 50	34:—
Febr.	49:—	43: 50	40: 50	42:—	40: 50	42: 50	41:—	—	36: 50	34:—
Mars	49:—	43: 50	40: 50	42:—	40: 50	43:—	41:—	—	37:—	35:—
April.	48:—	43: 50	40: 50	42: 50	40: 50	43: 50	42:—	—	37:—	35: 50
Maj	48:—	44:—	41:—	43: 50	41:—	44: 50	42:—	42: 50	37:—	36:—
Juni	48:—	44:—	41:—	44:—	41:—	45:—	42: 50	42: 50	37:—	36:—
Juli	48:—	45: 50	41:—	44:—	41:—	44:—	42: 50	42: 50	37:—	36:—
Aug.	50:—	45:—	—	44:—	—	43:—	42: 50	42: 50	37:—	36:—

delspolitiska förhållandena avgöra, om en avvikelse skall ske från denna allmänna regel och exempelvis en avgift påläggas med i stort sett prohibitiv effekt för att därigenom bereda utrymme för en ökad användning av vete och råg till foder.

Slutligen vill föreningen framhålla, att även om man i en viss marknadsituation kan finna det fördelaktigt att tillföra den svenska fodermarknaden vete och råg, måste dock en viss export företagas inom ramen för internationella förpliktelser och för att bibehålla en marknad som behövs i en annan försörjningssituation.

En sådan lösning av problemet i form av något slag av utjämningslagring, som antydes i uttalandets avslutning, medför icke heller enligt föreningens mening i nuvarande kostnadsläge de ekonomiska fördelar som riksdagens revisorer åsyfta. Stockholm den 24 januari 1961.

C.G. WIDELL

FRITZ TRYGGVESON

Svenska lantmännens riksförbund

I sitt anförande har riksdagens revisorer till granskning upptagit det förhållandet att under skördeåren 1956/57—1959/60 utförsel skett från Sverige av svenskt vete och svensk råg samtidigt som till Sverige införsel skett av utländsk havre, utländskt korn samt utländsk majs och sorghum. Av den uppställning över in- och utförseln under nämnda år av berörda varuslag som revisorerna framlagt framgår att större delen av berörda varurörelser sammanhånga med växlingarna i det inhemska skördeutfallet samt att på det hela taget under den berörda perioden som helhet ingen förlust uppstått för nationalhushållet eftersom det genomsnittliga fob-priset för vete legat avsevärt över och motsvarande pris för råg varit praktiskt taget lika med det genomsnittliga cif-priset för fodersäd. Vidare bör observeras att införseln av fodersäd huvudsakligen sker till hamnar i södra Sverige under det att utförseln av brödsäd sker från hamnar i mellersta Sverige. En omflyttning inom landet av brödsäd för utfordringsändamål från mellersta Sverige till södra Sverige skulle hava medfört transportkostnader, vilka f. n. uppgå till c:a 20 kronor per ton.

Vid bedömning av frågan om möjligheten att använda inhemsk brödsäd

för utfodringsändamål i stället för att exportera densamma och i stället införa fodersäd må beaktas att majs näppeligen kan ersättas av inhemsk brödsäd och att även i övrigt utfodringstekniska hänsyn inskränka möjligheterna att i foderstaterna utbyta fodersäd mot brödsäd.

Sett på längre sikt måste även, vilket revisorerna själva framhålla, kostnaderna för lagring och räntor beaktas vid överbalansering av brödsädsöverskott under en tidigare period för dess användning för utfodringsändamål under en senare period.

Den av riksdagens revisorer framlagda frågeställningen är värd allt beaktande. Slutligt utslagsgivande blir frågan huruvida det svenska jordbrukets produktion av brödsäd och fodersäd sammanlagt, sett ur hela jordbruksregleringens synpunkt, lämpligen bör giva ett saluöverskott som är större än den inhemska förbrukningen av kvarnvara och köpfoder i fråga om här berörda varuslag. Om av detta sålunda resterande saluöverskott utförsel bör ske av brödsäd eller av fodersäd blir beroende av de priser fob svensk exporthamn som världsmarknaden vid exporttillfället medgiver för de olika varuslag, som ingå i saluöverskottet. Härvid må dock beaktas att, därest man kan räkna med att på längre sikt ett totalt saluöverskott kan framkomma, det icke torde vara möjligt att uppnå det bästa möjliga exportpriset, därest icke i rimlig utsträckning kontinuerliga exportförsäljningar ske. Stockholm den 30 januari 1961.

G. STENRUP

§ 35 Norrlands lantbruksförsöksanstalt Röbbäcksdalen

Statens organisationsnämnd

Av revisorernas berättelse framgår att stora investeringar i byggnader och utrustning gjorts vid försöksanstalten Röbbäcksdalen. Organisationsnämnden anser, att det är angeläget att anstaltens resurser utnyttjas i ändamålsenlig omfattning och tillstyrker därför, att det ingående utredes, vilken personaluppsättning som för detta ändamål erfordras vid anstalten, varvid möjligheterna till personalgemenskap för olika vid anstalten bedrivna verksamheter bör beaktas. Vid avvägning mellan behovet av fast och tillfälligt anställd personal bör av klimatiska faktorer betingade säsongvariationer i verksamheten särskilt uppmärksammas.

För omprövningen av personalbehovet torde särskilt tillsatt utredning icke erfordras. Den kan enligt nämndens mening lämpligen uppdragas åt lantbruksstyrelsen.

I detta ärendes handläggning har deltagit, förutom undertecknad ordförande, ledamöterna Björck, Elofsson, Löfqvist, Göran Petterson, Ståhl och Tammelin, tillika föredragande. Stockholm den 26 januari 1961.

GUNNAR ASTE

Hans V. Adler

Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök

Revisorerna har uppmärksammat vissa förhållanden angående personalläget vid Norrlands lantbruksförsöksanstalt Röbbäcksdalen. Styrelsen vill med anledning härav anföra följande beträffande statens jordbruksförsöks Norrlandsavdelning.

Styrelsen instämmer i de synpunkter som revisorerna anfört angående den otillräckliga personalen vid anstalten och vill erinra om att styrelsen i sina anslagsäskanden under flera år äskat viss förstärkning av personalresurserna för Norrlandsavdelningen. Behovet av personal och övriga resurser för verksamheten över huvud taget inom lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök har emellertid inte på ett tillfredsställande sätt kunnat tillgodoses och detta har även medfört otillräckliga resurser för statens jordbruksförsöks avdelning vid Röbbäcksdalen. Utöver vad revisorerna framhållit disponerar emellertid avdelningen under avlöningsanslaget 2 100 kronor till skrivhjälp och under omkostnadsanslaget 2 000 kronor till bestridande av kostnaderna för skötsel av panncentral.

Vissa gemensamma angelägenheter såsom skötsel av panncentral och gräsmattor, snöröjning och transporter utföres av personal anställd och avlönad av statens jordbruksförsöks Norrlandsavdelning och styrelsen förutsätter att så skall bli fallet även i fortsättningen. Huruvida det även för andra angelägenheter kan vara lämpligt att ha viss gemensam personal torde böra bli föremål för närmare överväganden. Styrelsen vill erinra om att växthusen redan nu utnyttjas gemensamt av statens jordbruksförsöks Norrlandsavdelning och statens växtskyddsanstalts avdelning och det synes exempelvis lämpligt att växthusen i fortsättningen skötes av en gemensamt anställd trädgårdsmästare.

Styrelsen vill slutligen kraftigt understryka att det viktigaste för ett ändamålsenligt utnyttjande av de resurser i övrigt som finns vid Röbbäcksdalen är att de nuvarande arbetskraftsresurserna väsentligt ökas.

I handläggningen av detta ärende har deltagit undertecknad ordförande samt styrelsens övriga ledamöter med undantag av vice ordföranden generaldirektör Norup och professor Nilsson-Leissner. Uppsala den 31 januari 1961.

OLOV RYLANDER

Ragnar Widén

Statens växtskyddsanstalt

Berättelsen berör endast indirekt växtskyddsanstalten, nämligen i vad gäller det på s. 268 gjorda uttalandet om formerna för ett närmare samarbete mellan de olika forskningsgrupperna vid Röbbäcksdalen. Revisorerna anbefaller där ett övervägande av »lämpligheten av att sammanföra tillgänglig biträdespersonal vid de till anstalten förlagda institutionerna till en gemensam, närmast under försöksgården lydande serviceavdelning, så att de olika verksamhetsgrenarnas behov bli i rimlig omfattning tillgodosedda». Härtill skulle styrelsen vilja anföra följande.

Som också framgår av revisorernas berättelse (s. 266) består personalen vid växtskyddsanstaltens filial vid Röbbäcksdalen f. n. av en föreståndare, en assistent och ett skrivbiträde. I Kungl. Maj:ts proposition till innevarande års riksdag föreslås dessutom en vaktmästare. (Benämningen vaktmästare är här missledande; från anstaltens sida hade äskats en tjänst i samma lönegrad med benämningen *arbetsförman*, som bättre ansluter sig till vederbörandes arbetsuppgifter.) Skrivbiträdet fungerar som kombinerat skriv- och laboratoriebiträde, den föreslagna vaktmästaren är närmast avsedd som en förstärkning av filialens möjligheter att bedriva resistensbiologiska arbeten och kommer — om tjänsten beviljas av riksdagen — att få svara dels för skötseln av försöksodlingarna i växthus och bänkgård, dels för de tekniska

rutingöromålen i samband med fältförsöken. Såväl skrivbiträdet som vaktmästaren blir fullt sysselsatta för växtskyddsfilialens räkning, varför det icke är ändamålsenligt att låta någondera ingå i en för försöksanstalten i dess helhet gemensam serviceavdelning.

För vissa slag av teknisk personal och särskilt under ett övergångsstadium, innan de olika institutionerna utbyggs till ursprungligen planerad storlek, torde det emellertid kunna vara ändamålsenligt att personalen utnyttjas gemensamt av institutionerna. Som exempel kan nämnas personal för telefonväxel, posthämtning o. d., eldning, städning, skötsel av gårdsplaner, gräsmattor och prydnadsodlingar, institutionstekniker (hantverkare) och fotografbiträde. Styrelsen vill alltså i detta hänseende ansluta sig till statsrevisorernas uttalande och även i övrigt understryka vikten av att lantbruksförsöksanstaltens behov av personal snarast tillgodoses i den omfattning att anstalten i sin helhet kan fullgöra sina betydelsefulla uppgifter på ett ändamålsenligt sätt.

I handläggningen av detta ärende har — förutom undertecknade — deltagit herrar Torssell, Gréen, Nilsson och Sjöborg. Solna 7 den 27 januari 1961.

Å styrelsens för statens växtskyddsanstalt vägnar:

KARL VIEWEG

Daniel Lihnell

Statens maskinprovningar

Riksdagens revisorer har erinrat om att maskinprovningarnas lokaler vid avdelningen i Röbbäcksdalen är synnerligen trånga och bristfälliga. Maskinprovningarna vitsordar riktigheten av denna karakteristik. Lokalerna är sådana att det icke är möjligt att i dem lösa de uppgifter som är aktuella och att arbeta på ett tekniskt och ekonomiskt effektivt sätt. Till detta kommer att arbetet under dessa primitiva förhållanden för personalen medför påtagliga risker i hälso- och skyddshänseenden.

Vad personalen beträffar har en felaktig uppgift influtit i revisorernas redogörelse. Såväl avdelningsföreståndaren som montören är enligt tidigare riksdagsbeslut årsanställda och lönegradsplacerade. Även skrivbiträdet är årsanställt ehuru icke i reglerad befordringsgång, men i en av maskinprovningarnas styrelse inrättad tjänst med Ag-placering. Skrivbiträdet är med den omfattning som avdelningens verksamhet nu nått fullt utnyttjat under heltid.

Revisorerna framkastar i sitt yttrande tanken på ett sammanförande av olika till Röbbäcksdalen förlagda institutioners biträdespersonal till en gemensam serviceavdelning. Såvitt styrelsen för Statens maskinprovningar kan finna har revisorerna härvid icke avsett maskinprovningarnas biträde. En sådan anordning vore nämligen för maskinprovningarnas vidkommande helt otänkbar. Med de arbetsuppgifter, med den personalsammansättning och med den så direkt till allmänhetens tjänst service- och rådgivningsinriktade verksamhet som är karakteristiska för maskinprovningarna, är det ett absolut funktionsvillkor att biträdet ständigt finns i de egna lokalerna icke blott för det omfattande skriv- och räknearbetet utan också för snabb kommunikation och för omedelbar framtagning av sådana uppgifter ur arkivet eller ur löpande ärenden som erfordras för provningsarbetet eller efterfrågas av allmänheten. All övrig personal vid avdelningen måste ofta för korta eller långa perioder, även flera dagar i följd, vara borta från tjänstelokalerna.

Dessa får då givetvis icke lämnas helt obemannade och biträdet har även i detta avseende viktiga uppgifter. Det torde icke vara erforderligt att med ytterligare exempel utveckla dessa synpunkter eller att i detta sammanhang erinra om den kostnadsstegring som skulle bli följden av försämrad tillgång på biträdespersonal.

Statens maskinprovningar vill sålunda framhålla att det vid dess avdelning å Röbbäcksdalen anställda biträdet icke kan placeras på annat sätt än för maskinprovningarnas direkta uppgifter och i dess egna lokaler. Ultuna, Uppsala 7 den 30 januari 1961.

Enligt styrelsens uppdrag:

G. R. YTTERBORN

Harald A:son Moberg

§ 36 Ekonomibyggnad vid Röbbäcksdalens lantbruksförsöksanstalt

Byggnadsstyrelsen

Ekonomibyggnaden vid Röbbäcksdalens lantbruksförsöksanstalt uppfördes för varm lösdrift med möjlighet att om så visar sig lämpligt omdisponera byggnaderna för uppbundna djur. Den har fått en okonventionell utformning, men är i princip en s. k. höghusladugård.

Enligt riksdagens revisorers mening torde kostnaden för ifrågavarande ekonomibyggnad få betraktas som hög. Den kostnad, som belöper sig på storboskapsstallet och som enligt riksdagens revisorer uppgår till 4 700 kronor per nötkreatursenhet (enligt prisläget 1956), har jämförts med en kostnad av 3 060 kronor per NE för typen höghus med uppbundna djur i en allmän kostnadsjämförelse utgiven av lantbruksstyrelsen och baserad på 1959 års prisnivå.

Den av lantbruksstyrelsen upprättade kostnadsjämförelsen syftar endast till att klargöra relationer mellan olika principlösningar och inbegriper ej alla till ett reellt byggnadsföretag hörande kostnader.

Med tillägg för vid entreprenadföretag normala byggmästararvoden, projekteringskostnader, kostnader för yttre arbeten etc. blir den i lantbruksstyrelsens kostnadsjämförelse nämnda siffran omkring 4 500 kronor per NE enligt prisläget 1956.

De erfarenheter som kan utvinnas ur en analys av kostnaderna för ifrågavarande ekonomibyggnad kan icke direkt tillämpas på dagens lantbruksbyggnader, då nyproduktionen numera enligt uppgift sker i form av stallar för uppbundna djur eller stallar för kall lösdrift. Varm lösdrift tillämpas endast i samband med ombyggnader av befintliga ladugårdar.

Med hänvisning till vad ovan anförts anser byggnadsstyrelsen, att kostnaden för ekonomibyggnaden vid Röbbäcksdalens lantbruksförsöksanstalt icke får betraktas som hög, och att en analys av byggnadskostnaderna icke kan väntas ge värdefulla erfarenheter. Stockholm den 30 januari 1961.

SIXTEN LARSSON

Christer Olrog

Peter Bjugge

Lantbruksstyrelsen

Ifrågavarande byggnad rymmer i en höghuskropp ladugård för varm lösdrift med foderutrymmen m. m. samt i en låghusflygel ett svinstall. Den slutliga byggnadskostnaden — om man bortser från svinstall och spannmålsmagasin — motsvarar 4 700 kronor per nötkreatursenhet (NE). Revisorererna anser att mot bakgrunden av den grundliga utredning, som föregått uppförandet, sagda kostnad får betraktas som hög och anför som jämförelse en av lantbruksstyrelsen utgiven kostnadsjämförelse, grundad på 1959 års prisnivå, enligt vilken det mest kostsamma alternativet för en ekonomibyggnad med Röbbäcksdalens kreatursbesättning kunde beräknas draga en kostnad av 3 060 kronor per NE, däri inbegripes även viss maskinutrustning. Vidare efterlyser revisorererna analys i efterhand av det ekonomiska utfallet i syfte att klarlägga i vad mån kostnaderna sammanhänger med byggnadstypen m. m.

Lantbruksstyrelsen vill beträffande styrelsens omförmälda kostnadsjämförelse anförda att kostnadsläget i densamma är anpassat till de kostnader en jordbrukare i normalfallet har att räkna med, vilket innebär att han träffar avtal med en byggmästare på grundval av enkla byggnadshandlingar. Vid uppförande av en byggnad på entreprenad, såsom skett i Röbbäcksdalen, måste man räkna med betydligt högre kostnader för byggmästararvode, projektering och kontroll m. m. Vidare bör beaktas att lantbruksstyrelsens kalkyler grundar sig på mellansvenska förhållanden med lägre kostnader än i Umeå.

En analys i efterhand av det ekonomiska utfallet skulle enligt lantbruksstyrelsens mening ha varit av värde. Såsom framgår av revisorerernas berättelse har emellertid styrelsen endast medverkat på ett tidigt stadium vid planeringen genom att dess byggnadsbyrå biträtt med viss överarbetning av förslag till ekonomibyggnadernas utformning, vilket förslag dock sedan icke kommit till användning. En analys torde enligt styrelsens mening böra genomföras av myndighet, som är direkt berörd av företaget, såsom det slutgiltigt utformats. Om sådan analys kommer till utförande är styrelsen beredd giva sin medverkan härvid.

I detta ärendes handläggning har deltagit generaldirektören, överdirektörerna Ytterborn och Wetterhall samt byråchefen Gustafsson. Stockholm den 31 januari 1961.

SAM. B. NORUP

Henry Gustafsson

Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök

Kungl. Maj:t uppdrog den 6 juni 1952 åt styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök att efter samråd med röbbäcksdalsutredningen låta uppgöra fullständiga ritningar till ett nötkreatursstall med loge m. m. och ett svinstall. Högskolestyrelsen överlät i september 1952 det erhållna uppdraget angående verkställigheten av utbyggnaden åt byggnadsstyrelsen, som har avdelningskontor i Umeå. Den 26 juni 1953 godkände Kungl. Maj:t av byggnadsstyrelsen överlämnade ritningar till ekonomibyggnad.

Vad först angår byggnadskostnaderna beräknades dessa till 294 500 kronor, varav cirka 48 000 kronor för svinhus och cirka 24 000 kronor för magasin. Om från byggnadskostnaderna, vilka byggnadsstyrelsen angivit vara

299 300 kronor, avräknas kostnaderna för svinhus och magasin, uppgår byggnadskostnaderna för ladugården till cirka 227 300 kronor eller cirka 4 550 kronor per nötenhet (NE). För att denna kostnad skall kunna jämföras med lantbruksstyrelsens kostnadsjämförelse som slutar på 3 060 kronor per NE enligt 1959 års prisnivå bör jämväl följande kostnader avräknas:

1. Utredningskostnader	kronor	31 500
2. Byggmästarearvode	»	21 000
3. Byggnadsstyrelsens administrationskostnader	»	15 000
	Summa kronor	67 500

Kostnaderna under 2 och 3 har icke medtagits i lantbruksstyrelsens beräkning, då lantbruksstyrelsen utgår från att lantbrukarna bygger i egen regi. Lantbruksstyrelsen har inte heller räknat med några utredningskostnader. Sedan ovan angivna belopp avdragits uppgår byggnadskostnaderna till cirka 3 130 kronor per NE. Till detta belopp bör läggas 8,5 procent motsvarande den ökning som inträtt från 1956 till 1959 då lantbruksstyrelsen gjorde sin beräkning. Vid jämförelsen måste vidare hänsyn tagas till att lantbruksstyrelsen räknat med byggnadskostnaderna för Mälardalen. Kostnaderna för byggnadsarbeten i Umeåtrakten är cirka 10 procent högre. Framförallt under den tid då uppförandet av ekonomibyggnaden skedde var kostnaderna mycket höga, vilket berodde på det då pågående kraftverksbygget vid Norrfors. Vidare har ökade kostnader uppkommit på grund av att bygget måste utföras vintertid.

Som framgår av revisorernas redogörelse föregicks uppförandet av ekonomibyggnaden av mycket ingående utredningar, för vilket arbete LBF anlätades. Detta företag har specialiserat sig på lantbruksbyggnader. Det ingående utredningsarbetet, som till vissa delar krävdes av jordbruksdepartementet, har inneburit höga kostnader. Styrelsen har emellertid den uppfattningen att byggnadens slutliga utformning bidragit till att hålla arbetskostnaderna nere vid egendomen. Styrelsen vill även framhålla, att ladugården planerats så, att den utan alltför stora ombyggnadskostnader kan användas för utfodringsförsök, vilket inte varit möjligt om byggnaden utformats enbart för lösdrift.

Under återopande av det anförda får styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök framhålla, att kostnaderna för ladugården visserligen är höga men, fransett utrednings- och administrationskostnaderna, icke onormalt höga om hänsyn tages till byggnadskostnaderna i Västerbottens län och till att bygget måste ske vintertid.

I handläggningen av detta ärende har deltagit undertecknad ordförande samt styrelsens övriga ledamöter med undantag av vice ordföranden generaldirektör Norup och professor Nilsson-Leissner. Uppsala den 31 januari 1961.

På styrelsens för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök vägnar:

OLOV RYLANDER

Ragnar Widén

Statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader

Statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader har i remissyttrande av den 18 december 1951 till Herr Statsrådet och chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet med anledning av betänkande med förslag rörande ut-

byggnad av en central forskningsinstitution för norrländska jordbruksfrågor m. m. framhållit, att forskningsanstalten förutsatte att den bereddes tillfälle medverka vid projektering av djurstallar vid ifrågavarande forskningsinstitution. Anstalten framhöll därvid, att det för anstaltens verksamhet var av stor betydelse att få utnyttja dylika tillfällen för prövning av vissa konstruktioner m. m. Anstalten fann särskilt angeläget, att så skedde beträffande Röbbäcksdalen, eftersom där skulle finnas försökstränad personal, som kunde utföra vissa provtagningar och liknande även beträffande byggnadsförsök, klimatkontroll i djurstallar m. m. Lantbruksstyrelsens byggnadsbyrå upprättade också, efter samråd med forskningsanstalten, skisser till djurstallar vid Röbbäcksdalen.

Sedan riksdagen beslutat (prop. 77/1952) anvisa medel till den första byggnadsetappen vid Röbbäcksdalen, uppdrog Kungl. Maj:t åt styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök att efter samråd med röbbäcksdalsutredningen låta uppgöra fullständiga ritningar till nötkreaturstall, loge och svinstall samt bostad till driftsledaren. Sistnämnda styrelse överlät sedermera i september samma år det erhållna uppdraget åt byggnadsstyrelsen, som i sin tur anlidade dåvarande Lantbruksförbundets Byggnadsförening (LBF) för uppgörande av ritningar till ekonomibyggnaderna. Föreningen utförde därefter ritningsarbetet och i juni 1953 godkände Kungl. Maj:t dessa ritningar.

Forskningsanstalten, som anser sig i huvudsak kunna instämma i vad revisorerna i berättelsen uttalat, vill i sammanhanget särskilt framhålla angelägenheten av att statliga myndigheter vid projektering av ekonomibyggnader vid jordbruk samråder med anstalten, vilken jämlikt sin instruktion har att utföra sådant arbete utan kostnad för uppdragsgivaren.

I detta ärendes behandling hava, förutom undertecknade deltagit ledamöterna Dyrendahl, Gustafsson och Sjalander. Lund den 30 januari 1961.

För styrelsen för Statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader:

B. FALLENIUS

A. Örborn

§ 37 Finansieringen av skogsvårdsstyrelsernas frö- och plantproduktion

Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen, som vill vitsorda de av riksdagens revisorer berörda likviditetsförhållandena vid skogsvårdsstyrelserna, har under en följd av år vid upprepade tillfällen haft anledning fästa statsmakternas uppmärksamhet på problemet rörande skogsvårdsstyrelsernas likviditetssvårigheter. Bl. a. har styrelsen ett flertal gånger tagit upp frågan i samband med sina årliga medelsäskanden och härvid yrkat att under skogsvårdsstyrelsernas omkostnadsanslag få anvisat visst belopp för uppräknig av skogsvårdsstyrelsernas likvida medelsbehållning. Yrkandena har emellertid lämnats utan avseende av de anslagsprövande myndigheterna.

Även i samband med behandlingen av skogsvårdsstyrelsernas mer eller mindre regelbundet återkommande underdåniga framställningar att få uppta lån för tillfälligt tillgodoseende av främst plantförsörjningsverksamhetens behov av rörelsekapital har skogsstyrelsen framhållit de olägenheter och allmänna besvär, som vore en följd av otillräckliga medelstillgångar hos skogsvårdsstyrelserna.

Efter särskilt uppdrag avgav skogsstyrelsen den 10 november 1958 en redogörelse till Kungl. Maj:t rörande skogsvårdsstyrelsernas låneförhållanden och kreditgivning. I nämnda redogörelse, som bifogas i avskrift¹, framhölls bl. a., att skogsvårdsstyrelsernas otillfredsställande likviditetsförhållanden till största delen finge ses mot bakgrunden av de sista årens betydande och ofrånkomliga utvidgning av plantförsörjningsverksamheten. Samtidigt påpekades, att plantskoleverksamheten genom sin affärsmässiga karaktär med därav följande kreditgivning vore direkt beroende av rörelsemedel samt att ett intimt samband föreläge mellan behovet av rörelsekapital och verksamhetens omfattning. Till belysande av plantförsörjningsverksamhetens kraftiga utökning omnämndes, att omsättningen av styrelsernas plantförsäljning för budgetåret 1947/48 uppgick till i runt tal 608 000 kronor under det att motsvarande belopp för budgetåret 1957/58 utgjorde icke mindre än 8 368 000 kronor. För att ge en uppfattning om den försämring skogsvårdsstyrelsernas likviditet gradvis undergått uppgavs vidare mot bakgrunden av de nyss angivna siffrorna, att skogsvårdsstyrelsernas rörelsemedel den 1 juli 1947 uppgick till avrundat 3 780 000 kronor samt att ifrågavarande medel vid tillfället för redogörelsens avlämnande nedgått så långt som till 2 389 000 kronor. Avslutningsvis konstaterades, att skogsvårdsstyrelserna vore i stort behov av ökade rörelsemedel främst för sin plantförsörjningsverksamhet men även för den allmänna biträdesverksamheten. Skogsstyrelsen anförde vidare, att det vore möjligt att tillgodose behovet av rörelsemedel för det förra ändamålet genom en utbyggnad av skogsfrölanefonden till en frö- och plantförsörjningslånefond i enlighet med vad 1955 års skogsvårdsutredning föreslagit i sitt betänkande om skogsvården å enskilda skogar (SOU 1958: 30).

Även om det på lång sikt torde vara möjligt att åstadkomma tillfredsställande likviditetsförhållanden vid skogsvårdsstyrelserna, synes fortfarande flertalet skogsvårdsstyrelser under avsevärd tid och även flera år efter det plantskoleverksamheten uppnått full produktion få räkna med att förfoga över otillräckligt kapital. I dagens läge torde därför den tidigare berörda utvägen att ombilda den nuvarande skogsfrölanefonden på sätt ovan antytts vara den lämpligaste anordningen att lösa det med plantskoleverksamheten sammanhängande likviditetsproblemet. En i enlighet härmed utbyggd fond, vilken skulle eliminera de administrativa och andra olägenheter, som är förknippade med den av de nuvarande likviditetsförhållandena föranledda upplåningen, borde även möjliggöra för skogsvårdsstyrelserna att tillgodose behovet av kapital för investeringar i plantskolor.

Det förtjänar i sammanhanget uppmärksammas att det statliga stödet till skogsvårdsstyrelsernas fröplantageverksamhet, vilket redan innevarande budgetår kraftigt beskurits, i årets statsverksproposition (IX h. t. sid. 254) föreslås skola så gott som helt upphöra. Vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag härutinnan talar starka skäl för att det erforderliga investeringsbehovet för denna verksamhet, som för övrigt befinner sig i sitt uppbyggnadsskede, även det tillgodoses genom anlitande av en fond av angivet slag.

Skogsstyrelsen vill under hänvisning till det anförda hemställa, att frågan om en utbyggnad av skogsfrölanefonden i enlighet med vad tidigare föreslagits tas upp till förnyat övervägande av statsmakterna. Stockholm den 17 januari 1961.

FOLKE JOHANSSON

Sten Beskow

Föredragande

¹ Ej avtryckt

Eric Park

Skogsvårdsstyrelsen i Södermanlands län

För skogsvårdsstyrelsens del är det icke aktuellt med någon ytterligare utvidgning av plantskolearealen, eftersom denna areal sedan år 1956 ungefär fyrdubblats. Plantimporten har numera helt upphört, och plantförsäljningen bygger helt på egen produktion. Dessa förhållanden har emellertid icke åstadkommit någon minskning i skogsvårdsstyrelsens årligen återkommande likviditetssvårigheter. Tvärtom har dessa svårigheter innevarande budgetår uppträtt tidigare än förr, och lånbehovet är större än tidigare år. I underdånig skrivelse den 13 december 1960 har skogsvårdsstyrelsen anhållit om tillstånd att upptaga ett kortfristigt lån på högst 200 000 kronor. Alltsedan våren 1956, då likviditetslån för första gången erfordrades, har lånebehovet icke under något budgetår överstigit 120 000 kronor.

Orsaken till att skogsvårdsstyrelsens likviditetssvårigheter detta budgetår dels uppstått tidigare, dels är större än förr, kan förklaras enligt nedan. För det första är skogsvårdsstyrelsens anslag för omkostnader detta budgetår väsentligt mindre än tidigare, varför möjligheten att låna till plantproduktionen från andra verksamhetsgrenar minskat i motsvarande mån. För det andra hade plantimporten den inverkan, att skogsvårdsstyrelsen icke behövde vidkännas några kostnader för importplantorna förrän de skulle betalas, d. v. s. i maj eller juni samma vår, som de såldes till skogsägarna. Skogsvårdsstyrelsen behövde alltså ligga ute med pengar för dessa plantor en ganska kort tid, innan likviden influtit från skogsägarna. Nu, när styrelsens plantimport upphört och skogsvårdsstyrelsen själv framställer plantorna, måste givetvis plantproduktionskostnaderna betalas långt tidigare, än plantorna säljs. Eftersom det tar mellan 2 och 4 år att framställa en skogsplanta, erfordras stora belopp för investering i plantskoleverksamhet, och importens upphörande inverkar kraftigt i den riktningen, att kapitalbehovet ökar. Det kan nämnas, att så sent som budgetåret 1958/59 importerades av skogsvårdsstyrelsen i Södermanlands län 4 milj. skogsplanter från Tyskland eller över 60 % av det totala behovet till en kostnad av cirka 185 000 kronor. Budgetåret 1959/60 importerades 1,3 milj. planter eller omkring 20 % av totalantalet till en kostnad av cirka 80 000 kronor.

Skogsvårdsstyrelsens rörelsekapital uppgår till 50 000 kronor. Detta belopp är från den 1 juli 1960 fördelat med hälften på den allmänna verksamheten och hälften på frö- och plantverksamheten. Det sammanlagda beloppet är emellertid oförändrat sedan en följd av år och helt otillräckligt, när det gäller att driva en verksamhet av den omfattning det är fråga om. Visserligen skall fr. o. m. innevarande budgetår successivt avsättas vinstmedel för uppbyggande av ett rörelsekapital för frö- och plantproduktionen. Detta kommer dock att ta åtskilliga år i anspråk. Då därtill kommer, att det icke synes vara praktiskt möjligt att tillämpa nämnvärt större återhållsamhet i styrelsens egen kreditgivning, än som för närvarande sker, synes för de närmast följande åren de hittillsvarande likviditetssvårigheterna oundvikliga.

Enligt skogsvårdsstyrelsens mening skulle den av 1955 års skogsvårdsutredning föreslagna lånefonden för frö- och plantanskaffning vara av mycket stort värde, främst under en övergångsperiod till dess tillräckliga rörelsekapital hunnit uppbyggas och skogsplantskolornas utbyggnad och rationalisering slutförts i olika län. Om denna lånefond likväl icke kan komma till stånd, synes en förenkling vara möjlig vid upptagande av lån, därast stående tillstånd att upptaga likviditetslån kunde erhållas av skogs-

vårdsstyrelser för t. ex. 5 år. Ett sådant tillstånd kunde vara begränsat till att avse vissa tidsperioder varje år och till ett visst maximibelopp.

I detta ärendes avgörande har förutom undertecknad ordförande deltagit ledamöterna Ekström, Hansson, Mörner och Hjorth. Föredragande har varit jägmästare Sundin. Nyköping den 19 januari 1961.

L. v. STOCKENSTRÖM

Lars Sundin

Skogsvårdsstyrelsen i Östergötlands län

Tillräckliga rörelsemedel kan ej erhållas från skogsvårdsstyrelsens anslagsmedel eller förrättningsinkomster, utan lån å allmänna kreditmarknaden efter särskilt medgivande av Kungl. Maj:t har måst tillgripas. Trots att skogsvårdsstyrelsens i Östergötlands län frö- och plantverksamhet får anses färdigbyggd och givit ett affärsmässigt gott resultat, måste lån regelmässigt tillgripas under ett antal år, tills en egen tillräcklig driftsfond uppbyggs. Önskvärt vore om nuvarande frölånefond kunde ombildas till en frö- och plantlånefond. Från denna kunde efter framställning hos Kungl. Skogsstyrelsen kortfristiga driftslån erhållas ävensom investeringslån till de skogsvårdsstyrelser vilka ännu ej byggt ut sin plantförsörjningsverksamhet till full kapacitet. Linköping den 25 januari 1961.

Y. NIKLASON

Skogsvårdsstyrelsen i Jönköpings län

Skogsvårdsstyrelsernas utgifter och inkomster för frö- och plantanskaffningen äro koncentrerade till vissa delar av året.

För *plantskoleverksamheten* kommer ca 90 % av utgifterna under tiden april t. o. m. juli månad. Av inkomsterna från plantskolorna inflyter ca 75 % under juni och juli månader.

Beträffande *fröproduktionen*, så äro de huvudsakliga utgifterna under mars, april och maj månader, och vid insamling av kott under goda kottår blir omkostnaderna avsevärda för kottens insamling och klängning. Under goda kottår måste insamling ske för att täcka behovet under flera kommande år. Den huvudsakliga frömängden användes numera för plantskolorna, och den årliga inkomsten för till rekvirenter sålt frö är liten.

Både ur plantskoleverksamhetens och fröproduktionens synpunkt är det nödvändigt att ha god tillgång på medel under månaderna mars—juni. Oftast föreligger dock vid denna tid mot slutet av budgetåret stor brist på likvida medel.

Utgifterna för skogsvårdsstyrelsens frö- och plantanskaffningsverksamhet är för tiden 1/7 1960—31/12 1960 i runt tal 136 000 kr och inkomsterna blott 26 000 kr. Det föreligger således ett deficit på i runt tal 110 000 kr. I staten är upptaget 50 000 kr för ifrågakvarande verksamhet. Dessutom har rörelsekapitalet erhållits från skogsvårdsstyrelsens övriga likvida medel.

För årets tallkottinsamling beräknas före maj månads utgång behövas ca 90 000 kr och för plantskolorna blir omkostnaderna omkring 300 000 kr innan några inkomster alls inflyter.

Skogsvårdsstyrelsen ser sig sålunda nu nödsakad att för frö- och plantskoleverksamheten taga upp ett lån på 450 000 kr för att kunna betala driftskostnaderna och återbetala det belopp (60 000 kr), som utnyttjats av skogsvårdsstyrelsens medel för dess övriga verksamhet. Varje år i februari—mars månader kommer lånefrågan att vara aktuell, ty det dröjer säkerligen länge innan plantskoleverksamheten har en nöjaktig ekonomisk grund.

Styrelsen anser att nu gällande förhållanden för plantskoleverksamhetens kapitalförsörjning äro otillfredsställande. 1955 års skogsvårdsutredning har föreslagit inrättandet av en lånefond för kapitalförsörjningen för frö- och plantskoleverksamheten.

Skogsvårdsstyrelsen är angelägen framhålla, att det är av största vikt för den affärsmässiga verksamheten med frö- och plantanskaffningen, att behövt driftskapital tillfälligt lätt kan erhållas. Inrättandet av ovan nämnda lånefond för kapitalförsörjningen är enligt skogsvårdsstyrelsens mening ett utmärkt sätt att ordna frågan. Jönköping den 19 januari 1961.

NILS R. BERG

Åke Hallander

Sven Joneborg

Skogsvårdsstyrelsen i Kristianstads län

Styrelsen vill verifiera vad revisorerna uttalat i ärendet och särskilt understryka att gällande ordning för tillgodoseendet av plantskoleverksamhetens kapitalbehov icke är tillfredsställande.

Ifrågavarande kapitalbehov är för närmaste året ca 500 000 kr. Omslutningen beräknas f. n. till 800 000 kr.

Under förutsättning av dels ett gynnsamt resultat av verksamheten dels att producerat plantmaterial finner avsättning och att styrelsen får fondera vinstmedel bör efter en tid av i gynnsammaste fall 5 år behovet av rörelsekapital vara tillgodosett.

Styrelsen vill gärna i underdånighet anföra att, ehuru skogsvårdsstyrelserna formellt bestå av icke-statliga organ, de i praktiken äro av helstatlig natur och på grund av för desamma gällande av statsmakterna utfärdade föreskrifter äro beroende av statsbidrag för fullgörande av bl. a. den ur statsfinansiella synpunkter nödvändiga funktionen att bevara, utöka och kvalitativt förbättra de enskilda skogarna. Det ter sig för styrelserna därför naturligt att de för sin verksamhet tillförsäkras medel i tillräcklig omfattning, i detta fall ett tillskapande av en lånemöjlighet utan onödigt betungande administration och utan att styrelseledamöter och tjänstemän personligen skola stå som låntagare och borgensmän. Kristianstad den 28 januari 1961.

A. LJUNGGREN

T. Ernfors

Skogsvårdsstyrelsen i Älvsborgs län

Skogsvårdsstyrelsen i Älvsborgs län vill vitsorda de av riksdagens revisorer berörda svårigheterna med nuvarande former för finansiering av skogsvårdsstyrelsernas frö- och plantproduktion. Att för inom den ordinarie driften årligen uppkommande lånebehov hos Kungl. Maj:t för varje särskilt fall söka medgivande om upptagande av lån är icke ändamålsenligt.

Skogsvårdsstyrelsen anser att de berörda svårigheterna skulle bäst kunna lösas genom en utbyggnad av skogsfrölånefonden till en frö- och plantförsörjningsfond efter de riktlinjer, som 1955 års skogsvårdsutredning angivit.

Finansieringsfrågorna skulle också kunna lösas på enkelt sätt, om skogsvårdsstyrelserna medgavos generellt tillstånd att för inom frö- och plantproduktionen uppkommande lånebehov upptaga lån på allmänna kreditmarknaden. Sådant generellt tillstånd skulle då avse lån inom ramen för det lånebehov, som ordinarie årligen uppkommer inom resp. skogsvårdsstyrelses verksamhet för frö- och plantproduktion. Borås den 31 januari 1961.

MATS LEMNE

K. E. Björkhem

Skogsvårdsstyrelsen i Värmlands län

Styrelsen får nu upprepa sin vid dessa tillfällen framförda åsikt, att den nuvarande lånefonden för insamling av skogsfrö, i enlighet med vad 1955 års skogsvårdsutredning föreslagit i sitt betänkande om skogsvården å enskilda skogar, borde ombildas till en lånefond för skogsfrö och skoglig plantskoleverksamhet.

En i enlighet härmed utbyggd fond skulle även administrativt sett vara fördelaktigare än nuvarande låneförhållanden.

Styrelsens här framlagda åsikt grundar sig på att plantskole- och plantageverksamheten för närvarande är under utbyggnad och att skogsvårdsstyrelsernas likviditetssvårighet kommer att bestå även efter det att full produktion uppnåtts. Plantskolornas affärsmässiga karaktär med därav följande kreditgivning medför ett direkt behov av rörelsekapital. Karlstad den 27 januari 1961.

PER BRELIN

P. O. Bristulf

Skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län

Liksom det stora flertalet övriga skogsvårdsstyrelser har också Skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län haft stark känning av likviditetssvårigheter, uppkomna genom snedbelastning av ekonomin till följd av med denna verksamhets art sammanhängande faktorer. Skogsvårdsstyrelsens behov av lån under budgetårets senare del för tillgodoseende av frö- och plantförsörjningen med rörelsekapital har varit en närmast årligen återkommande företeelse. Såväl lån ur lånefonden för insamling av skogsfrö som lån i allmänna kreditmarknaden har upptagits. Det samlade lånebeloppet uppgår för närvarande till över 400 000 kronor eller något mer än normal årsomslutning för denna verksamhet hos skogsvårdsstyrelsen. Behov av ytterligare lån för plantskoledriften föreligger också, varför lånesumman den närmaste tiden kan förväntas stiga till upp emot 500 000 kronor.

Riksdagens beslut, att skogsvårdstyrelsernas verksamhet med frö- och plantförsörjning räknat från ingången av detta budgetår skall bedrivas fullt affärsmässigt som fristående, från skogsvårdsstyrelsernas allmänna verksamhet utbrutet företag, kan under lång tid framåt icke förväntas medföra minskning av verksamhetens behov av lånemedel. Rationaliseringsåtgärder

vid plantskolorna och ökning av de årliga skogsodlingsarealerna i enlighet med Statens skogsforskningsinstituts beräkningar med därav betingad utökning också av plantskolearealerna kommer under de närmaste åren att kräva investering av verksamhetens samtliga vinstmedel. Också sedan dessa åtgärder slutförts kommer avsevärd tid att krävas innan likviditetsförhållandena i nämnvärd grad förbättrats.

Skogsvårdsstyrelsen kan sålunda helt vitsorda vad riksdagens revisorer anfört angående likviditetsförhållandena för denna verksamhet.

Skogsvårdsstyrelsen anser det därför vara av största betydelse att frågan om finansiering av frö- och plantförsörjningen med den därtill knutna skogliga växtförädlingen får en snar och för samtliga grenar av verksamheten tillfredsställande lösning. Skogsvårdsstyrelsen anser därför, att det av 1955 års skogsvårdsutredning framlagda förslaget att ombilda och påbygga lånefonden för insamling av skogsfrö till en lånefond för frö- och plantförsörjningen bör upptagas till förnyad prövning. Gävle den 25 januari 1961.

CARL KLINGBERG

Eric Persson

G. Dahlén

Skogsvårdsstyrelsen i Västernorrlands län

Den redogörelse, som riksdagens revisorer i sin berättelse, § 37, lämnat rörande finansieringen av skogsvårdsstyrelsernas frö- och plantverksamhet, ger en klar bild av den nuvarande situationen och de svårigheter, som de flesta skogsvårdsstyrelser synes ha för anskaffande av rörelsemedel för här berörda verksamhet.

Vad revisorerna sagt i fråga om den med verksamhetens art sammanhängande ekonomiska snedbelastningen och det ständigt återkommande medelsbehovet överensstämmer helt med de synpunkter som skogsvårdsstyrelsen de senaste åren framfört, dels i petitasammanhang, dels i samband med framställningar om låneomedgivanden för erhållande av erforderligt rörelsekapital.

Eftersom revisorerna på ett uttömmande sätt redogjort för rådande förhållanden, anser sig styrelsen icke ha anledning att närmare beröra detaljerna i här föreliggande problem, men vill dock understryka revisorernas uppgifter om det administrativt onödigt betungande förfarings sättet vid läckandet av det årligen återkommande kortfristiga medelsbehovet. Likaså vill styrelsen framhålla svårigheten att fylla lånebehovet på de vägar, som rekommenderats i den till 1960 års riksdag förelagda propositionen nr 106, nämligen att skogsvårdsstyrelse efter vid varje särskilt fall av Kungl. Maj:t lämnat medgivande, skulle upptaga lån på den allmänna kreditmarknaden. Den nuvarande kreditåtstramningen har medfört, att svårigheter kan uppstå för en skogsvårdsstyrelse att på denna väg erhålla erforderliga medel. För täckande av senaste lånebehov måste skogsvårdsstyrelsen vända sig till ett flertal affärsbanker, postsparbanken, riksbanken och försäkringsbolag, men fick i samtliga fall det beskedet, att utrymme icke fanns för utlånande av begärt lån. Endast genom personliga kontakter med ledningen för ett lokalt bankkontor lyckades styrelsen slutligen få rörelsemedel för ett fortsatt bedrivande av frö- och plantverksamheten för innevarande verksamhetsår. Under det kritiska skedet före upplåningen nödgades styrelsen för driftens uppehållande använda diverse bidragsmedel.

Den uppfattningen, som revisorerna kommit till, »att nu gällande ordning

för tillgodoseende av plantskoleverksamhetens kapitalbehov icke är tillfredsställande», torde ytterligare bestyrkas av vad som ovan relaterats.

Den av 1955 års skogsvårdsutredning föreslagna utvägen, att för verksamhetsgrenens kapitalförsörjning ombilda nuvarande lånefonden för insamling av skogsfrö till en lånefond för frö- och plantanskaffning, synes vara nödvändig för skapande av större ekonomisk trygghet för den under nya former bedrivna verksamheten med frö- och plantor. Att utlämnade lån från denna fond förräntas enligt för statens utlåningsfonder gällande normalränta synes vara ganska naturligt.

Skogsvårdsstyrelsen vill slutligen uttala den förhoppningen, att de här framförda synpunkterna ytterligare skall belysa nödvändigheten av att förevarande kreditbehov tillgodoses på ett tillfredsställande sätt. Sollefteå den 9 januari 1961.

ERIK WESSTRÖM

R. Holmer

Skogsvårdsstyrelsen i Västerbottens län

Den ekonomiska årsomslutningen för skogsvårdsstyrelsens plantskolor och skogsfröplantager har under senare budgetår uppgått till 650 000 à 800 000 kronor. Inkomsterna, som väsentligen består i likvider för försålda plantor, har till största delen influtit under månaderna juli, augusti och september. De största utgifterna, huvudsakligen arbetslöner, uppkommer i samband med vårarbetet i plantskolorna under maj och juni, då tidvis upp till 250 personer är sysselsatta. Intill 30 juni 1960 har skogsvårdsstyrelsens driftsmedel kunnat anlitas till förskotterande av plantskoleutgifterna, varjämte vid vissa tillfällen förskottsbetalning från större kunder måst tillgripas. Den från och med innevarande budgetår gällande formen för finansieringen av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet beräknas medföra, att förskott ur styrelsens övriga likvida medel i framtiden ej kan anlitas för täckande av tillfälliga underskott i plantskoleverksamheten. En kraftig höjning av plantpriserna i syfte att mycket snabbt bygga upp ett eget rörelsekapital för plantskolorna är av försäljnings- och andra skäl ej möjlig att genomföra. Skogsvårdsstyrelsen anser sig därför under de närmaste åren — uppskattningsvis en tioårsperiod intill dess erforderligt rörelsekapital uppbyggt — bli nödsakad att till viss del finansiera plantskoledriften genom kortfristiga lån. För innevarande år beräknas detta lånebehov komma att uppgå till cirka 400 000 kronor. Beloppet behöver upplånas till huvudsaklig del under månaderna april—juni och beräknas normalt kunna återbetalas under augusti och september. Under en period på åtminstone ett tiotal år framåt beräknas lån av här antytt slag behöva årligen upptas. Den anbefallda vägen för upptagande av dessa lån synes under sådana omständigheter vara onödigt invecklad. Skogsvårdsstyrelsen vill vidare ifrågasätta om kreditinstituten kan antas vara villiga låna ut belopp av här antydd storleksordning mot säkerhet i form av inteckning i plantlager.

1955 års skogsvårdsutredning har i sitt betänkande (SOU 1958: 30) framlagt förslag om att lånefonden för insamling av skogsfrö ombildas till en lånefond för frö- och plantanskaffning, ur vilken skogsvårdsstyrelserna kunde erhålla lån som drifts- och rörelsekapital samt till den avsevärda lättnad i frågan om låneförfarandet som skulle uppnås genom tillkomsten av en sådan fond. Som tidigare framhållits, torde det huvudsakliga lånebehovet bli av kortfristig natur men årligen återkommande. Att under sådana förhållan-

den nödgas återkomma med upprepade framställningar om upptagande av lån för 3 å 4 månader, åtföljda av låneansökningar, ställande av säkerheter m. m., ter sig avgjort ej lämpligt. Alternativt kunde tänkas ett långfristigt amorteringslån, men med kapitalbehovets temporära natur beräknas en sådan anordning medföra ej obetydliga ränteförluster.

Under hänvisning till det ovan anförda får skogsvårdsstyrelsen i Västerbottens län framhålla önskvärdheten av att en lånefond för frö- och plantanskaffning inrättas i huvudsak enligt det förslag i frågan, som framlagts av 1955 års skogsvårdsutredning. Umeå den 27 januari 1961.

FILIP KRISTENSSON

Abel Olsson.

HANDELSDEPARTEMENTET

§ 38 Vissa avgifter för sjöfarten i Stockholm

Kommerskollegiet

Statsrevisorerna erinra i sin berättelse om att nyligen med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande en utredningsman tillkallats för att genom förhandlingar få till stånd en definitiv avveckling av de till Danviks hospital utgående rekognitionsavgifterna. Statsrevisorerna föreslå nu att frågan om fortbeståndet av de likaledes Danviks hospital tillkommande s. k. danvikspenningarna samt de till Stockholms borgerskaps änkehus utgående s. k. fattigpenningarna i detta sammanhang upptages till prövning.

Kollegium har under de senaste årtiondena vid upprepade tillfällen givit uttryck åt den uppfattningen att nyssnämnda avgifter, vilka utgå för fartyg som till Stockholm ankomma från utrikes ort, borde avskaffas. Sålunda föreslog collegium i sitt utlåtande den 8 mars 1935 över sjöfartsavgiftssakkunnigas betänkande av år 1927 — under framhållande av dessa avgifters irrationella natur — att avgifterna måtte bringas att upphöra, varvid dock åtgärder borde vidtagas för att tillförsäkra de avgiftsberättigade institutionerna tillfredsställande vederlag härför. Såsom framgår av förevarande berättelse tillstyrkte collegium vidare i yttrande den 8 januari 1937 ett av dåvarande statsrevisorer väckt förslag om avskaffande av danvikspenningarna, i vilket sammanhang enligt kollegii mening även frågan om avveckling av fattigpenningarna borde prövas. Slutligen bör erinras om att collegium i skrivelse den 22 december 1952 angående Sveriges anslutning till 1947 års skeppsmätningkonvention samt reformering av det svenska skeppsmätningväsendet föreslog att nämnda avgifter skulle avskaffas.

Det är uppenbart att bärande skäl icke kan anföras för att belasta utrikesjöfarten på Stockholm med dessa avgifter för en åldringsvård som icke har samband med denna sjöfart. På grund härav har under de senaste decennierna från flera håll, bl. a. från riksdagens sida, framhållits önskvärdheten av att dessa avgifter avvecklas. Att frågan ännu ej lösts torde sammanhånga med svårigheterna att bereda hospitalet och änkehuset lämplig gottgörelse. Denna fråga har nu, såsom statsrevisorerna påpekat, genom gällande folkpensioneringssystem kommit i ett annat läge. Det synes collegium lämpligt att frågan om avlösning av de här ifrågavarande avgifterna prövas i sammanhang med den ovan berörda utredningen om en definitiv avveckling av rekognitionsavgifterna till hospitalet. Collegium tillstyrker sålunda statsrevisorernas förslag härutinnan.

I handläggningen av detta ärende har — jämte generaldirektören Malmfors och t.jf. kommerserådet, byrådirektören Johanson, föredragande — kommerserådet Lindstedt deltagit. Stockholm den 20 januari 1961.

NILS MALMFORS

Alli Johanson

K.-H. Magnusson

Förhandlingsledaren med uppgift att medverka vid en uppökelse om avveckling av rekognitionsavgifterna till Danviks hospital

Med ifrågavarande avgifter ha statsrevisorerna avsett de s. k. danvikspenningarna, som tillfalla Stiftelsen Danviks hospital och de s. k. fattigpenningarna, som tillfalla Stockholms borgerskaps änkehus, vilka avgifter enligt revisorernas påpekande synas vara av gammal privilegienatur.

Det må erinras om, att kammarrådet A. Klockhoff på föranstaltande av direktionen över Danviks hospital företagit en omfattande i bokform utgivnen utredning rörande hospitalet och dess rättsliga ställning, däri han på tal om danvikspenningarna sammanfattningsvis uttalar: »När de båda avgifterna år 1858 sammanslogos till en enda avgift, de nuvarande Danvikspenningarna, beräknad efter lästetal å från utrikes ort till Stockholm inkommande fartyg, kan avgiftens kommunala natur på intet sätt anses hava upphört. Danvikspenningarna utgjorde alltjämt en kommunal uppördstitel bland åtskilliga andra, såsom vägare-, mätare-, packare-, vråkare-, stämpel-, hamn- och bropenningar eller dylika kommunalumlåder, vilka tidigare utgått av handel och sjöfart, allenast likväl med det viktiga undantaget att denna inkomsttitel var och alltjämt är förlänad en enskild stiftelse, visserligen inrättad till Stockholms stads förmån. Hospitalets urgamla rätt till denna avgift måste jämföras med äganderätt och är till beskaffenhet fullt jämförbar med rätten till sådana offentliga skatter och avgifter, vilka i äldre tid kommit i enskild ägo. Utan medgivande av hospitalet och av Stockholms stad torde Danvikspenningarna icke kunna utan kränkande av hospitalets rätt avskaffas annorledes än mot vederlag.»

Såsom revisorerna framhållit, ha olika utredningar tid efter annan förbragts av myndigheter, sakkunniga och enskilda i syfte att bringa de synbarligen otidsenliga avgifterna att upphöra. Med hänsyn till vad sålunda förekommit och av revisorerna åberopats i saken, synes det mig med fog kunna göras gällande, att avgifterna utgöra en olämplig belastning å sjöfarten, samt att åtgärder böra vidtagas för deras avskaffande.

Även om statsrevisorernas uttalande icke innehåller något konkret förslag angående riktlinjerna för en avveckling av ifrågavarande avgifter, synas revisorerna likväl genom sitt understrykande av betydelsen av gällande folkpensioneringssystem och genom att sätta detta i motsatsförhållande till »förhållanden under gångna tider» ha velat ge en antydning om de eventuella möjligheter till en lösning av frågan, som genom dessa allmänna förmåner öppnats. Den inträdda folkpensionsförbättringen skulle sålunda kunna tänkas bereda möjlighet för de berörda vårdanstalterna att förhöja sina vårdavgifter i samma utsträckning som anstalternas inkomst genom sjöfartsavgifternas avskrivning förminskades.

Beträffande rekognitionsavgifterna har det genom olika statsrådsuttalanden givits mera klart uttryck åt uppfattningen, att de förbättrade folkpensionsförmånerna skulle kunna bana väg för en lösning av frågan om en avveckling av dessa avgifter. Med utgångspunkt från de mig i enlighet härmed givna direktiven ha förhandlingar upptagits med delegerade för Danviks hospitals direktion. Härvid har emellertid från hospitalet lämnats uppgifter angående dess ekonomiska ställning, som utvisa, att en avskrivning av rekognitionsavgifterna endast under hänvisning till de höjda folkpensionsförmånerna knappast synes möjlig. Anledningen härtill är främst de stegrade omkostnaderna vid hospitalets vårdanstalt Danvikshem. I detta läge har jag efter samråd med förutnämnda delegerade funnit, att det bör undersökas huruvida möjlighet föreligger att erhålla Nacka stads bistånd till frågans lösning och att förhandlingar böra upptagas med staden för att

utröna om och på vilka villkor staden kan vara villig medverka till avgifternas definitiva avveckling. Utgångspunkten har härvid varit, att åtskilliga av de avgiftspliktiga fastigheterna äro belägna inom stadens område, att huvudparten av avgifterna härflyta från dessa och att avgiftsplikten för Nacka stad utgör en i olika avseenden besvärande tunga, vilken staden kan ha intresse av att — om ock mot visst skäligen vederlag från dess sida till hospitalet — få avlägsnad.

En av mig till representanter för staden nyligen gjord framställning har ännu ej föranlett besked huruvida staden är villig ingå i förhandlingar. För närvarande kan ej med någon säkerhet bedömas om det åt mig givna uppdraget kan leda fram till en avveckling av rekognitionsavgifterna.

Det förhandenvarande förhandlingsläget ger knappast anledning till förmodan att något samband ur förhandlingssynpunkt skulle kunna etableras mellan danvikspenningarna å ena och rekognitionsavgifterna å andra sidan.

Driftskostnaderna år 1959 för Danvikshem uppgingo till 1 615 800 kronor — (stiftelsens driftskostnadsstat slutade på omkring 1 920 000 kronor) — varav 912 200 kronor täcktes av pensionärernas avgifter. Sammanlagda inkomsten av danvikspenningarna och rekognitionsmedlen redovisades till omkring 45 800 kronor, som sålunda täckte en relativt liten del av kostnaderna. I revisorernas berättelse ha motsvarande uppgifter återgivits beträffande borgerskapets änkehus, vars driftsbudget är av betydligt mindre omfattning än Danvikshems. Av uppgifterna kan man sluta sig till att fattigpenningarna utgöra, såsom framhållits av änkehusets direktion, ett rätt väsentligt tillskott för hemmets ekonomi. En lösning av frågan om en avveckling av fattigpenningarna med utgångspunkt uteslutande från de förbättrade folkpensionsförmånerna lärer med hänsyn härtill och mot bakgrunden av de erfarenheter som gjorts beträffande Danviks hospital knappast vara att förvänta.

Förhandlingen om en avveckling av rekognitionsavgifterna har enligt de givna direktiven ansetts böra ske med utgångspunkt från att statsmedel ej skall tagas i anspråk. Något kategoriskt uttalande av samma innebörd beträffande danvikspenningarna och fattigpenningarna har ej kunnat återfinnas. I tidigare sammanhang synas uttalandena ha gått i den riktningen, att de berörda vårdanstalterna borde beredas lämpligt vederlag för den förlorade inkomsten av berörda avgifter. När sålunda de sjöfartssakkunniga av 1924 i sitt år 1927 avgivna betänkande (SOU 1927: 7) föreslogo att avgifterna skulle upphöra, skedde detta tydligen med reservationen, att i den mån fortsatt understöd av allmänna medel ansåges böra beredas de ifrågasvarande institutionerna, detta syntes böra ske i vanlig ordning genom anslag å riksstaten. I samband därmed syntes det enligt de sakkunnigas mening också böra upptagas till närmare prövning, huruvida rätten till fattigpenningarna i Stockholm på grund av deras förmenta privilegienatur borde av det allmänna inlösas. — I sitt remissyttrande över statsrevisorernas i berättelsen till 1938 års riksdag gjorda uttalande (del 1, s. 46, § 18) avseende bland annat de berörda avgifterna har kommerskollegium under tillstyrkande av revisorernas förslag i den nu aktuella frågan återgivit bl. a. följande passus ur ett av kollegium i ovanberörda sammanhang avgivet yttrande: »Fattigpenningarna synas emellertid vara av privilegienatur och såväl denna avgift som danvikspenningarna hava månghundraårig hävd, varför kollegium finner tvingande skäl föreligga för att bereda de till inkomsten av avgifterna berättigade institutionerna lämpligt vederlag för desamma. Kollegium tillstyrker sålunda upptagande av förhandlingar med vederbörande institutioner om beredande åt dem av erforderligt vederlag för avgifternas upphävande.»

Vad som sålunda uttalats synes mig ge ytterligare stöd åt uppfattningen, att man beträffande danvikspenningarna och fattigpenningarna — vare sig eventuellt blivande förhandlingar skulle ta sikte på en avlösning av dessa avgifter genom överenskommelse med företrädare för sjöfartsintresset eller Stockholms stad, eller en inlösning av avgifterna, helt eller delvis, genom statsmedel — har att röra sig inom ett från rekognitionsavgifterna skilt område. Ytterst torde detta kunna sägas gå tillbaka på de historiskt sett skilda betingelser, som gett upphov till sjöfartsavgifterna å ena sidan och rekognitionsavgifterna å den andra. Även om såsom statsrevisorerna framhållit det påbörjade avvecklingsarbetet med rekognitionsavgifterna utgör anledning att aktualisera frågan om danvikspenningarnas och fattigpenningarnas fortbestånd, synes det därför från mitt utgångsläge, som om nämnda förhållande icke utgör tillräckligt skäl i och för sig för en faktisk sammankoppling av ett eventuellt tilltänkt utrednings- och förhandlingsuppdrag beträffande sjöfartsavgifterna med det nu löpande uppdraget rörande rekognitionsavgifterna. Östersund den 28 januari 1961.

ANDERS TOTTIE

Direktionen över stiftelsen Danviks hospital

Riksdagens revisorer har i sin berättelse till en början lämnat en kortfattad redogörelse för tillkomsten och utvecklingen av de ifrågavarande avgifterna för sjöfarten i Stockholm — av vilka endast de däri omförmälda s. k. danvikspenningarna beröra hospitalets rätt. Av denna redogörelse framgår, att nämnda hospitalet tillkommande danvikspenningar i sin ursprungliga form funnits redan under medeltiden och att de i sin nuvarande form utgått sedan år 1660. Vidare redogöres för huru frågan om dessa avgifters avskaffande aktualiserades redan på 1850-talet och därefter vid olika tillfällen varit föremål för framställningar från myndigheter och enskilda. Det gemensamma för de skäl, som åberopats för en avveckling och ett upphörande av nämnda avgifter, har enligt revisorerna varit deras påstådda karaktär av skatt, som ansetts icke böra drabba vissa enskilda. I samband därmed har gjorts gällande att, om avgiftsplikten ej på annat sätt kunde bringas att upphöra, den borde av det allmänna inlösas.

Revisorerna hava därefter lämnat en kortfattad redogörelse för hospitalets tillkomst och utveckling samt dess nuvarande organisation och verksamhet. Därvid har även berörts frågan om hospitalets rättsliga ställning och vissa olika uppfattningar därom, som gjort sig gällande.

I sin berättelse hava revisorerna erinrat om att stiftelsen Danviks hospital uppbure vissa andra avgifter, nämligen s. k. rekognitionsavgifter, vilka i likhet med danvikspenningarna grundade sig på i äldre tid erhållna privilegier. Revisorerna hava jämväl i korthet redogjort för uppkomsten av och bestämmelserna för dessa rekognitionsavgifter — vilka innebure en rätt för hospitalet att vid försäljning av vissa markområden, som tidigare innehafts av hospitalet, av köparna få uppbära viss avgift — samt erinrat om att, sedan omfattande utredningar företagits för att klarlägga avgifternas rättsliga natur och åtskilliga försök gjorts att avveckla rekognitionsavgiftsinstitutet, man under 1930-talet lyckats att på grundval av frivilliga överenskommelser avveckla avgifterna för ungefär hälften av det dåvarande antalet berörda fastigheter. Vidare hava revisorerna påpekat, att därefter frågan om avveckling av jämväl återstående avgifter aktualiserats, bl. a. genom interpellationer vid 1958 och 1960 års riksdagar, samt att enligt

Eders Kungl. Maj:ts bemyndigande den 21 oktober 1960 en särskild förhandlingsledare tillkallats med uppgift att medverka vid en uppgörelse om avveckling av rekognitionsavgifterna.

Revisorerna hava slutligen i sin berättelse framhållit, att det nyssnämnda påbörjade arbetet med avvecklingen av återstående rekognitionsavgifter syntes dem vara anledning aktualisera även frågan om danvikspenningarnas fortbestånd och att de med hänsyn därtill och till vad i övrigt anförts föresloge att frågan därom måtte upptagas till prövning i nyssnämnda sammanhang.

Direktionen har vid olika tillfällen haft anledning taga ställning till spörsmålen om en avveckling av de revisorerna berörda instituten, rekognitionsavgifterna, om vilka nu ej vore fråga, och danvikspenningarna. Beträffande båda dessa insitut hava de huvudfrågor, som vid nämnda ställningstagande blivit aktuella, varit dels frågan om stiftelsens juridiska rätt till att uppbära dessa avgifter, dels frågan om stiftelsens ekonomi och huru denna kunde påverkas av en sådan avveckling och dels frågan om formen för avvecklingen.

Såsom ovan nämnts hava revisorerna, utan att själva taga ställning till frågan, erinrat om att under gången tid vid skilda tillfällen framförts olika åsikter om såväl hospitalets rättsliga ställning som om dess juridiska rätt till danvikspenningarna och jämväl vissa andra avgifter av privilegienatur som stiftelsen uppbar. Direktionen har, då denna fråga varit på tal, hävdad och även genom förebringad omfattande utredning sökt visa att stiftelsen vore en självständig juridisk person med en även i förhållande till staten självständig ställning samt att erhållna privilegier att uppbära ifrågavarande avgifter vore av sådan natur att de icke kunde indragas av staten med mindre stiftelsen därför erhöle vederlag. Direktionen, som vidhåller nyssnämnda uppfattning, har icke ansett sig ha anledning att i detta yttrande närmare ingå på dessa rättsfrågor.

Frågan om en avveckling av danvikspenningarna ser direktionen vid nyssnämnda förutsättning som en lämplighets- och en, för stiftelsens del, ekonomisk fråga. Direktionen vill icke bestrida att de sjöfartsintressenter, som erlægga dessa avgifter, kunna anse sig hava anledning tro att de utan särskilda skäl få mer än andra medborgare bidra till sådant det allmänna åvilande ändamål som åldringsvården. Vid bedömandet härav bör man dock beakta, att de inkomster av sjöfarten, av vilka hospitalet nu får del i form av s. k. danvikspenningar, ursprungligen utgjort en Stockholms stad tillkommande inkomst. Då hospitalets ändamål enligt instruktionen är att vid det hospitalet tillhöriga »Danvikshem» taga vård om åldringar företrädesvis från Stockholms stad (i praktiken blir det åldringar endast från Stockholms stad, dock med undantag för ett mindre antal från Nacka stad), torde emellertid icke kunna anses särskilt märkligt att en stadens inkomst, oavsett varifrån den kommer, användes för ett sådant staden rörande ändamål som omhändertagandet av dess åldringar. Det nyssnämnda skälet för en avveckling av dessa avgifter synes därför, enligt direktionens mening, icke vara av någon avgörande betydelse. Skulle likväl en avveckling av nämnda eller andra skäl anses önskvärd, har direktionen ej något att erinra däremot, förutsatt att stiftelsen i så fall erhåller fullt vederlag.

I samband med frågan om nyss nämnt vederlag vill direktionen i korthet beröra frågan om stiftelsens ekonomi. Enligt i annat sammanhang gjord utredning har under de 14 åren 1946—1959 stiftelsens rörelseutgifter varit i runda tal tillsammans 230 000 kronor större än stiftelsens inkomster, vil-

ket motsvarar ett underskott av i medeltal per år omkring 16 000 kronor. Likväl har stiftelsen under samma tidsperiod varit nödgad att avsevärt höja pensionärsavgifterna. Till jämförelse må nämnas att årsavgifterna voro för pensionär å:

	1946	1959
enskilt rum	960:— kr.	3 000:— kr.
äkta makars rum	720:— »	2 350:— »

Avgifterna hava därefter vid två olika tillfällen måst höjas ytterligare så att de fr. o. m. den 1 april 1961 utgöra för pensionär å:

	Höjning från 1/7 1960	1/4 1961	1961
enskilt rum	250:— kr.	50:— kr	3 300:— kr
äkta makars rum	175:— »	40:— »	2 565:— »

Såsom revisorerna nämnt i sin berättelse, utgjorde rörelseutgifterna för år 1959 omkring 1,92 milj. kronor. Av inkomsterna för samma år, omkring 1,89 milj. kronor, utgjorde pensionärsavgifterna omkring 0,91 milj. kronor eller sålunda i runda tal omkring hälften av de totala inkomsterna.

Av ovan nämnda siffror torde framgå att stiftelsen för sin verksamhet är verkligt beroende av att de inkomster, som stiftelsen har utöver pensionärernas avgifter, icke minskas. Stiftelsen kommer nämligen även vid ett bibehållande av nyssnämnda inkomster att få svårigheter med att balansera budgeten utan att för sådant ändamål behöva höja pensionärernas avgifter utöver den gräns, som med hänsyn till stiftelsens ändamål kan anses rimlig. Visserligen visar en budgetberäkning för år 1961 — i vilken hänsyn dock icke tagits till höjningen den 1 april 1961 avseende pensionärsavgifterna — ett rörelseöverskott å 32 000 kronor, men detta överskott är likväl ej betryggande med hänsyn till bl. a. under närmast kommande år erforderliga stora investeringar. Sålunda är nödvändigt att inom en nära framtid omtäcka en stor del av Danvikshemsbyggnadens tak. Hela takets yta är 8 675 m². Därav erfordras omtäckning av ca 2 500 m² omedelbart, av ca 1 450 m² efter 5 år och av ca 2 500 m² efter ytterligare 5 år. Resterande del av taket, ca 2 225 m², som nylades 1936, beräknas erfordra nytäckning först om ca 25 år. Därest omtäckning sker med galvaniserad plåt, som taktäckningen nu utgöres av, skulle enligt dagens priser den yta å 2 500 m², som behöver omtäckas omedelbart, kosta omkring 120 500 kronor. Kostnaden för hela den inom 10 år erforderliga omtäckningen, 6 450 m², skulle sålunda efter nuvarande prisnivå bli i runda tal 310 000 kronor. Utföres taktäckningen med koppar, skulle enligt nuvarande pris å koppar och nu gällande prisnivå kostnaden bli två till tre gånger högre eller sålunda för samma yta, 6 450 m², 620 000 kronor till 930 000 kronor. Därest kostnaderna för denna inom de närmaste 10 åren erforderliga omtäckning — utgörande i medeltal per år, vid användande av plåt, omkring 31 000 kronor och, vid användande av koppar, omkring 62 000 till 93 000 kronor — icke skulle rymmas inom ramen för rörelsemedlen måste penningarna tagas från stiftelsens räntebärande kapital, för vilket fall stiftelsens årsinkomster skulle minskas med den ränta, som nu erhålles å den del av det kapital, som i så fall tages i anspråk.

Vid bedömandet av stiftelsens ekonomi och stiftelsens behov av inkomster har man all anledning taga hänsyn till även andra investeringar, som framdeles kunna bli ofrånkomliga eller önskvärda. Direktionen har sålunda i samband med förutnämnda fråga om avveckling av återstående rekognitionsavgifter, bl. a. gjort uttalande om att en viktig del av åldringsproblemet

numera allmänt måste anses vara att tillgodose det ökade behovet av vårdmöjligheter åt sjuka åldringar samt att sedan länge varit ett starkt önskemål eller närmast ett trängande behov att utöka Danvikshems sjukavdelning. En dylik utökning skulle, förutom att den toge i anspråk ett förhållandevis stort kapital, som i så fall måste tagas av stiftelsens nu räntebärande medel, varigenom dessa och därmed även stiftelsens inkomster skulle minska, jämväl föranleda ökade löpande utgifter, som även bidroge till att försvåra en balansering av stiftelsens årliga inkomster och utgifter. Ytterligare investeringar kunna bliva erforderliga, t. ex. dels ny- och ombyggnader samt större reparationer avseende bostads- och ekonomibyggnader å stiftelsens lantgårdar, dels större reparationer avseende stiftelsens bostadsfastigheter i Stockholm och dels andra ombyggnadsarbeten än tidigare nämnts och större reparationsarbeten å Danvikshem. Till avskrivningsfonder avsättes visserligen av rörelsemedlen årligen vissa belopp — för bostadsfastigheterna i Stockholm tillsammans ca 30 000 kronor och för Danvikshem 55 000 kronor — men i den mån förutnämnda investeringar och större utgifter överstiga dessa fonderingar och investeringarna ej heller medföra ökade inkomster eller minskade utgifter, måste följden bliva att genom minskningen av stiftelsens räntebärande kapital stiftelsens årliga inkomster jämväl minskas.

För att tjäna som någon ledning vid bedömandet av nyss berörda fråga må nämnas att, under t. ex. tioårsperioden 1951—1961 stiftelsens utgifter för dylika ändamål — sålunda utöver rörelseutgifterna — uppgingo till för Danvikshemmet ca 180 000 kronor, för lantgårdarna ca 400 000 kronor och för bostadsfastigheterna ca 135 000 kronor. Året närmast före denna 10-årsperiod, 1950, investerades i ny- och ombyggnad av Danvikshem 555 000 kronor.

Stiftelsens räntebärande kapital, placerat i inteckningar, obligationer och aktier, var den 1 januari 1961 (investerat belopp) följande:

Inteckningar	2 990 000:—	kr.	medelränta	5,08 %
Obligationer	3 488 100:—	»	»	3,74 %
Aktier	1 159 064:01	»	»	5,6 %
	Summa kronor	7 637 164:01		

Någon väsentlig ökning av inkomsterna av nämnda placeringar är ej att förvänta inom en närmare tid, då flertalet inteckningslån äro uppjusterade till dagens ränteläge och obligationerna, som till större delen förvärvat under tidigare lågränteperiod, hava lång löptid.

I förutnämnda ärende om avveckling av rekognitionsavgifterna har den av Eders Kungl. Maj:t bemyndigade förhandlingsledaren lämnats tillfälle att närmare granska stiftelsens ekonomi och därmed sammanhängande frågor. Med hänsyn därtill har direktionen begränsat uppgifterna därom till de ovan lämnade.

Vid sammanträde i mars 1958 företog direktionen till behandling ärendet om ifrågasatt avveckling av rekognitionsavgifterna, föranlett av en från chefen för justitiedepartementet gjord förfrågan om stiftelsens inställning till en sådan avveckling. I detta ärende beslöt direktionen, efter dåvarande ordförandens, landshövding Martin Wahlbäck, föredragning av ärendet, bemyndiga ordföranden att till chefen för justitiedepartementet framföra det beskedet att direktionen icke ställde sig i princip avvisande till framtida förhandlingar i syfte att med stiftelsens medverkan avveckla rekognitionsavgifterna från den 1 juli 1960 eller från den senare tidpunkt då folkpension, inberäknat kommunalt bostadstillägg, uppnådde samma reella nivå, till vilken den skulle uppgå nämnda dag enligt allmänna pensionsbered-

ningens förslag. Tanken bakom detta beslut var den, att den standardhöjning, som pensionärerna skulle få genom folkpensionens höjande till avsedd nivå, skulle giva direktionen möjlighet att höja pensionärsavgifterna å hemmet i sådan mån att — utan orimligt betungande ens av de pensionärer vilka ej ägde några inkomster vid sidan av folkpensionen — den genom rekognitionsavgifternas avveckling bortfallna inkomsten skulle kunna kompenseras. Mot detta beslut reserverade sig på därom anförda skäl två av direktionens ledamöter. Utvecklingen av de ekonomiska frågorna avseende stiftelsen har emellertid efter tiden för nämnda beslut blivit sådan att direktionen funnit att en förhandling om avveckling av nämnda avgifter utan vederlag för stiftelsen numera icke är möjlig. Direktionen, som till stöd för sistnämnda uppfattning åberopar vad ovan i korthet anförts angående stiftelsens ekonomi, anser sig jämväl i nu ifrågavarande ärende, avveckling av danvikspenningarna, ha anledning att till undvikande av missförstånd giva tillkänna sin nuvarande uppfattning i berörda fråga. Förhållandena hava tyvärr blivit sådana att direktionen med hänsyn till utvecklingen av kostnaderna för hemmets drift måste räkna med att nödgas taga i anspråk för hemmets nödvändiga utgifter jämväl den del av pensionärernas folkpensioner, som var tänkt att utgöra kompensation för den minskning av stiftelsens inkomster, som hade blivit en följd av rekognitionsavgifternas avveckling utan vederlag.

Vad beträffar inkomsten av danvikspenningarna har densamma under de senare åren (sedan fr. o. m. 1956) belöpt sig till i medeltal omkring 25 000 kronor per år; för år 1960 till 28 400 kronor. Åren före 1956 utgjorde medeltalet av de årliga avgifterna omkring 20 000 kronor. Inkomsterna av dessa avgifter visa sålunda en tydlig tendens att öka.

Under åberopande av vad ovan i detta yttrande anförts vill direktionen särskilt framhålla, att, ehuru stiftelsens inkomst av danvikspenningarna utgör en jämförelsevis ringa del av stiftelsens driftkostnadsstat — såsom framhållits av revisorerna i deras berättelse — inkomsten i fråga likväl måste med hänsyn till stiftelsens behov och möjlighet att fylla sin uppgift anses vara av icke ringa betydelse för stiftelsen. Under framhållande härav samt att direktionen är av den bestämda meningen att stiftelsens lagliga rätt att uppbära dessa sedan uråldrig tid utgående avgifter måste anses obestridlig och att avgifterna sålunda icke böra kunna avskaffas med mindre stiftelsen erhåller ett mot desamma svarande vederlag, så får direktionen förklara, att direktionen under sistnämnda förutsättning icke har något att invända mot en avveckling av danvikspenningarna i sin nuvarande form.

Vad beträffar frågan huru en sådan avveckling av danvikspenningarna lämpligast borde ske, är direktionen för närvarande icke beredd att därom avgiva något förslag, men är villig att förhandla om och söka medverka till en lösning av denna fråga. Stockholm den 28 januari 1961.

ERIK ROS

Olof Abenius

Direktionen över Borgerskapets Änkehus

Frågan om fattigpenningarnas avskaffande har på initiativ av representanter för rederinäring och sjöfart flera gånger varit föremål för ingående prövning. Bland annat har därvid såsom ett skäl för ett avskaffande åbe-

ropats, att man icke kunnat finna något naturligt samband emellan rederinäringen och den verksamhet som utövades av Borgerskapets Änkehus. Denna argumentering kan för en mindre initierad förefalla naturlig, och förklarligt är, att man på sjöfartshåll är angelägen att befrias från en utgift, som för vår tid ter sig verklighetsfrämmande.

Änkehusdirektionen, som har full förståelse för dessa synpunkter kommer emellertid i det följande att visa, att här i själva verket förefinnes ett i högsta grad reellt och sedan gammalt bestående samband. Det är därför direktionen angeläget att med all kraft tillbakavisa varje försök att avskaffa det för Änkehuset så värdefulla privilegium som fattigpenningarna utgör.

Fattigpenningarnas ursprung och historia har såväl i tidigare sammanhang som i här ifrågakvarande utredning blivit utförligt belyst, varför direktionen anser överflödigt att i det hänseendet lämna några kompletterande informationer.

Väsentligt torde emellertid vara, att fattigpenningarna till sin art äro av privilegians natur. Direktionen hävdar av denna anledning, att de icke kunna utan vidare avskaffas utan endast, om så skulle anses av nuvarande samhällsstruktur motiverat, i en eller annan form inlösas eller avlösas av det allmänna. Därvid skulle i så fall en del svårigheter uppstå med hänsyn till fattigpenningarnas genom åren varierande belopp, men den frågan kunde säkert på ett eller annat sätt lösas.

Herrar statsrevisorer har i sin berättelse såsom sannolikt uttalat, att samtliga borgerskapets hem och sålunda jämväl de som sortera under respektive Bemedlingskommissionen (Kristinebergshemmet vid Love Almqvists Väg 14) och Borgerskapets Gubbhus (Borgarhemmet vid Högalidsgatan 28 och Borgargården vid Rålambsvägen 66 i Fredhäll) torde ha kommit i åtnjutande av andel i fattigpenningarna, därest dessa hem hade funnits till vid den tidpunkt, då privilegiet fastställdes. Detta antagande är förvisso riktigt, och förhållandet får sin speciella betydelse vid bemötandet av rederinäringsens argumentering, att något samband icke skulle förefinnas mellan den och sjöfarten å ena och Borgerskapets Änkehus å andra sidan. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att redare och sjökaptener sedan gammalt intagit en privilegierad ställning inom Stockholms Borgerskap. De burskapsägande borgarna rekryteras visserligen till övervägande delen från handel och hantverksnäringarna men dessutom och i betydande omfattning från redare och sjökaptener, vilka inom borgerskapet äro hänförliga till två särskilda borgarklasser.

Under Stockholms Borgerskaps Institutioner sorterar jämväl Stockholms Grosshandelssocietet, varifrån betydande bidrag utgår till sjökaptener och deras efterlevande familjemedlemmar från den s. k. sjökaptensfonden, medan redarna kunna komma i åtnjutande av bidrag i än större omfattning från en annan särskild pensionskassa.

Ett relativt stort antal sjökaptener respektive sjökaptensänkor och -döttrar ha dessutom genom åren varit och äro jämväl i dag bosatta inom borgerskapets olika hem, vilket allt torde visa, att Stockholms Borgerskap och — såsom aktuellt i detta fall — dess Änkehus har en utpräglad anknytning till den sjöfartsnäring, från vilken fattigpenningarna emanera.

Det nu anförda avser att visa, att sambandet mellan rederi- och sjöfartsnäring å ena och Änkehuset å andra sidan de facto är betydligt starkare än respektive namn och dess naturliga associationer kan giva anledning att räkna med.

Man kan förstå Sveriges redareförening, då från det hållet hävdats, att fattigpenningarna skulle vara av skattenatur och av sådan art, att de icke

borde åvila sjöfartsnäringsen ensam. Detsamma gäller påpekandet, att det sedan lång tid tillbaka ålåde det allmänna att sörja för sjuk- och ålderdomsvård, till vilket samtliga medborgare och företag bidroge genom skatter. Även herrar statsrevisorer ha med anslutning till detta resonemang uttalat, att privilegiet grundar sig på förhållanden under gångna tider, då betingelserna för omhändertagande av äldre personer voro helt andra än nu.

Allt detta är helt riktigt, både vad som uttalas om de ändrade betingelserna och samhällets åliggande att sörja för ålderdomsvården. Men — och detta är enligt änkehusdirektionen det väsentliga — känt är, att vårt samhälle, även om en mångfald föredömliga förbättringar inom sjuk- och ålderdomsvård åstadkommits, i dag icke har resurser att ens tillnärmelsevis taga hand om och på pensionärshem placera alla dem som äro i behov därav. Köerna av såväl kronikersjuka som åldringar äro väldiga. Samhället har under belastningen av så många andra trångande socialvårdsproblem icke orkat med den väldiga utbyggnad, som på dessa områden varit önskvärd och behöflig. I det läget måste det för vårt samhälle vara av den största betydelse, att åtminstone en del av de köande kunna beredas plats på sådana hem som genom privata donationer kommit till i en tid, då från samhällets sida helt obetydligt intresse ägnades dessa frågor. Ett sådant hem utgör Borgerskapets Änkehus vid Norrtullsgatan 45 i Stockholm. Hemmet, som konstant är fullbelagt och som lämnar helinackordering och sjukvård för en månadsavgift som för flertalet utgör 222 kronor är i vissa avseenden tyvärr mycket omodernt. På pensionärsrummen saknas rinnande varmt och kallt vatten, och en om- eller nybyggnad står på dagordningen men har än så länge av brist på medel icke kunnat genomföras. Institutionen och hemmet som arbetar med ett blygsamt kapital har under de senaste årens kraftiga inflation drabbats av samma kostnadsökningar som alla andra men helt saknat möjligheter att öka sina inkomster. Hemmet är, icke minst av denna anledning, i största behov av det bidrag som fattigpenningarna utgör.

Det torde för varje objektiv bedömare av här ifrågavarande spörsmål stå helt klart, att medan fattigpenningarna för Borgerskapets Änkehus och fullföljandet av dess syfte utgör en mycket väsentlig förutsättning, privilegiets fortbestånd eller icke måste vara av relativt underordnad betydelse för den rederi- och sjöfartsnäring, vars särmärke i stort sett genom tiderna ansetts vara lönsamhet och stark ekonomisk bärkraft.

Direktionen över Borgerskapets Änkehus får med hänvisning till de synpunkter som här framförts i underdånighet hemställa, att Änkehuset icke, och i vart fall icke utan full kompensation av något slag, måtte berövas det privilegium som Änkehuset genom fattigpenningarna haft förmånen att åtnjuta sedan betydligt mer än två århundraden. Stockholm den 28 januari 1961.

UNO OLDENBURG

Verkst. dir.

Sveriges redareförening

Ärendet gäller de s. k. Danvikspenningarna och fattigpenningarna, vilka det åligger fartyg, som anlöpa Stockholm, att erlægga till Danviks hospital respektive Stockholms borgerskaps änkehus. I revisorerens berättelse erinras om att frågan om dessa avgifters avveckling varit aktuell sedan mer än hundra år tillbaka. Utredningar hava företagits rörande avgifternas

rättsliga natur och yrkanden hava framställts från olika håll om att avgifterna måtte bringas att upphöra. Även riksdagen har uttalat sig här för. Något avgörande har emellertid ännu icke fattats i saken. Revisorerna visa på att det icke råder något samband mellan sjöfarten på Stockholm och de vård- och bostadsändamål för vilka berörda avgifter upplages och att det därför i och för sig icke torde finnas anledning att belasta sjöfarten med dylika pålagor.

Som ovan angives har under mycket lång tid frågan om dessa avgifters avskaffande varit aktuell. Från sjöfartshåll både i Sverige och utlandet har vid upprepade tillfällen önskemål framförts om upphävande av avgifterna. Redareföreningen har också gjort olika framställningar i ärendet, senast till Eders Kungl. Maj:t i skrivelse den 7 januari 1955. Härvid har föreningen bl. a. framhållit att såväl Danvikspenningarna som fattigpenningarna icke äro av sådan art, att de böra belasta sjöfarten. De förhållanden, som rådde vid avgifternas tillkomst hava därefter helt förändrats. Sedan lång tid tillbaka åligger det det allmänna att sörja för bl. a. sjuk- och ålderdomsvården och åligger det medborgare och företag att bidra här till genom statliga och kommunala skatter. Det kan därför icke anses motiverat att sjöfarten skall vara skyldig att lämna särskilda bidrag till här ifrågavarande båda institutioner.

Föreningen får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t snarast måtte vidtaga åtgärder varigenom sjöfarten på Stockholm befrias från erläggandet av Danvikspenningar och fattigpenningar. Göteborg den 29 december 1960.

STIG GORTON

H. F. Reuterskiöld